

El valor afegit del Tercer Sector en la prestació de serveis públics

Guia pràctica de clàusules socials en la contractació
pública de serveis socials i d'atenció a les persones

EL VALOR AFEGIT DEL TERCER SECTOR EN LA PRESTACIÓ DE SERVEIS PÚBLICS.
Guia pràctica de clàusules socials en la contractació pública de serveis socials i d'atenció a les persones

EDITA

Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya
© Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya

Barcelona, setembre 2009

EN COL·LABORACIÓ AMB

Generalitat de Catalunya, Associació Catalana de Municipis i Comarques, Federació Catalana de Municipis, Diputació de Barcelona, Ajuntament de Barcelona, Consorci d'Acció Social de Catalunya i Agència de Salut Pública de Barcelona.

EN CONVENI AMB

Generalitat de Catalunya, Diputació de Barcelona, Ajuntament de Barcelona.

SUPORT A L'EDICIÓ

Servei d'Ocupació de Catalunya / Fons Social Europeu
Aquest projecte està subvencionat pel programa de Projectes Innovadors d'acord amb l'Ordre TRE/337/2008 i està patrocinat pel Servei d'Ocupació de Catalunya i cofinançat pel Fons Social Europeu.

CONCEPCIÓ GRÀFICA I DISSENY

Fundació Catalana de l'Espai-Suport Associatiu

IMPRÈS A AMPANS

DIPÒSIT LEGAL xxxx

Aquesta publicació reflecteix exclusivament l'opinió de la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, la qual no és necessàriament compartida en tots els seus apartats per les diverses institucions que hi han col·laborat i fet aportacions.

Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya
www.tercersector.cat

Les publicacions de la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya estan pensades per a la seva màxima difusió i volen contribuir a la millora del Tercer Sector Social. S'autoritza la distribució, còpia i reutilització sempre que es faci sense afany de lucre i reconeixent l'autoria. Les publicacions es poden descarregar gratuïtament a www.tercersector.cat.

El valor afegit del Tercer Sector en la prestació de serveis públics

Guia pràctica de clàusules socials en la contractació pública de serveis socials i d'atenció a les persones

Índex

Presentació. Contractació pública i Tercer Sector..... 9

1. El Tercer Sector Social i la prestació de serveis d'atenció a les persones11

1.1. Objectius de la publicació, destinataris i metodologia 13

1.2. El Tercer Sector Social: funcions, contribució als serveis socials, dimensió i finançament 15

1.2.1. Funcions del Tercer Sector..... 15

1.2.2. Contribució del Tercer Sector Social als serveis socials 16

1.2.3. Fonamentació jurídica i política del paper del Tercer Sector Social..... 17

1.2.4. Dimensió del Tercer Sector Social..... 18

1.2.5. El Tercer Sector Social, la prestació de serveis socials i la contractació pública 19

1.2.6. La Taula d'entitats del Tercer Sector Social 20

1.3. El valor afegit del Tercer Sector Social 22

1.3.1. Els trets diferencials del Tercer Sector Social 22

1.3.2. Els dotze valors diferencials del sector 23

2. La contractació de serveis d'atenció a les persones i les clàusules socials ..25

2.1. Contractació pública de serveis socials i d'atenció a les persones: el procediment d'adjudicació 27

2.1.1. L'aplicació pràctica dels procediments d'adjudicació28

2.2. Evolució de les mesures per al foment dels objectius socials en la contractació pública: les clàusules socials i la reserva 30

2.2.1. La contractació amb lliure concurrència: introducció de condicions més enllà del preu 30

2.2.2. Preferència en l'adjudicació per entitats del Tercer Sector34

2.2.3. La contractació reservada: els centres especials de treball, les empreses d'inserció i les entitats del Tercer Sector 34

2.2.4. Clàusules socials en la fase d'execució: les prestacions accessòries.....36

2.2.5. L'ampliació de la contractació reservada en l'àmbit dels serveis socials 37

2.2.6. Les clàusules socials i la lliure concurrència i competència en la jurisprudència estatal.....38

2.2.7. Els beneficis de la introducció de clàusules socials en la contractació pública de serveis socials i d'atenció a les persones39

2.2.8. El Registre Electrònic d'Empreses Licitadores (RELI)..... 41

3. El sistema d'indicadors del valor afegit del Tercer Sector Social.....43

3.1. Definició i classificació 45

3.2. Els deu indicadors globals del Tercer Sector Social 48

3.3. Els onze indicadors d'entitat 50

3.4. Els tretze indicadors de projecte53

3.5. Quan cal introduir criteris socials en la contractació: les fases del procés de contractació 56

3.6. Les sis clàusules socials en els contractes de serveis socials. Com i quan introduir-les en el procés de contractació 59

3.6.1 Les sis clàusules socials59

3.6.2 Criteris per a la valoració i la puntuació de les clàusules socials segons els tipus de serveis 61

4. Les deu conclusions finals63

5. El posicionament de la Taula del Tercer Sector sobre les clàusules socials i l'IVA en la contractació67

5.1. Posicionament de la Taula del Tercer Sector sobre les clàusules socials 69

5.2. L'IVA en la contractació pública i les entitats sense afany de lucre 70

6. Annexos..... 73

6.1. Exemples de bones pràctiques en la contractació i de clàusules socials en les diferents fases del procés de contractació..... 75

6.2 Exemples de plecs de clàusules socials per tipus de serveis: servei d'atenció domiciliària, gestió de centre residencial d'acció educativa i centre de rehabilitació laboral..... 78

6.3. Recull de normativa aplicable a escala comunitària, estatal i catalana 83

6.4. Indicadors d'exclusió social de Foessa per al càlcul de la població exclosa atesa per les entitats socials91

6.5. Bibliografia i referències 93

6.6. Agraïments 94

Presentació

Contractació pública i Tercer Sector

La lectura d'un manifest de deu punts per part de la Junta Directiva de la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya tancava el 27 de març de 2009 l'exitós 2n Congrés del Tercer Sector Social celebrat a l'Hospitalet. Entre aquestes deu demandes i compromisos, en destacàvem dos: la prioritat en la lluita contra la pobresa i l'exclusió, i la determinació en el desplegament del nou sistema de serveis socials. Una tercera idea reforçava el plantejament: per fer front a aquests dos reptes és imprescindible l'esforç de tothom i, en especial, l'aliança entre les administracions públiques i el Tercer Sector.

Aquesta és una idea altament compartida per la immensa majoria dels responsables polítics i de les entitats. Però el cert és que sovint les inèrcies institucionals, algunes lleis i procediments, i la manca d'instruments adequats no afavoreixen aquest treball compartit i en resulta una distància significativa entre el discurs polític i la realitat quotidiana.

La paradoxa és encara més gran en l'àmbit dels serveis socials i d'atenció a les persones. Històricament, la societat civil organitzada, el que anomenem Tercer Sector, va detectar, primer, i va donar resposta, després, a determinades necessitats de cobertura i d'atenció social. Una part d'aquests serveis, amb el temps, s'han incorporat a l'Estat del benestar i han adquirit la categoria de drets socials per als ciutadans i d'obligacions per als poders públics. Tanmateix, s'esdevé que quan els poders públics activen els mecanismes per proveir aquests serveis, apliquen uns procediments que no prioritzen ni tenen en compte els valors d'aquells actors socials que els van generar. Les consideracions i els criteris de preu i de solvència econòmica propis de la lògica de mercat passen al davant, i així sovint s'adjudiquen aquests serveis a empreses alienes a l'àmbit social que només veuen en aquests serveis una nova oportunitat de negoci.

Conscients de la transcendència que té aquest fet per al futur del Tercer Sector i per a la millora de l'atenció als usuaris, i responent a la demanda que ens han adreçat moltes persones des de la seva funció tècnica o política en els partits polítics, les administracions i les entitats, ens hem aventurat a analitzar aquest problema i a fer propostes per superar aquestes contradiccions, plantejant clàusules socials en els processos de contractació pública de serveis socials i d'atenció a les persones que mesurin i objectivin els valors diferencials que les entitats no lucratives d'iniciativa social aportem a la societat.

Es tracta d'una primera aportació, fruit de moltes i diverses aportacions que agraïm sincerament, i que desitjaríem que generés debat i noves propostes futures per avançar en aquesta direcció.

El nostre propòsit és que la guia de clàusules socials que teniu a les mans esdevingui una eina útil per a totes aquelles persones i institucions, tant del sector públic com del Tercer Sector, interessades a garantir uns serveis socials de qualitat, esmerçant-hi tots els recursos disponibles i implicant en la seva provisió el Tercer Sector i la ciutadania en general.

Carles Barba

President de la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya (2007-2009)

Àngels Guiteras

Presidenta de la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya

1. El Tercer Sector Social i la prestació de serveis d'atenció a les persones

1. El Tercer Sector Social i la prestació de serveis d'atenció a les persones

1.1. Objectius de la publicació, destinataris i metodologia

La cooperació i la concertació de les entitats socials amb els poders públics han estat sempre eixos de treball de la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya des de la seva creació. La resposta a les necessitats socials l'han liderada en molts casos les entitats socials molt abans que ho fessin els poders públics. I, per aquest motiu i de manera natural, el Tercer Sector Social ha estat sempre el principal aliat de les Administracions Públiques en la gestió i la prestació de serveis socials, i és lògic que ho continuï sent en el futur. Entre altres coses, perquè el Tercer Sector Social aporta uns valors i representa un capital social del qual la societat no pot ni vol prescindir.

A fi de posar de manifest aquest paper protagonista del Tercer Sector Social en les polítiques socials, la Taula del Tercer Sector ha promogut en els darrers anys el seu reconeixement en l'àmbit legislatiu, de manera que ha aconseguit una acreditació explícita del Tercer Sector com a actor en la prestació de serveis socials en l'Estatut d'autonomia de Catalunya, i com a sector que ha de ser objecte de consulta en les decisions socioeconòmiques que l'afecten. Així mateix, la Taula del Tercer Sector va impulsar que en la Llei 12/2007, de serveis socials, s'hi inclogués un reconeixement explícit del Tercer Sector Social com a col·laborador en la gestió dels serveis socials.

Alhora, la Taula ha treballat en els darrers anys per impulsar la qualitat i la millora de la gestió a les entitats socials, i per posicionar-les millor per a la prestació de serveis en concertació i cooperació amb les administracions. Això ho ha fet en estreta col·laboració amb les seves entitats sòcies, que són federacions de segon nivell que, en alguns casos, tenen ja una llarga trajectòria de treball intern per a l'enfortiment de les seves entitats membres, i de negociació amb les administracions públiques per millorar les fórmules de col·laboració mútua i de concertació dels serveis.

Aquesta publicació *El valor afegit del Tercer Sector en la prestació de serveis públics. Guia de clàusules socials en la contractació pública de serveis socials i d'atenció a les persones* és una de les prioritats establertes en el 1r Pla estratègic 2008-2011 del Tercer Sector Social de Catalunya, promogut per la Taula d'entitats del Tercer Sector Social¹. En l'esmentat Pla estratègic, s'hi assenyala que, en l'àmbit de la contractació pública, el Tercer Sector Social vol preservar que els drets socials prevalguin sempre per damunt d'altres consideracions i que, per avançar cap a la plenitud dels drets socials, s'impulsi des dels poders públics l'acció positiva cap al Tercer Sector Social mitjançant l'aplicació de clàusules socials en la contractació.

D'altra banda, aquest mandat del Pla estratègic adquiria especial importància i urgència per l'avinentesa de l'aprovació i l'entrada en vigor de la nova Llei de contractes del sector públic, un nou marc legal que, a criteri de la Taula, obria noves i millors possibilitats per a la consideració i la introducció de clàusules socials en la línia esmentada. Per aprofundir en aquestes possibilitats, la Taula va organitzar el 6 de juny de 2008 una jornada a l'auditori de l'ONCE a Barcelona amb el títol «Serveis públics i Tercer Sector en el context de la nova Llei de contractes del sector públic», que va estar constituït per la ponent de la Llei al Congrés, la diputada Elisenda Malaret; el director de Contractació Pública de la Generalitat, el senyor Xavier Padrós, i un advocat de l'Estat, el senyor Jorge Ferran Dilla.

Anteriorment, per impulsar aquesta línia d'actuació definida en el Pla estratègic, la Taula del Tercer Sector havia constituït a principis del 2008 un grup de treball intern, amb una àmplia participació de les seves entitats sòcies. El procés de reflexió dut a terme per aquest grup de treball va plasmar-se en un document programàtic, el «Document de bases sobre Tercer Sector i prestació de serveis a les persones», que va ser aprovat per l'Assemblea General de la Taula el 14 de juliol de 2008, i que figura en el capítol 5.1.

¹ www.tercersector.cat

Finalment, i sobre la base d'aquest treball previ, la Junta Directiva de la Taula del 18 de setembre de 2008 va decidir iniciar el procés d'elaboració de la guia de clàusules socials, i d'encomanar-ne l'elaboració a una consultora externa amb el suport d'un comitè de seguiment format per representants de les entitats sòcies.

Al mateix temps, la Junta Directiva de la Taula va acordar de dur a terme aquest procés d'elaboració de la present publicació tenint en compte l'opinió i les aportacions dels poders públics i altres agents socials involucrats en la contractació pública de serveis socials i de serveis d'atenció a les persones. Per aquest motiu, la Taula va convidar les principals administracions públiques del país i els sindicats més representatius del sector social a participar en el procés, per mitjà de tallers i de sessions de treball específiques amb la participació de tècnics de serveis socials i tècnics de contractació pública. El resultat, des d'aquest punt de vista, ha estat molt satisfactori, no sols per l'àmplia participació obtinguda, sinó també per l'alt nivell i nombre d'aportacions rebudes.

El resultat final, doncs, és una guia pràctica de clàusules socials que la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya confia que serà de gran utilitat en el procés de desplegament del Sistema Català de Serveis Socials en els propers anys.

Objectius

Els objectius d'aquesta guia pràctica de clàusules socials es fonamenten en el paper principal, i de vegades únic, que les entitats del Tercer Sector han representat en la prestació de serveis socials des dels seus inicis i en els darrers anys. Un paper que l'actual marc legal a Catalunya preveu i reconeix, tant en la seva funció de col·laboració en la prestació de serveis socials, com d'instrument de participació en la vida pública. A més, els objectius d'aquesta guia de clàusules socials estan en sintonia amb la voluntat del Govern de la Generalitat d'apostar clarament per fomentar els objectius socials de la contractació en el sector públic d'acord amb el Pla de suport al Tercer Sector Social 2008-2010, aprovat pel Govern el 14 d'octubre de 2008.

L'objectiu general d'aquesta publicació és consolidar i reforçar l'espai que les entitats del Tercer Sector Social han ocupat fins ara en la gestió i la prestació de serveis socials. Alhora, i com a objectiu específic, pretén ser una eina tècnica per tal que la contractació pública de serveis socials pels departaments del Govern i de les administracions locals comporti i

persegueixi un benefici social, més enllà de la prestació del servei mateix, mitjançant mesures específiques en favor dels drets socials dels usuaris: promovent l'ocupació de persones i col·lectius amb dificultats per a la inserció sociolaboral, i posant en valor el vessant social en les polítiques socials; és a dir, concretar el principi que la intervenció pública té responsabilitats socials especialment en l'àmbit dels serveis socials i ha de propugnar la consecució d'objectius socials en el marc de les seves intervencions.

Destinatari

El resultat final és una guia d'orientació, argumentació i suport adreçada:

- Als professionals de les unitats de l'àmbit dels serveis socials del sector públic.
- Als professionals de les unitats de contractació de serveis de les administracions.
- I també als estaments polítics i els càrrecs públics que dirigeixen, dissenyen i desenvolupen les polítiques socials.

Per a tots ells vol ser un instrument pràctic que els proporcionï eines per a la introducció de criteris socials, com també els arguments de la seva legalitat, impacte social i rendibilitat.

Entre les eines incloses, aquesta guia pràctica recull un innovador sistema d'indicadors que evidencia el valor afegit de les entitats del Tercer Sector en la gestió i la prestació dels serveis socials; per tant, aquesta publicació també està adreçada als gestors i els professionals tècnics de les entitats del mateix Tercer Sector, per ajudar-los a fer visible el valor afegit de la seva activitat amb indicadors objectius i quantificables.

Metodologia

El procés d'elaboració de *El valor afegit del Tercer Sector en la prestació de serveis públics. Guia de clàusules socials en la contractació pública de serveis socials i d'atenció a les persones* ha estat liderat i impulsat per la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya i s'ha realitzat amb la participació i la consulta dels diversos agents implicats en els processos de contractació pública, gestió i prestació de serveis socials i serveis d'atenció a les persones.

D'una banda, es va constituir un comitè de seguiment, el qual s'ha reunit en sis ocasions per elaborar el llibre i fer el seguiment del projecte. Aquest equip ha estat format per set persones designades per la direcció de la Taula i l'ha liderat un membre de la Junta Directiva.

D'altra banda, s'ha demanat opinió als principals actors relacionats amb l'àmbit dels serveis socials i d'atenció a les persones i la contractació pública, tant del mateix Tercer Sector com externs (sector públic i sindicats):

- Departament d'Economia i Finances, Generalitat de Catalunya
- Departament d'Acció Social i Ciutadania, Generalitat de Catalunya
- Associació Catalana de Municipis i Comarques
- Federació de Municipis de Catalunya
- Diputació de Barcelona
- Ajuntament de Barcelona
- Consorci d'Acció Social de Catalunya
- Agència de Salut Pública de Barcelona
- CCOO
- UGT
- USOC

Aquest treball de consulta i participació ha consistit en:

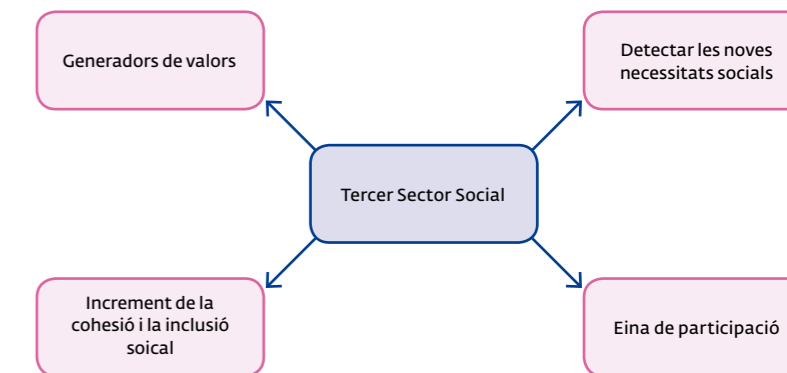
1. Dos tallers de treball per a la identificació d'indicadors del valor afegit del Tercer Sector Social, realitzats per tècnics de les entitats que conformen la Taula del Tercer Sector i per membres del comitè de seguiment del projecte.
2. Quatre sessions, presencials i de participació, amb professionals de l'àmbit de la contractació de serveis socials i d'atenció a les persones de nou administracions públiques.
3. Dues sessions, presencials i de participació, amb experts de l'àmbit de la contractació de serveis socials i d'atenció a les persones dels principals òrgans sindicals de Catalunya.
4. Tres entrevistes en profunditat amb professionals de l'àmbit de la contractació pública en general i de serveis socials i d'atenció a les persones en particular.
5. Tres entrevistes amb estaments polítics i càrrecs públics que dirigeixen, dissenyen i desenvolupen les polítiques socials.

1.2. El Tercer Sector Social: funcions, contribució als serveis socials, dimensió i finançament

1.2.1. Funcions del Tercer Sector

El Tercer Sector Social actua com a generador de valors que són imprescindibles en la nostra societat, com ara la igualtat, la solidaritat o la justícia amb els més vulnerables. L'acció de les entitats del Tercer Sector va més enllà de la prestació de serveis socials; és un instrument per fomentar valors cívics i comunitaris, facilita la participació, la confiança mútua, la capacitat d'establir consensos, la tolerància amb els altres, la solidaritat i un llarg etcètera de valors que consoliden, dia rere dia, el sentiment de pertinença i compromís amb una societat.

Les organitzacions del Tercer Sector Social fomenten la cohesió i la integració social ja que actuen com a creadores de xarxes socials, impulsant el voluntariat i la participació de la ciutadania; en definitiva, accions que atenuen el risc d'exclusió social dels col·lectius menys afavorits i transformen la nostra societat en una societat més cohesionada i integradora.

Les entitats del Tercer Sector també desenvolupen una tasca molt important pel que fa a la prestació de serveis: de fet, sense la iniciativa i la intervenció d'aquestes entitats, molts sectors socials quedarien gairebé descoberts. L'elevada presència del Tercer Sector en aquest àmbit i el contacte proper amb les persones, el converteix també en un bon detector de noves necessitats socials, precisament per la seva major flexibilitat i proximitat als usuaris.

Ahora, cal destacar que el tipus de serveis que presten les entitats del Tercer Sector és molt ampli i divers, ja que, a banda dels serveis socials específics, també ofereixen molts serveis en àmbits diversos, sempre amb la missió social com a guia de la seva activitat.

Així doncs, el Tercer Sector també treballa en àmbits com ara:

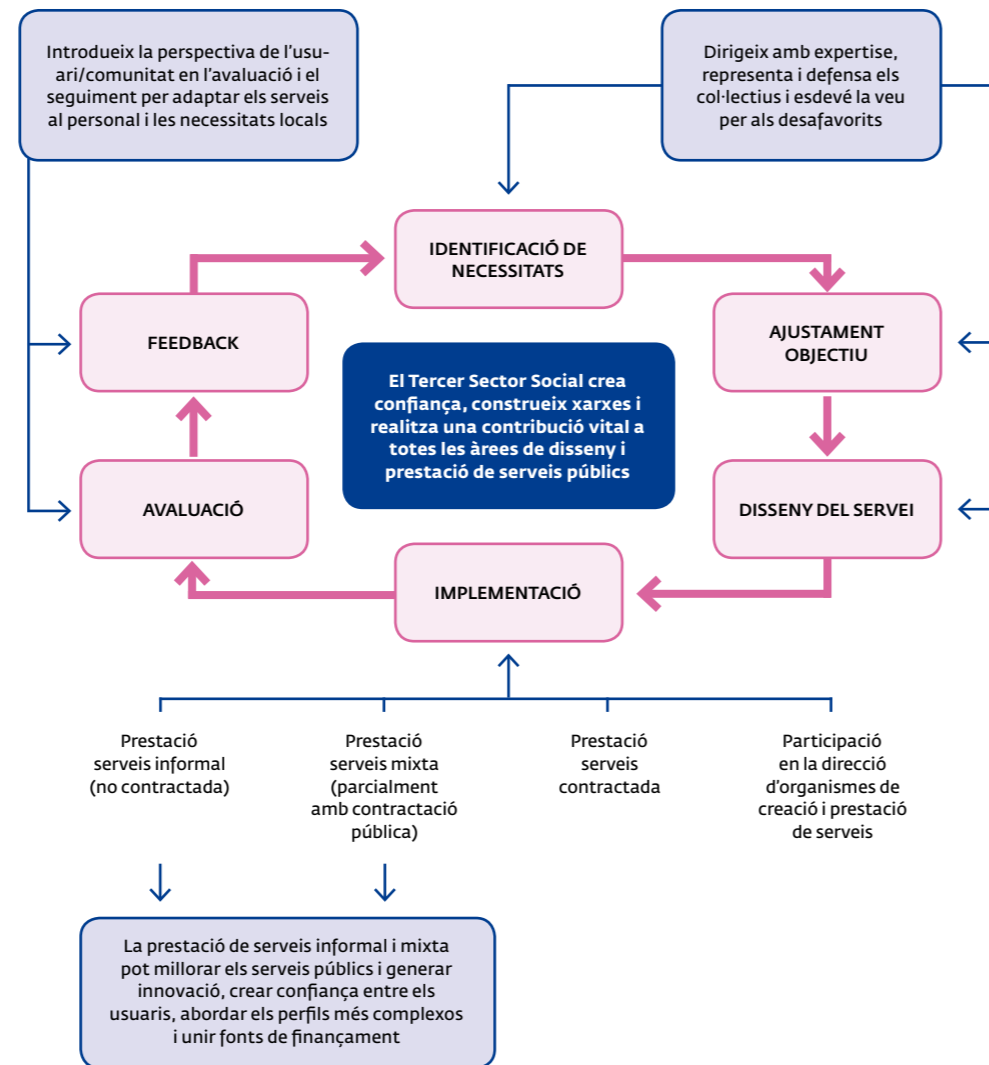
- l'educació,
- la salut,
- l'ocupació,
- la justícia,
- el medi ambient,
- la participació ciutadana,
- el voluntariat.

A més, convé assenyalar que les entitats socials tenen altres rols molt rellevants en la nostra societat en tant que contribueixen a donar veu i projecció pública als interessos i les demandes dels ciutadans i dels col·lectius exclosos. En aquest sentit, el sector és un agent de la societat, juntament amb els governs i el sector empresarial, amb capacitat de representació i d'interlocució amb les administracions públiques; és a dir, com a eina de participació en el diàleg social.

1.2.2. Contribució del Tercer Sector Social als serveis socials

Així, pel que fa a la contribució del Tercer Sector Social als serveis socials cal destacar els cinc aspectes següents:

- La identificació de les necessitats dels col·lectius amb els quals treballa.
- L'ajustament dels serveis a les necessitats de les persones.
- La representació i la defensa dels col·lectius amb els quals treballa.
- La implementació dels serveis dissenyats a mida de les necessitats de l'usuari.
- L'avaluació continuada i el seguiment dels serveis per incorporar noves necessitats i adaptar-los a les noves demandes de les persones.

1.2.3. Fonamentació jurídica i política del paper del Tercer Sector Social

El marc normatiu actual reforça la idea de futur que el Tercer Sector Social ha de tenir un paper destacat en l'atenció a les persones. D'una banda, convé remarcar que el mateix Estatut d'autonomia de Catalunya fa un reconeixement explícit del Tercer Sector com a actor en la prestació de serveis socials en l'article 24.4, i com a sector que ha de ser objecte de consulta en les decisions socioeconòmiques que l'afecten en l'article 45.7.

D'altra banda, la Llei 12/2007 de serveis socials fa un reconeixement explícit del Tercer Sector Social com a col·laborador en la gestió dels serveis socials en els seus articles 77 i 78. En concret, l'article 78 estableix:

Article 78. Acció de foment de la iniciativa social.

1. Les entitats d'iniciativa social són un element definitori del sistema de serveis socials i un element clau en el foment dels serveis socials.
2. L'Administració de la Generalitat i els ens locals, als efectes del que estableix aquest títol, han de fomentar d'una manera preferent la creació i la participació de les entitats sense afany de lucre en l'acompliment d'activitats de serveis socials.
3. Les administracions han de vetllar perquè les activitats de serveis socials es canalitzin mitjançant les fórmules que estableix aquest títol i n'han de garantir la coordinació amb el sistema públic de serveis socials.

Per acabar, la Llei 39/2006, de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència, estableix el reconeixement, en els articles 2.8, 3.n), 16.2 i 4, del paper del Tercer Sector en la prestació de serveis. L'article 16.2 estableix:

Artículo 16.2. Red de servicios del Sistema para la Autonomía y Atención a la Dependencia.

Las Comunidades Autónomas establecerán el régimen jurídico y las condiciones de actuación de los centros privados concertados. En su incorporación a la red se tendrá en cuenta de manera especial los correspondientes al Tercer Sector.

Tot aquest conjunt de disposicions dels darrers tres anys han representat un salt qualitatiu històric en l'estat de benestar amb el reconeixement de drets i prestacions de serveis socials: el Tercer Sector és també un dels agents crítics en la consolidació d'aquest model.

D'altra banda, cal destacar el Pla de suport al Tercer Sector Social de Catalunya 2008-2010, aprovat a l'octubre del 2008, com una aposta del Govern de la Generalitat perquè el Tercer Sector es consolidi com un aliat principal dels poders públics en la prestació de serveis a les persones que més ho necessiten. Aquest Pla ha aportat un enfocament de reforçament i consolidació al sector, se centra en els recursos humans com a eina principal del sector, alhora que preveu espais de participació del sector que propicien el diàleg.

Malgrat les limitacions de les competències comunitàries sobre el Tercer Sector europeu, el seu tractament en la normativa europea ha anat adquirint amb el pas del temps un contingut més rellevant. La Comissió Europea ha previst en el seu Llibre blanc sobre el Govern europeu una sèrie de mesures importants per garantir la participació de les organitzacions del Tercer Sector en l'elaboració de polítiques europees, i que contribueixen a l'obertura i transparència d'aquestes. I finalment, les referències al dret d'associació i a la democràcia participativa que han estat recollides en el text del Tractat de Lisboa, pel qual s'estableix una Constitució per a Europa, dibuixen un marc legal favorable per al desenvolupament del Tercer Sector europeu.²

Entre les recents normatives i jurisprudència comunitàries relacionades amb les competències de la UE en matèria social, convé destacar el Tractat de Lisboa 2007.³

→ **La clàusula social:** «En la definició y ejecución de sus políticas y acciones, la Unión tendrá en cuenta las exigencias relacionadas con la promoción de un nivel de empleo elevado, con la garantía de una protección social adecuada, con la lucha contra la exclusión social y con un nivel elevado de educación, formación y protección de la salud humana.» (Art. 9 del Tractat de Funcionament de la UE).

→ **La iniciativa ciutadana:** «Todo ciudadano tiene derecho a participar en la vida democrática de la Unión. Las decisiones serán tomadas de la forma más abierta y próxima posible a los ciudadanos.» (Art. 10.3 del Tractat de la UE).

→ **La Carta de Drets Fonamentals:** «La Unión reconoce los derechos, libertades y principios enunciados en la Carta de los Derechos Fundamentales [...] la cual tendrá el mismo valor jurídico que los Tratados.» (Art. 6 del Tractat de la UE).

² Tendències socials i jurídiques en el tercer sector de la Unió Europea». Revista espanyola del Tercer Sector, núm. 6, maig-juny 2007. <http://www.fundacionluisvives.org/>

³ Gestió del tercer sector d'acció social i ajudes financeres de la Unió Europea. Fundació Luis Vives, setembre 2008.

1.2.4. Dimensió del Tercer Sector Social

En els darrers anys el Tercer Sector Social ha anat prenent un pes significatiu fins al punt d'establir-se com un agent social important des del punt de vista econòmic, com a creador de llocs de treball i com a eix en l'atenció a les persones a Catalunya. Aquesta mateixa evolució i maduració l'ha consolidat, a través de la Taula del Tercer Sector Social, com un agent de la societat amb veu pròpia i amb capacitat de representació. Segons l'estudi Anuari del Tercer Sector Social a Catalunya, de l'any 2009, el Tercer Sector Social català presenta les dimensions quantitatives següents:

Xifres globals del Tercer Sector Social de Catalunya ⁴

Nombre d'organitzacions	Al voltant de 7.500 entitats (associacions, fundacions, cooperatives i empreses d'inserció).
Contractats/des	Més de 100.000 professionals, el 2,8% del total de la població ocupada.
Volum econòmic	Més de 5.500 M€, el 2,8% del PIB català.
Voluntaris/àries	Més de 245.000 voluntaris/àries, que representen el 4,13% de la població de més de 16 anys, i més del 2,1% de la població catalana.
Beneficiaris/àries	Atén 1,7 milions de persones.

Convé remarcar que, des de la realització de l'anterior estudi, Llibre blanc del Tercer Sector civicosocial, de l'any 2002 fins enguany, el Tercer Sector Social ha registrat un fort creixement derivat de: ⁵

→ Un augment de les necessitats socials i de la seva complexitat, originat per l'envelliment de la població, l'aparició de noves necessitats socials emergents i els canvis en el model de família.

→ Un major compromís de les administracions públiques en les polítiques socials que han tingut la seva traducció en un augment significatiu dels pressupostos públics destinats a aquesta finalitat en els darrers anys.

→ L'augment dels pressupostos de la Generalitat destinats al Tercer Sector Social: l'any 2006 es va situar en 745,5 M€, xifra que suposa un augment del 22% respecte a l'any 2002.

→ El finançament durant l'any 2006 per part de la Generalitat de Catalunya de 2.304 entitats no lucratives més que l'any 2002, fet que suposa un augment del 45%.

→ Els canvis en el model de famílies: l'any 1981 les llars unipersonals suposaven el 9,9% del total de llars a Catalunya, mentre que el 2001 ja pujaven al 20,9%. De la mateixa manera han crescut les llars compostes per mares soles amb fills, ja que han passat del 5,2% el 1981 al 7,6% el 2001.

→ La creixent integració de la dona en el mercat de treball: mentre que l'any 2003 la taxa d'activitat femenina era del 49,1%, el segon trimestre del 2007 ha estat del 52,8%.

→ L'arribada i l'establiment a Catalunya de més d'1 milió de persones immigrades en la darrera dècada, amb tots els reptes que això ha implicat per a la inclusió i la cohesió socials.

→ El creixement dels serveis socials com a nínxol de creixent activitat econòmica i de generació d'ocupació.

Tot això s'ha traduït en un fort increment del Tercer Sector Social des de l'any 2003 fins a l'actualitat, especialment en termes d'ocupació generada, ja que aquesta s'ha doblat des de l'any 2003, passant de 52.000 a més de 100.000 treballadors/es; en termes de nombre d'entitats, que han crescut de 5.600 a 7.500; en termes de volum econòmic dels recursos que gestiona, que han passat de representar l'1% del PIB al 2,8%; i també pel que fa al voluntariat, puix que ha passat de disposar de la col·laboració de 155.000 persones voluntàries a més de 245.000, el 33% més; i finalment pel nombre de persones ateses, que ha crescut des d'1 milió el 2003 fins a 1,7 milions el 2009.

Distribució del nombre d'entitats per col·lectiu destinatari al qual s'adreça ⁶

Col·lectiu	Freqüència	%
Addiccions	278	4
Dones	1.179	15
Gent Gran	1.057	14
Infància i joventut	1.405	18
Persones amb discapacitat	1.122	15
Persones immigrades	793	10
Quart món	356	5
Salut	542	7
General i altres	913	12
Total (col·lectius de persones destinatàries)	7.645	100
Total núm. entitats	7.503	

1.2.5. El Tercer Sector Social, la prestació de serveis socials i la contractació pública

La societat civil i el Tercer Sector Social han tingut des dels anys seixanta i setanta del segle XX un paper essencial en la prestació de serveis socials i en les polítiques d'integració i participació. Durant aquests anys els col·lectius més vulnerables van ser atesos pel teixit associatiu, els familiars o les associacions de pares, en un entorn de polítiques socials públiques quasi inexistent.

A partir dels anys vuitanta tant el Govern de la Generalitat com les administracions locals comencen a establir instruments de política social i serveis socials, que es fonamenten en

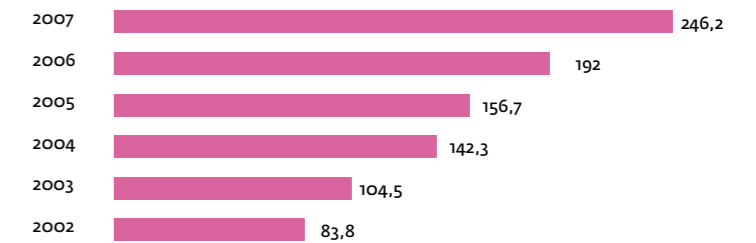
la pròpia inversió pública i en el suport mitjançant subvencions de les activitats de serveis socials de les entitats del Tercer Sector: aquest model suposava un reconeixement del Tercer Sector, que durant aquest període ha pogut millorar els seus equipaments gràcies a les subvencions per inversió.

Tot i el notable increment dels recursos públics, els imports d'aquelles subvencions per serveis socials no es corresponien sempre amb els costos reals dels serveis, i sovint les entitats havien de completar els ingressos amb aportacions dels mateixos usuaris (copagament) o amb la capacitat de generar recursos de la societat del mateix sector.

Com a mostra d'aquesta evolució en els darrers cinc anys, el pressupost que l'any 2007 la Generalitat va destinar al Tercer Sector Social se situa en 841,3 M€, xifra que suposa un augment del 13% respecte a l'any 2006. Les entitats proveïdores de serveis socials van rebre de la Generalitat més de 246 M€ per a la compra dels seus serveis.

Pressupost que la Generalitat de Catalunya destina a la compra de serveis socials (2002-2007)

milions d'euros

Entre els anys 2002 i 2007, el pressupost que la Generalitat de Catalunya destina a concerts per a entitats del Tercer Sector ha passat dels 83,8 M€ als 246,2 M€. Els períodes 2003-2004 i 2006-2007 són els que han experimentat un creixement més important, el 35% i el 28%, respectivament ⁷. I és aquest creixement el que permet identificar l'inici d'una tendència important: el pas de la subvenció a la concertació de serveis.

⁴ Anuari 2009 del Tercer Sector Social de Catalunya.

⁵ Pla de suport al Tercer Sector Social 2008-2010. Departament d'Acció Social i Ciutadania. Generalitat de Catalunya.

⁶ Anuari 2009 del Tercer Sector Social de Catalunya.

⁷ Pla de suport al Tercer Sector Social 2008-2010. Departament d'Acció Social i Ciutadania. Generalitat de Catalunya.

Alhora, cal assenyalar la importància de l'aportació local en el finançament del Tercer Sector, atès que molts dels serveis socials es gestionen directament des de les administracions locals. Així, durant el 2008 el 31% del finançament del Tercer Sector Social de Catalunya era d'origen local.⁸

Les aprovacions de la Llei de serveis socials 27/2007 i de la Llei 39/2006 de la dependència han suposat un canvi radical en la definició dels serveis socials com a dret subjectiu, al qual les persones en situació de necessitat tenen dret. Així, la cartera de serveis recollida en la Llei de serveis socials ha modificat clarament el plantejament en establir quins són els serveis socials i quina és l'obligació de les administracions en la seva prestació, tot i que es manté el copagament de l'usuari per a determinats serveis.

Això ha suposat un canvi radical a partir de l'any 2008, ja que del model de subvencions a les entitats de serveis socials s'ha passat a un model en el qual l'Administració de la Generalitat i les administracions locals compren places i serveis socials en el mercat, previ procediment de contractació.

Aquests canvis han coincidit en el temps amb l'aprovació de la Directiva 2006/123/EC de la Unió Europea sobre lliure competència en els serveis, coneguda com a Directiva Bolkestein, en què s'estableixen les bases per remoure les barreres legals i administratives per construir un mercat interior a Europa. La Directiva 18/2004 "sobre coordinació dels procediments d'adjudicació dels contractes públics d'obres, de subministraments i de serveis" ha tingut la seva traducció a Espanya amb l'aprovació de les lleis 17 i 18/2004 i de la Llei 30/2007, de contractes públics. En aquesta Llei, precisament, es recullen les clàusules socials en la contractació, com a reconeixement de les especificades del Tercer Sector Social, en la prestació de serveis socials i del valor afegit que aquest sector aporta en termes de generació de capital social. A aquestes clàusules socials es dedica la present publicació.

Tot i això, cal considerar que el procediment de contractació per a la gestió de serveis socials no és la norma a seguir sempre, ja que la mateixa normativa de contractació (com veurem més endavant) ofereix alternatives, com ara el procediment restringit o el negociat en aquells casos en què, pel tipus de servei a contractar, només hi ha un operador no lucratiu en el territori on es contracten les places amb els recursos físics i humans per prestar el servei.

1.2.6. La Taula d'entitats del Tercer Sector Social

La Taula és l'agent social que representa el Tercer Sector Social de Catalunya i actua com a interlocutor polític amb les administracions públiques i davant la societat. Aglutina més de 3.000 organitzacions no lucratives catalanes, amb forma jurídica diversa, que lluiten per la participació, la ciutadania i la conquesta dels drets socials.

La missió de la Taula del Tercer Sector Social de Catalunya és incidir en les polítiques socials catalanes, amb l'objectiu de millorar el benestar de les persones i aconseguir la seva plena inclusió social. Lluita també per vertebrar i enfortir el propi sector, consolidar les entitats i obtenir el reconeixement de la seva acció per part dels sectors econòmics, les administracions públiques i el conjunt de la societat catalana.

La Taula va néixer l'any 2003 per iniciativa de les seves entitats sòcies, en el context d'elaboració del *Llibre blanc del Tercer Sector civicosocial*. Avui agrupa les principals organitzacions de segon nivell del sector, les quals aglutinen milers d'entitats que atenen els col·lectius més diversos: infància i família, joves, persones immigrades, gent gran, discapacitats psíquics, físics i sensorials, drogodependents, persones amb dificultats per accedir a un lloc de treball, persones sense sostre, etc.

Les federacions d'entitats que actualment formen la Taula del Tercer Sector són les següents:

1. Càritas Catalunya
2. Confederació ECOM
3. Comitè Català de Representants de Persones amb Discapacitat (COCARMI)
4. Coordinadora de Comunitats Terapèutiques i Pisos de Reinserció per a Drogodependents de Catalunya
5. Coordinadora de Tallers per a Persones amb Discapacitat Psíquica de Catalunya
6. Creu Roja
7. Entitats Catalanes d'Acció Social (ECAS)
8. Moviment Laic i Progressista (MLP)
9. Federació d'Associacions Americanes de Catalunya (FASAMCAT)
10. Federació d'Associacions de Gent Gran de Catalunya (FATEC)
11. Federació d'Associacions Culturals i Educatives de Persones Adultes (FACEPA)
12. Federació d'Associacions de Familiars de Malalts d'Alzheimer de Catalunya (FAFAC)
13. Federació Catalana d'Entitats contra el Càncer (FECEC)

14. Federació Catalana d'Entitats d'Ajuda al Drogodependent (FCD)
15. Federació Catalana de Voluntariat Social (FCVS)
16. Federació d'Entitats amb Projectes i Pisos Assistits (FEPA)
17. Federació d'Entitats d'Atenció i d'Educació de la Infància i l'Adolescència (FEDAIA)
18. Federació d'Entitats d'Assistència a la Tercera Edat (FEATE)
19. Federación de Entidades Latinoamericanas de Catalunya (FEDELATINA)
20. Federació d'Organitzacions Catalanes de Gent Gran (FOCAGG)
21. Fundació Catalana de l'Esplai
22. Fundació Catalana d'Escoltisme Laic Josep Carol – Escoltes Catalans
23. Fundació Pere Tarrés – Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai
24. Fundació Sant Joan de Déu
25. Minyons Escoltes i Guies de Catalunya – Fundació Josep Sans
26. Sectorial de Cooperatives d'Iniciativa Social de la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya
27. Voraviu

D'acord amb la seva doble missió, durant els darrers anys la Taula ha dut a terme actuacions com les següents:

- a) En la incidència en polítiques socials:
- Propostes sobre drets socials i reconeixement del tercer sector que s'han incorporat a l'Estatut.
 - Participació activa en el procés d'elaboració de la nova Llei de serveis socials.
 - Aconseguir l'aprovació del Pla de suport al Tercer Sector Social de Catalunya 2008-2010 per part del Govern de Catalunya.
 - Signatura del Pacte Nacional per a la Immigració.
 - Signatura del Pacte Nacional per a la Recerca i la Innovació.
 - Participació en l'elaboració i l'aprovació del Pla nacional d'associacionisme i voluntariat.
 - Sol·licitud d'elaboració i activació del Pla d'acció per a la inclusió social de Catalunya.
 - Contribució al pas del 0,52% al 0,7% de l'IRPF per a finalitats socials, campanyes de difusió, i defensa d'una proposta de reforma del sistema per millorar l'accés de les entitats catalanes a aquests fons i aconseguir la seva gestió per part de la Generalitat.
 - Elaboració de propostes de govern i la seva defensa davant els partits polítics en les diverses conteses electorals.
 - Aconseguir un sistema de convenis pluriennals per a les entitats socials.

- b) En l'enfortiment i la millora del sector:
- Realització i aprovació del 1r Pla estratègic del Tercer Sector Social de Catalunya 2008-2011.
 - Elaboració i edició del primer Anuari 2009 del Tercer Sector Social de Catalunya.
 - Organització de dos congressos del sector, el 2007 i el 2009.
 - Signatura de la Carta de qualitat, un conjunt de compromisos del sector per a la qualitat i la transparència.
 - Aconseguir un major reconeixement social i l'ingrés de la Taula en nombrosos consells i organismes.
 - Realització d'estudis i organització de nombrosos seminaris interns sobre temes d'interès comú per a les entitats.

La Taula és membre de les xarxes d'entitats europea i espanyola de lluita contra la pobresa i l'exclusió social (European Anti-Poverty Network), i com a tal treballa en favor de la cohesió social i de la plena inclusió de totes les persones vulnerables o en situació d'exclusió.

Entre altres activitats, la Taula organitza cada dos anys un congrés per reunir el conjunt del sector. El darrer va tenir lloc els dies 26 i 27 de març de 2009 al recinte firal La Farga de l'Hospitalet, i va disposar de la participació de prop de 1.300 persones. Sota el lema «Un sector al servei de les persones», i per mitjà de prop de 200 ponències i experiències, una mostra d'entitats i altres espais de trobada, les entitats no lucratives que treballen al servei dels col·lectius més vulnerables de la societat catalana van reflexionar sobre el seu paper en el context de crisi econòmica i de desplegament de les noves lleis socials. A la trobada també hi van ser presents centres de recerca, universitats, col·legis professionals, altres entitats del Tercer Sector de Catalunya i d'Espanya, i els principals dirigents i representants de les institucions polítiques, sindicals i socials del país.

En aquest Congrés, el segon celebrat fins ara, hi fou presentat el projecte de la present publicació El valor afegit del Tercer Sector en la contractació pública. Guia de clàusules socials en la contractació pública de serveis socials i d'atenció a les persones, en el marc d'un col·loqui que va gaudir de les intervencions del senyor Xavier Padrós, director general de Contractació Pública de la Generalitat; la senyora Àngels Guiteras, membre de la Junta Directiva i coordinadora de la publicació; el senyor Joan Subirats, director de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques, i el senyor Ricard Valls, consultor i col·laborador de la publicació.

⁸ Anuari 2009 del Tercer Sector Social de Catalunya.

1.3. El valor afegit del Tercer Sector Social

1.3.1. Els trets diferencials del Tercer Sector Social

Una visió internacional recent⁹ destaca els distintius següents del Tercer Sector Social:

→ La focalització en les necessitats dels usuaris dels serveis:

- Les organitzacions tendeixen a estar orientades als seus usuaris.
- Tenen menys limitacions operacionals i polítiques que les administracions públiques.
- Els seus RH (professionals i voluntaris) treballen amb compromís, entusiasme i generositat per identificar i trobar necessitats canviants.
- En moltes ocasions, les organitzacions han estat fundades per persones amb experiències directes en els aspectes en què volen incidir.
- L'organització es troba arrelada en la comunitat i l'entorn local.

→ El coneixement i l'experiència per treballar amb les necessitats més complexes i l'abordatge d'aspectes socials complexos.

→ L'habilitat de ser flexibles i al mateix temps d'oferir els serveis de manera unificada:

- Són capaces de reunir finançadors i recursos diversos amb l'objectiu de crear serveis que responguin a necessitats concretes de les persones i la comunitat.

→ La capacitat d'aconseguir la confiança dels usuaris:

- Normalment, pel fet d'estar immersos en problemàtiques diverses, els usuaris veuen en el Tercer Sector organitzacions que els mereixen més confiança que l'Administració pública.

→ L'experiència i la independència per a la innovació.

Cada vegada més les administracions públiques creuen que la implicació del Tercer Sector Social en la provisió de serveis socials té avantatges més enllà de la qualitat de provisió del servei, concepte que s'entén com a *valor afegit o valor col·lateral*.

Aquests avantatges o beneficis es tradueixen en:

→ Implicació dels ciutadans en la realització de millores per a la pròpia comunitat.

→ Desenvolupament de les habilitats i l'experiència dels voluntaris.

→ Increment de la confiança mútua dintre de la comunitat i entre diverses comunitats, és a dir, creació de capital social.

Un exemple de valor afegit: La Creu Roja va descobrir que el voluntariat en els serveis d'atenció domiciliària, inclòs el seu servei, era molt eficaç per reduir la sensació d'aïllament social; repetidament, els usuaris del servei destacaven aquest aïllament com la seva principal preocupació en deixar l'hospital. La qualitat de l'atenció i el temps dels voluntaris es van apuntar com a crucials, en aquesta qüestió.

Què entenem per capital social? El capital social mesura la sociabilitat i la confiança mútua d'un conjunt de persones i aquells aspectes que permeten que prosperi la col·laboració entre ells i l'ús, per part de cada persona individualment, de les oportunitats que sorgeixen d'aquestes relacions socials.

Cal assenyalar tres aspectes en relació amb el capital social:

→ Quan es parla de sociabilitat s'ha d'entendre la capacitat per realitzar treball conjunt, col·laborar i dur a terme l'acció col·lectiva.

→ En els darrers anys s'han destacat tres fonts principals del capital social: la confiança mútua, les normes efectives i les xarxes socials.

→ A banda de les possibles diferències en la manera de definir i mesurar aquests atributs, el capital social sempre apunta cap a aquells factors que ens apropen com a individus en una societat determinada, i com aquest apropament es tradueix en oportunitats per a l'acció col·lectiva i el benestar del grup.

Segons la definició que l'OCDE va presentar a *The Well-being of Nations*,¹⁰ el capital social és treballar conjuntament amb normes, valors i punts de vista compartits, cosa que facilita la cooperació dins un grup i entre diversos grups.

El capital social ve determinat en bona part per l'existència d'un Tercer Sector actiu, participatiu. Per a l'avaluació i la mesura del capital social es consideren les dimensions següents:

1. Participació social (per exemple, voluntariat: freqüència i intensitat).
2. Participació cívica.
3. Xarxes socials i suport social.
4. Confiança i reciprocitat.
5. Visió de la comunitat.

1.3.2. Els dotze valors diferencials del sector

Les entitats del Tercer Sector Social comparteixen una sèrie de valors, tot i que cadascuna els aplica d'acord amb la seva missió, les seves característiques i les seves prioritats. Aquests valors es recullen en la Carta de qualitat de les entitats de la Taula del Tercer Sector Social de Catalunya:¹¹

A. Valors orientats a les persones:

- La dignitat humana.
- La defensa dels drets.
- La solidaritat.
- La professionalitat.
- La voluntarietat.

B. Valors orientats a la societat:

- El compromís democràtic.
- La implicació social.
- La col·laboració.
- La transparència.
- La responsabilitat social.
- La iniciativa.

C. Valors orientats a les organitzacions:

- L'orientació al servei de les persones.
- La participació i la descentralització.
- La transparència.
- L'eficàcia i l'eficiència.
- La millora contínua.
- La gestió de la globalitat de la missió.

Tots aquests valors són característics i definitoris del Tercer Sector Social, però tan sols alguns són objecte d'aquest estudi, ja que representen l'essència d'aquestes entitats i les diferencien respecte a altres actors de l'àmbit dels serveis socials, com per exemple les empreses de serveis.

Amb la intenció d'identificar aquests valors diferencials s'ha seguit el procés següent:

1. Anàlisi documental: anàlisi del 1r Pla estratègic del Tercer Sector Social de Catalunya 2008-2011, la Carta de qualitat de les entitats del Tercer Sector Social 2007 i l'Anuari 2009 del Tercer Sector Social de Catalunya.
2. Taller de reflexió: sessió de treball amb el comitè de seguiment del projecte.

Aquest procés va donar com a resultat la identificació i la definició de dotze valors diferencials del Tercer Sector: quatre valors orientats a les persones, cinc valors orientats a la societat i tres valors orientats a les organitzacions.

ELS VALORS ORIENTATS A LES PERSONES

- La dignitat humana.
- L'educació en drets socials.
- La solidaritat.
- La voluntarietat/proximitat relacional.

ELS VALORS ORIENTATS A LA SOCIETAT

- La implicació social.
- La participació democràtica.
- El treball en xarxa.
- La iniciativa social.
- L'arrelament al territori.

ELS VALORS ORIENTATS A LES ORGANITZACIONS

- La primera de les persones i de la missió per sobre del capital.
- L'absència de lucre.
- La participació.

⁹ Public Administration Select Committee: Public Services and the Third Sector: Rhetoric and Reality; Eleventh Report of Session 2007-08.

¹⁰ Articles «Measurement of social capital in the UK», Penny Babb, agost 2005, Office for National Statistics; i «Measurement of social capital in the UK», Rosalyn Harper i Maryanne Kelly, desembre 2003, Office for National Statistics.

¹¹ Carta de qualitat de les entitats de la Taula del Tercer Sector Social de Catalunya. <http://www.tercersector.cat>

Definició dels dotze valors diferencials del Tercer Sector Social

A. VALORS ORIENTATS A LES PERSONES

1. **La dignitat humana.** El respecte a la dignitat de la persona en tota la seva dimensió, amb la promoció social i la participació de totes les persones com a protagonistes del seu projecte de vida i amb dret a escollir.
2. **L'educació en drets socials.** La detecció constant de drets socials, i la seva informació, sensibilització i defensa, especialment per a les persones o els col·lectius en risc d'exclusió.
3. **La solidaritat.** La inclusió social de la persona, des de la implicació en la seva situació, necessitats i opinió, cercant de facilitar a cada persona allò que li correspon com a ciutadà.
4. **La voluntarietat/proximitat relacional.** Els professionals, els voluntaris i els col·laboradors de l'entitat duen a terme les seves tasques i serveis i/o d'altres de nous per pròpia voluntat sense esperar que se'ls demani, amb l'objectiu de prestar un servei millor a les persones usuàries/beneficiàries. També respon a la llibertat, l'autonomia, l'autogestió, la responsabilitat i la presa de decisions dels professionals, els voluntaris i els col·laboradors que conformen les entitats.

B. VALORS ORIENTATS A LA SOCIETAT

5. **La implicació social.** El Tercer Sector Social adquireix i exerceix una funció d'agent social, cada cop més visible, de representació de les persones i els col·lectius més vulnerables i de defensa dels seus drets.
6. **La participació democràtica.** El Tercer Sector Social treballa en la dinamització del teixit social per fomentar la participació de les persones i les organitzacions en la construcció de respostes a les necessitats de la societat.
7. **El treball en xarxa.** El Tercer Sector Social facilita la coordinació i la creació de sinergies entre iniciatives i activitats existents amb agents i camps diversos, cercant la complementarietat entre persones i organitzacions.
8. **La iniciativa social.** Les organitzacions del Tercer Sector Social esdevenen motors de transformació i millora de les polítiques i els serveis socials mitjançant la traducció dels problemes i les exigències socials emergents en respostes positives.
9. **L'arrelament al territori.** El Tercer Sector Social sorgeix des del territori amb una profunda vinculació i adaptació a la idiosincràsia i les necessitats de cada territori.

C. ELS VALORS ORIENTATS A LES ORGANITZACIONS

10. **La primacia de les persones i de la missió per sobre del capital.** La detecció constant de noves necessitats i la innovació davant les noves realitats emergents per sobre de la rendibilitat.
11. **L'absència de lucre.** La reinversió dels beneficis i els excedents de l'organització en el compliment de la seva missió.
12. **La participació.** La implicació de les persones de l'entitat en la planificació, l'avaluació i la millora de les seves actuacions.

2. La contractació de serveis d'atenció a les persones i les clàusules socials

2. La contractació de serveis d'atenció a les persones i les clàusules socials

2.1. Contractació pública de serveis socials i d'atenció a les persones: el procediment d'adjudicació

La nova Llei 30/2007, de Contractes del Sector Públic, suposa un canvi molt significatiu en el procediment de contractació respecte a la normativa anterior, i a la mateixa relació entre les administracions públiques i el tercer sector basada en la subvenció.

D'entrada, la nova Llei 30/2007 afecta no sols les administracions públiques en sentit estricte, sinó també qualsevol altre organisme públic, com ara consorcis, fundacions i organismes autònoms participats per les administracions públiques.

A més de diferents canvis pel que fa al procediments de contractació, la Llei 30/2007 ha tingut com a conseqüència que algunes administracions públiques en el moment de valorar les diferents propostes econòmiques presentades tinguin en compte el preu ofertat sense que inclogui l'IVA corresponent.

En la mesura que les entitats del tercer sector realitzen activitats preferentment exemptes de l'IVA, aquestes no tenen el dret a deduir-se l'IVA suportat en les seves adquisicions de béns i serveis, convertint-se així en consumidores finals de l'IVA suportat i, per tant, sense possibilitat de deduir-se l'IVA suportat en els seus costos.

Aquesta nova pràctica situa el Tercer Sector en discriminació negativa respecte a les empreses, en la mesura que aquestes poden ofertar preus inferiors gràcies a la recuperació de part de l'IVA suportat en la seva compra de béns i serveis.

Atenent a la transcendència de les implicacions de l'IVA en els preus dels concursos de serveis socials i serveis personals, aquesta guia de clàusules socials hi dedica un apartat específic en el capítol 5.2.

Pel que fa al nou procés de contractació recent i complex, en aquest apartat no es vol fer una descripció exhaustiva de tot el nou procés, sinó centrar-nos en:

→ Donar unes pautes clares perquè les entitats del Tercer Sector puguin orientar-se millor en les novetats introduïdes per la Llei 30/2007, pel que fa als procediments de contractació.

→ Facilitar a les administracions i les entitats la comprensió dels tipus de procediments i de la manera com es poden incloure les clàusules socials en la contractació pública de serveis personals.

L'actual normativa que regula la forma i el procediment d'adjudicació dels contractes de gestió pública distingeix entre els «contractes menors», que poden adjudicar-se directament i sense publicitat, i la resta de contractes, que s'adjudiquen conforme al procediment obert o restringit o, excepcionalment, a través del procediment negociat o del diàleg competitiu.

També es distingeix entre els contractes subjectes a regulació harmonitzada dels que no ho estan.

A. Contractes menors:

En l'àmbit del procés de contractació, tindran la consideració de «contractes menors» els contractes de serveis o subministraments de serveis públics que tinguin una quantia inferior als 18.000 euros, IVA no inclòs.

Article 122.

3. Els contractes menors es poden adjudicar directament a qualsevol empresari amb capacitat d'obrar i que disposi de l'habilitació professional necessària per realitzar la prestació, complint les normes que estableix l'article 95. Es consideren contractes menors els contractes d'un import inferior a 50.000 euros, quan es tracti de contractes d'obres, o a 18.000 euros, quan es tracti d'altres contractes, sens perjudici del que disposa l'article 190 en relació amb les obres, serveis i subministraments centralitzats en l'àmbit estatal.

Aquests contractes podran adjudicar-se directament per part de l'òrgan contractant i sense publicitat, sempre que els adjudicataris contractistes tinguin capacitat d'obrar i disposin de l'habilitació professional corresponent en el Registre Electrònic d'Empreses Licitadores (RELI), del qual parlarem en l'apartat 2.2.8.

En aquest cas, l'expedient de contractació és molt simplificat i, bàsicament, només s'exigeix l'aprovació de la despesa per part de l'Administració corresponent i la incorporació de la factura una vegada prestat el servei. La durada, no obstant això, no podrà ser superior a l'any, amb prohibició explícita de pròrroga.

El Govern de la Generalitat i algunes administracions locals han introduït mesures específiques per al foment de la contractació de determinats tipus de serveis i subministraments que són objecte de contracte menor pel seu import, i que analitzarem més endavant en l'apartat 2.2.3.

B. Contractes subjectes i no subjectes a regulació harmonitzada:

Els contractes subjectes a regulació harmonitzada són aquells que, per raó de l'entitat contractant, del seu tipus i de la seva quantia, queden sotmesos a les directrius europees, pel que fa a normativa i publicitat del contracte. Per tant, en aquests casos, la normativa aplicable són les directrius europees i el contracte ha de ser objecte de publicitat en el *Diari oficial de la Comunitat Europea* (DOCE).

Tanmateix, els serveis que normalment s'engloben dins el concepte de serveis socials queden fora de l'àmbit objectiu dels «contractes subjectes a regulació harmonitzada».

C. Respecte a l'adjudicació dels contractes de gestió de serveis públics:

C.1. Contractes menors:

Podran adjudicar-se directament a qualsevol empresari o organització, tenint en compte el que disposa l'apartat 2.2.3 pel que fa a la contractació pel sistema de reserva a entitats socials.

C.2. Resta de contractes:

Els contractes de gestió de serveis públics que no reuneixin les condicions per tenir la consideració de «contractes menors», s'adjudicaran pels procediments següents:

C.2. Resta de contractes

Procediment		Definició
En general	Obert	Procediment obert a tot empresari o entitat social interessada, seguint els procediments corresponents de publicitat i lliure concurrència pública oberta.
	Restringit	Procediment en què només es poden presentar els empresaris o les entitats del Tercer Sector Social que, a petició de la l'Administració mateixa, siguin convidats per aquesta a presentar-se en el procés de contractació, sense possibilitat de negociar cap dels termes del contracte.
Excepcionalment	Negociat	Procediment pel qual l'òrgan de contractació elegix, justificadament i per raons tècniques, un licitador únic, després d'haver efectuat consultes i negociat amb els diversos potencials proveïdors i no haver trobat altres empreses o entitats que reuneixin les característiques necessàries per a la prestació del servei a contractar. La justificació tècnica d'aquest procediment està en el fet que hi hagi només un sol licitador en condicions de prestar el servei, sigui per la seva especialització o per ser l'únic ofertant possible en el territori.
	Diàleg competitiu	Procediment excepcional previst per a contractes complexos pel qual l'òrgan de contractació dirigeix un diàleg i una negociació amb els candidats seleccionats, prèvia sol·licitud d'aquests, per desenvolupar una o diverses solucions que serviran de base perquè els candidats presentin una oferta.

2.1.1. L'aplicació pràctica dels procediments d'adjudicació

La normativa estableix que l'adjudicació de contractes públics es farà, ordinàriament, a través del procediment obert o del restringit, quedant els procediments, negociat i de diàleg competitiu, reservats a determinats casos en què estigui tècnicament justificat haver de recórrer a aquest procediment.

Regla general: procediments obert i restringit:

PROCEDIMENT OBERT

Article 141. Delimitació del procediment obert.

En el procediment obert tot empresari interessat pot presentar una proposició, i queda exclosa tota negociació dels termes del contracte amb els licitadors.

PROCEDIMENT RESTRINGIT

Article 146. Caracterització.

En el procediment restringit només hi poden presentar proposicions els empresaris que, a sol·licitud seva i atenent la seva solvència, siguin seleccionats per l'òrgan de contractació. En aquest procediment està prohibida qualsevol negociació dels termes del contracte amb els sol·licitants o candidats.

La regla general és que l'adjudicació es farà a través dels procediments obert o restringit, segons els imports i el tipus de serveis.

Els procediments hauran de ser publicats en el butlletí oficial que correspongui en cada cas, segons l'Administració contractant i l'import, en les condicions establertes en l'article 126 de la Llei 30/2007.

Com a regla general, els terminis per a la presentació de les proposicions seran de quinze dies en els procediments oberts i de deu dies en els restringits.

El procediment negociat:

SECCIÓ 4a PROCEDIMENT NEGOCIAT

Article 153. Caracterització.

1. En el procediment negociat l'adjudicació recau en el licitador justificadament elegit per l'òrgan de contractació, després d'efectuar consultes amb diversos candidats i negociar les condicions del contracte amb un o diversos d'ells.
2. El procediment negociat ha de ser objecte de publicitat prèvia en els casos que preveu l'article 161, en els quals és possible la presentació d'ofertes en concurrència per qualsevol empresari interessat. En la resta de supòsits, no és necessari donar publicitat al procediment i la concurrència s'assegura mitjançant el compliment del que preveu l'article 162.1.

El procediment negociat només podrà aplicar-se en els casos següents:

- 1) Quan les ofertes o les proposicions presentades en procediments oberts, restringits o de diàleg competitiu, prèviament seguits, resultin irregulars o inacceptables. Per tant, cal tenir sempre present que els procediments negociats són molt sovint conseqüència de procediments previs oberts en els quals per diferents motius les ofertes presentades no satisfan els objectius contractuals.
- 2) Excepcionalment, també s'aplicarà el procediment negociat quan es tracti de contractes de què no es pugui determinar prèviament el preu.

En aquests dos casos, l'òrgan de contractació haurà de publicar el corresponent anunci, excepte quan s'inclouin tots els licitadors que havien participat en la negociació per procediment obert.

3) Quan, després de seguir un procediment obert o restringit, no s'hagi presentat cap oferta o candidatura.

4) Quan per raons tècniques o per motius relacionats amb la protecció de drets d'exclusiva el contracte només es pugui encomanar a un empresari o entitat del Tercer Sector Social.

Com veurem aquesta és una pràctica habitual en la contractació de serveis socials, quan l'objecte de contractació són determinats serveis que només els ofereix un tipus d'entitat o només hi ha una entitat amb els recursos físics i humans per prestar determinats serveis en un territori. Aquest podria ser el cas de la contractació de serveis de suport per a familiars de persones amb malaltia mental, quan només hi ha una entitat que reuneix els requisits per prestar-lo.

5) Quan per una imperiosa urgència es demani una ràpida execució.

6) Quan el contracte hagi estat declarat secret o reservat.

Adicionalment, en el cas dels contractes de gestió de serveis públics, podrà acudir-se al procediment negociat en els casos següents:

a) Quan es tracti de serveis públics respecte dels quals no sigui possible promoure concurrència en l'oferta: aquest seria el cas de la contractació de places residencials per a persones amb discapacitat quan només hi ha una entitat en el territori que disposa dels recursos físics i humans per prestar-lo en les condicions de qualitat exigides.

b) Els de gestió de serveis amb un pressupost de despeses de primer establiment que es prevegi inferior a 500.000 euros i el termini de durada sigui inferior a cinc anys.

Quan el valor estimat sigui superior als 60.000 euros, l'òrgan de contractació haurà de publicar el corresponent anunci.

c) Els relatius a la prestació de serveis d'assistència sanitària concertats amb mitjans aliens, derivats d'un conveni de col·laboració entre les administracions públiques o d'un contracte marc, sempre que aquest hagi estat adjudicat amb subjecció a les normativa vigent.

El procediment de diàleg competitiu:

El procediment de diàleg competitiu només està previst per a contractes especialment complexos, entenent com a tal aquells en què l'òrgan de contractació no es trobi, objectivament, en capacitat per definir els mitjans o els objectius necessaris, i per als contractes de col·laboració entre el sector públic i privat previstos en l'article 11 de la Llei 30/2007.

Cal, per tant, fer esment que la Llei 30/2007 permet recórrer al procediment negociat per a la contractació de serveis socials amb una entitat del Tercer Sector, sense haver de recórrer al procediment obert de contractació, en el cas que recórrer a aquest procediment estigui justificat.

Pel que fa als contractes de gestió de serveis socials públics, són motius justificats per accedir a un procediment negociat els dos supòsits següents:

a) Garantir l'accés als serveis socials a tot el territori català amb equitat.

Sovint els únics operadors que poden prestar determinats serveis socials, com per exemple l'atenció social a persones amb disminució en un territori determinat, són entitats del Tercer Sector.

Aquest tipus de serveis a contractar estan necessàriament associats a l'existència d'un equipament determinat en què es presta el servei, i moltes vegades només hi ha un equipament d'aquestes característiques del qual és titular una associació o una fundació.

També, com ja hem dit, es pot donar el cas que l'especialització requerida pel procediment de contractació només estigui en condicions de ser prestada per part d'entitats del Tercer Sector Social: aquest pot ser el cas de la majoria dels serveis d'atenció a la infància o serveis d'inclusió social a persones vulnerables.

Aquesta pràctica és habitual en els sectors de la contractació pública de salut i d'educació, en els quals la disponibilitat d'un equipament és imprescindible per a la prestació del servei objecte del contracte, i en què no hi ha altres operadors en el territori que en disposin o en puguin disposar a curt i mitjà termini.

b) Gestionar serveis amb pressupost de despeses de primer establiment inferior a 500.000 euros i un termini de durada inferior a cinc anys.

Exactament, la Llei 30/2007 de contractes del sector públic diu:

Article 156. Contractes de gestió de serveis públics.

A més dels supòsits que preveu l'article 154, es pot acudir al procediment negociat per adjudicar contractes de gestió de serveis públics en els casos següents:

- Quan es tracti de serveis públics respecte dels quals no sigui possible promoure concurrència en l'oferta.
- Els de gestió de serveis amb un pressupost de despeses de primer establiment que es prevegi inferior a 500.000 euros i el termini de durada sigui inferior a cinc anys.
- Els relatius a la prestació d'assistència sanitària concertats amb mitjans aliens, derivats d'un conveni de col·laboració entre les administracions públiques o d'un contracte marc, sempre que aquest hagi estat adjudicat amb subjecció a les normes d'aquesta Llei.

Amb aquesta introducció al procés de contractació hem vist que hi ha legalment moltes possibilitats de recórrer a la contractació per procediment restringit en l'àmbit dels serveis socials amb entitats del Tercer Sector.

L'especialització o la manca de competència en són els arguments de fons, ara bé, també veurem com es poden aplicar les clàusules socials en aquells casos en què calgui un procediment obert i, per tant, la competència i el preu del servei siguin a vegades determinants: això pot ser contraproductiu a mitjà termini per a la mateixa Administració i per als ciutadans que rebran els serveis socials i els serveis personals, ja que el preu no és sempre garantia d'un servei adequat a les persones.

2.2. Evolució de les mesures per al foment dels objectius socials en la contractació pública: les clàusules socials i la reserva

En els darrers anys s'ha incrementat l'esforç de les administracions públiques per assolir una major coherència entre les polítiques i els compromisos internacionals adoptats i els seus propis comportaments interns. Un dels principals indicadors d'aquesta coherència són els criteris usats en la compra pública, i en concret les clàusules socials.

Les clàusules socials en la contractació pública suposen la introducció de certs criteris en els processos de compra pública, incorporant en el contracte aspectes de política social com a requeriments previs (criteri d'admissió), com a elements de valoració (puntuació) o com a obligacions (exigència d'execució). Aquesta introducció fa que la contractació pública esdevingui una eina eficaç per a la reducció de la desigualtat social.

2.2.1. La contractació amb lliure concurrència: introducció de condicions més enllà del preu

La inclusió d'aspectes socials en els processos de contractació, com a criteris d'admissió, criteris d'adjudicació en la fase de valoració o criteris d'obligació en la fase d'execució, és una pràctica duta a terme per diverses Administracions d'arreu del territori espanyol i català. A continuació i de manera il·lustrativa es detallen algunes d'aquestes experiències.

La normativa que regula els criteris d'adjudicació del contracte és la següent:

Article 134. Criteris de valoració de les ofertes.

1. Per valorar les proposicions i determinar l'oferta econòmicament més avantatjosa s'han d'atendre criteris directament vinculats a l'objecte del contracte, com ara la qualitat, el preu, la fórmula utilitzable per revisar les retribucions lligades a la utilització de l'obra o a la prestació del servei, el termini d'execució o lliurament de la prestació, el cost d'utilització, les característiques mediambientals o vinculades amb la satisfacció d'exigències socials que responguin a necessitats, definides en les especificacions del contracte, pròpies de les categories de població especialment desfavorides a les quals pertanyin els usuaris o beneficiaris de les prestacions a contractar, la rendibilitat, el valor tècnic, les característiques estètiques o funcionals, la disponibilitat i cost dels recanvis, el manteniment, l'assistència tècnica, el servei postvenda o altres de semblants. Quan només s'utilitzi un criteri d'adjudicació, aquest ha de ser, necessàriament, el del preu més baix.

2. Els criteris que han de servir de base per a l'adjudicació del contracte els determina l'òrgan de contractació i s'han de detallar a l'anunci, en els plecs de clàusules administratives particulars o en el document descriptiu.

3. La valoració de més d'un criteri és procedent, en particular, en l'adjudicació dels contractes següents:

a) Aquells els projectes o pressupostos dels quals no hagin pogut ser establerts prèviament i hagin de ser presentats pels licitadors.

b) Quan l'òrgan de contractació consideri que la definició de la prestació és susceptible de ser millorada per altres solucions tècniques, a proposar pels licitadors mitjançant la presentació de variants, o per reduccions en el termini d'execució.

c) Aquells per a l'execució dels quals faciliti l'òrgan, organisme o entitat contractant materials o mitjans auxiliars la bona utilització dels quals exigeixi garanties especials per part dels contractistes.

d) Aquells que requereixin l'ús de tecnologia especialment avançada o l'execució dels quals sigui particularment complexa.

e) Contractes de gestió de serveis públics.

f) Contractes de subministraments, llevat que els productes que s'han d'adquirir estiguin perfectament definits perquè estan normalitzats i no sigui possible variar els terminis de lliurament ni introduir modificacions de cap classe en el contracte, i que, per tant, el preu sigui l'únic factor determinant de l'adjudicació.

g) Contractes de serveis, llevat que les prestacions estiguin perfectament definides tècnicament i no sigui possible variar els terminis de lliurament ni introduir modificacions de cap classe en el contracte, i que, per tant, el preu sigui l'únic factor determinant de l'adjudicació.

h) Contractes l'execució dels quals pugui tenir un impacte significatiu en el medi ambient, en l'adjudicació dels quals s'han de valorar condicions ambientals mesurables, com ara el menor impacte ambiental, l'estalvi i l'ús eficient de l'aigua i l'energia i dels materials, el cost ambiental del cicle de vida, els procediments i mètodes de producció ecològics, la generació i gestió de residus o l'ús de materials reciclats o reutilitzats o de materials ecològics.

4. Quan es prengui en consideració més d'un criteri, i s'ha de precisar la ponderació relativa atribuïda a cadascun d'aquests, que es pot expressar fixant una banda de valors amb una amplitud adequada. En cas que el procediment d'adjudicació s'articuli en diverses fases, també s'ha d'indicar en quines d'aquestes s'aniran aplicant els diferents criteris, així com el llindar mínim de puntuació exigida al licitador per continuar en el procés selectiu. Quan, per raons degudament justificades, no sigui possible ponderar els criteris escollits, aquests s'han d'enumerar per ordre decreixent d'importància.

5. Els criteris escollits i la seva ponderació s'han d'indicar a l'anunci de licitació, en cas que s'hagi de publicar.

6. Els plecs o el contracte poden establir penalitats, d'acord amb el que preveu l'article 196.1, per als casos d'incompliment o de compliment defectuós de la prestació que afectin característiques d'aquesta que s'hagin tingut en compte per definir els criteris d'adjudicació, o atribuir a la puntual observança d'aquestes característiques el caràcter d'obligació contractual essencial als efectes assenyalats a l'article 206.h).

Partint d'aquest article, han estat diverses les experiències d'inclusió de criteris addicionals al preu, que tenen com a objectiu, precisament, valorar la qualitat o les exigències socials del contracte. És important ressaltar que en la fase de definició de les clàusules tècniques, s'inclouguin altres criteris a més del preu o que la valoració del preu sigui proporcionada respecte a l'objectiu del contracte, amb la finalitat d'evitar processos de subhasta o ofertes temeràries, que finalment acaben perjudicant d'una o altra manera el servei ofert als ciutadans.

Alguns exemples d'aplicació de criteris que van més enllà del preu en l'àmbit dels serveis socials i els serveis personals són els següents:

→ Clàusules de qualitat social en els òrgans de contractació pública de Catalunya.¹² Des de fa alguns anys les administracions incorporen clàusules socials en els seus processos de contractació (no específicament en la contractació de serveis socials) en diferents fases d'adjudicació d'un contracte.

→ L'Ajuntament de Sevilla va aprovar el plec de clàusules administratives generals de qualitat social, declaració que obliga al compliment de les condicions especials de qualitat social en l'execució de contractes d'obres i serveis per a totes les empreses que resultin adjudicatàries en els contractes que incorporin aquests plecs.

→ Clàusules de qualitat social a l'Ajuntament de la Corunya.¹³ L'Ajuntament de la Corunya inclou en els procediments de contractació de grans obres clàusules per afavorir la contractació de persones en situació de risc, com també clàusules per a la conciliació de la vida familiar i laboral.

→ Clàusules de qualitat social a la Generalitat Valenciana. Mitjançant el Dictamen 1/2003 de 21 de març, la Junta Superior de Contractació Administrativa de la Generalitat Valenciana recomana la introducció de diversos criteris socials en els diferents tipus de contractes segons les fases de contractació.

→ Clàusules de qualitat social a la Comunitat Foral de Navarra. El Govern de Navarra, en el contracte per a la contractació i l'execució de les obres d'instal·lació d'aules prefabricades a la Granja Haritz-Berri d'Ilundain, inclou clàusules per a la contractació de persones en risc o en situació d'exclusió.

¹² <http://www.gencat.cat/treball>

¹³ <http://www.lamegi.org>

Cal remarcar que al País Basc la nova Llei 12/2008 de 5 de desembre, de Serveis Socials, inclou mesures de discriminació positiva en la concertació amb les entitats no lucratives:

Art. 65.1:

A los efectos de establecimiento de conciertos, las administraciones públicas darán prioridad, cuando existan análogas condiciones de eficacia, calidad y costes, a las entidades dedicadas a la prestación de servicios sociales que tengan carácter no lucrativo.

D'altra banda, la llei basca també recull la possibilitat de fer convenis pluriennals per a la gestió d'equipaments sense seguir el procediment de contractació. Aquesta mesura pretén, no tant modificar el procediment de contractació, sinó que l'administració del Govern Basc pugui formalitzar les subvencions mitjançant convenis pluriennals. Per tant, obre una opció alternativa per al finançament de la gestió dels equipaments per part de les entitats, que evita la complexitat del procediment de contractació pública:

Art. 71:

1.-Cuando las administraciones públicas vascas no opten por la gestión directa de los servicios del Catálogo de Prestaciones y Servicios del Sistema Vasco de Servicios Sociales, podrán recurrir a la gestión indirecta de los mismos cuando, por su naturaleza o por su carácter innovador, no resulte posible recurrir al régimen de concierto.
2.- La gestión indirecta de los centros y servicios del catálogo deberá adecuarse a las disposiciones previstas para los contratos de gestión de servicios públicos en la normativa reguladora de los contratos de las administraciones públicas. Estos contratos se formalizarán a través de contratos-programa en los términos previstos para los conciertos en el artículo 68.

La mateixa llei basca preveu la inclusió de les clàusules socials com a criteris en la contractació:

Art. 72.1:

Cláusulas sociales, medidas de discriminación positiva y otros criterios en la contratación: Las administraciones públicas incorporarán, en los procedimientos de adjudicación de contratos de gestión de servicios del Catálogo de Prestaciones y Servicios del Sistema Vasco de Servicios Sociales, cláusulas sociales que hagan referencia, entre otros, al cumplimiento por parte de la entidad del requisito de atención continuada, durante el tiempo que se determine en función de la naturaleza del servicio, a personas, familias y/o grupos con necesidades similares a las de los destinatarios del servicio o centro cuya gestión se pretende adjudicar, debiendo otorgarse una consideración especial a su presencia previa en la zona en la que se vaya a prestar el servicio.

Finalment l'esmentada llei basca estableix criteris de discriminació positiva a favor de les entitats no lucratives, en línia amb els objectius de la present publicació de la Taula del Tercer Sector de Catalunya:

También se aplicarán, independientemente de la forma jurídica de la entidad, criterios o medidas de discriminación positiva a favor de aquellas entidades que, entre otras, reúnan las siguientes características:

- Destinar los resultados económicos de la actividad a la mejora continua de los servicios y centros objeto de contrato.
- Mejorar las ratios establecidas en la Cartera de Prestaciones y Servicios del Sistema Vasco de Servicios Sociales.
- Contribuir a disminuir los costes asociados a la prestación del servicio o a la gestión del centro a través de la utilización combinada de recursos de otros servicios o centros.
- Articular la participación de las personas afectadas, a través de actividades de ayuda mutua, y las actividades de voluntariado social.
- Contar con más de un 40% de mujeres en los órganos de dirección.

En la contratación de actividades de responsabilidad pública referidas en el apartado 3 del artículo anterior, distintas de la gestión de servicios y centros, las administraciones públicas vascas darán preferencia a las entidades de servicios sociales que no tengan ánimo de lucro, cualquiera que sea su forma jurídica –asociaciones, fundaciones, cooperativas de iniciativa social y otras entidades no lucrativas–, cuando existan análogas condiciones de eficacia, calidad y costes.

Així doncs, la Llei 12/2008 de Serveis Socials del País Basc estableix un primer precedent a nivell legislatiu de reconeixement de les clàusules socials en la contractació de serveis socials i d'atenció a les persones, i li garanteix una cobertura legal específica d'acord amb la Llei de 30/2007 de Contractes del Sector Públic.

També en l'àmbit europeu la introducció de clàusules socials en la compra pública és una pràctica en creixement. A continuació ens fem ressò d'algunes de les experiències més destacades.

Unió Europea. Campanya Eurocities: projecte CARPE

La campanya Eurocities per al consum responsable pretén difondre i aconseguir que les ciutats europees siguin conscients del fet que poden convertir-se en consumidors responsables. Dintre d'aquesta campanya, el projecte CARPE (Ciutats Europees per al Consum Responsable) ha dut a terme una investigació per identificar els mecanismes necessaris per adoptar criteris socials i ambientals en les pràctiques adquisitives de les ciutats europees. El resultat és la Guia CARPE¹⁴ de compra responsable que, entre altres aspectes, desenvolupa directrius detallades sobre la compra social. Aquest text enfoca la compra social com aquella pràctica que utilitza els contractes públics per millorar la cohesió social i, partint des d'aquesta perspectiva, identifica i desenvolupa clàusules socials en relació amb els criteris següents:

- El foment de l'ocupació.
- El suport a l'economia social.
- El manteniment de les condicions laborals.
- La promoció de la igualtat d'oportunitats i l'accessibilitat.

Gran Bretanya. Informe de la Comissió d'Administració Pública

L'informe elaborat per la Comissió d'Administració Pública de la Gran Bretanya¹⁵, de juny del 2008, plasma de manera explícita el reconeixement de les virtuts del Tercer Sector com a operador de serveis socials de la reforma dels serveis públics a la Gran Bretanya.

Ahora, aquest informe presenta un aspecte més polèmic. Si bé es fa un reconeixement explícit dels valors diferencials del Tercer Sector Social, també s'afirma de manera contundent que no s'han aportat proves concloents de l'impacte d'aquest valor afegit en l'atenció a l'usuari del servei, al mateix temps que planteja dubtes respecte a si aquests valors són exclusius de les organitzacions del Tercer Sector davant l'empresa.

Gran Bretanya. Enquesta d'aplicació de les clàusules socials

Durant l'any 2007, l'oficina del Tercer Sector del Govern de la Gran Bretanya¹⁶ va dur a terme una enquesta via web sobre l'aplicació de les clàusules socials amb l'objectiu d'informar i promoure el debat en aquesta àrea. L'enquesta anava adreçada tant a diversos actors de

l'Administració pública (Govern central, administracions locals i regionals, etc.) com a un ampli ventall d'organitzacions sense ànim de lucre.

L'enquesta va abordar aspectes, com ara barreres existents per a l'aplicació de les clàusules socials, instruments que han d'ajudar a permetre i enfocar l'aplicació de les clàusules, etc.

França. Guia de compra pública i persones en risc o en situació d'exclusió

La Direcció d'Afers Jurídics del Ministeri d'Economia, Finances i Indústria elabora aquesta guia de compra en el marc de l'Observatori Econòmic de Compra Pública (2007).¹⁷ L'objectiu principal era facilitar el desenvolupament de les clàusules socials en els mercats públics francesos, més particularment les clàusules que permeten tornar a l'ocupació i a la inserció professional i social a les persones que pateixen una situació d'atur o d'exclusió, o persones encara amb algunes dificultats en la recerca d'ocupació.

Aquest document sorgeix d'una anàlisi prèvia dels obstacles reals o suposats, i del convenciment que una informació jurídica més precisa i fiable pot atenuar aquests obstacles. Tant els «compradors» públics com les organitzacions licitadores necessiten importants fonaments jurídics i acompanyament tècnic per definir aquestes clàusules i controlar-ne l'execució. Per tant, podem dir que l'objectiu final d'aquesta guia és fer accessible a tots la dimensió jurídica de les clàusules socials.

Escòcia. Informe sobre la compra pública i els seus beneficis en la comunitat

Aquest informe del 2008 presenta els resultats de la recerca de la Direcció de Compra Pública escocesa i del programa pilot de beneficis comunitaris en la compra pública de comunitats escoceses (CBIP).¹⁸

Entre les qüestions que aborda es troben un conjunt d'instruments per a l'aplicació de clàusules socials en la compra pública i els seus procediments per aconseguir els màxims beneficis en la comunitat. També identifica bones pràctiques de diverses organitzacions i en mesura els impactes.

¹⁴ Guia CARPE de compra responsable. <http://www.eurocities.org/carpe-net>

¹⁵ «Serveis Públics i Tercer Sector Social; retòrica i realitat». Informe de la Comissió d'Administració Pública del Parlament de la Gran Bretanya de 26 de juny de 2008. <http://www.parliament.the-stationeryoffice.com>

¹⁶ Social Clauses Project, Responses to Consultation. Cabinet Office, Office of the Third Sector. <http://www.cabinetoffice.gov.uk>

¹⁷ Commande publique et accès à l'emploi des personnes qui en sont éloignées, Guide à l'attention des acheteurs publics, abril 2007. <http://www.publictenders.be>

¹⁸ «Community benefits in public procurement», Scottish Government, febrer 2008. <http://www.scotland.gov.uk>

2.2.2. Preferència en l'adjudicació per entitats del Tercer Sector

Com ja s'ha esmentat anteriorment, la Llei 30/2007 i la Directiva 2004/18 estableixen un seguit de mesures que permeten a les administracions contractants d'establir clàusules socials o bé preferències en l'adjudicació de contractes a les entitats del Tercer Sector en igualtat de condicions de preu i qualitat que el sector empresarial.

En primer lloc la **Clàusula Addicional Sisena 1** estableix que en els plecs de clàusules administratives particulars es podrà donar preferència en igualtat de condicions a aquelles empreses que tinguin un percentatge superior el 2% de la seva plantilla integrada per persones amb discapacitat.

Per tant, es tracta d'una mesura que té com a objectiu promoure la integració de les persones amb discapacitat en el mercat ordinari de treball, i facilitar la seva contractació per part de les empreses privades.

La **Clàusula Addicional Sisena 2** va més enllà, en ampliar la preferència en l'adjudicació del contracte, en igualtat de condicions i qualitat, a aquelles empreses d'inserció i entitats del Tercer Sector que tinguin com a objectiu el foment de la contractació de persones en risc d'exclusió.

Les mesures de preferència en l'adjudicació tenen el seu fonament en la necessitat de facilitar l'accés al mercat laboral a persones en risc d'exclusió o bé amb especials dificultats per diferents raons. Responen a un moment en què la situació d'atur era molt diferent de l'actual i el focus de les polítiques públiques laborals s'orientava a la inclusió del grups amb especials dificultats per accedir al mercat de treball. Literalment la Disposició Addicional Sisena 2 diu:

1. Igualment es pot establir la preferència en l'adjudicació de contractes, en igualtat de condicions amb les que siguin econòmicament més avantatjoses, per a les proposicions presentades per aquelles empreses dedicades específicament a la promoció i inserció laboral de persones en situació d'exclusió social, regulades a la disposició addicional novena de la Llei 12/2001, de 9 de juliol, de mesures urgents de reforma del mercat de treball per a l'increment de l'ocupació i la millora de la seva qualitat, i es valora el compromís formal del licitador de contractar no menys del 30 per cent dels seus llocs de treball amb persones que pertanyin als col·lectius següents, la situació dels quals ha de ser acreditada pels serveis socials públics competents:

- Perceptors de rendes mínimes d'inserció, o qualsevol altra prestació de la mateixa naturalesa o similar, segons la denominació adoptada en cada comunitat autònoma.
- Persones que no puguin accedir a les prestacions a què fa referència el paràgraf anterior, per falta del període exigut de residència o empadronament, o per a la constitució de la unitat perceptora, o per haver exhaurit el període màxim de percepció legalment establert.

c) Joves de més de divuit anys i de menys de trenta, procedents d'institucions de protecció de menors.
 d) Persones amb problemes de drogadocció o alcoholisme que es trobin en processos de rehabilitació o reinserció social.
 e) Interns de centres penitenciaris la situació penitenciària dels quals els permeti accedir a una ocupació, com també alliberats condicionals i exreclusos.
 f) Persones amb discapacitat.
 2. En la mateixa forma i condicions es pot establir aquesta preferència en l'adjudicació dels contractes relatius a prestacions de caràcter social o assistencial per a les proposicions presentades per entitats sense ànim de lucre, amb personalitat jurídica, sempre que la seva finalitat o activitat tingui relació directa amb l'objecte del contracte, segons es desprengui dels seus respectius estatuts o regles fundacionals i figurin inscrites en el registre oficial corresponent. En aquest cas l'òrgan de contractació pot requerir a aquestes entitats la presentació del detall relatiu a la descomposició del preu ofert en funció dels seus costos.

Cal tenir en compte, per tant, que els beneficiaris de la preferència en l'adjudicació ho són el conjunt de les entitats del Tercer Sector que treballin per a la inclusió social i la inserció laboral de persones en situació de vulnerabilitat.

Tot i la bona voluntat d'aquesta Disposició Addicional Sisena, la realitat de la contractació pública és que pel tipus de sistemes de puntuació que s'estableixen, tant en relació al preu com a d'altres criteris de valoració tècnica i de millores addicionals, les situacions d'empat entre dues ofertes són pràcticament inexistentes i converteixen aquestes mesures de preferència en l'adjudicació en impossibles d'aplicar.

2.2.3. La contractació reservada: els centres especials de treball, les empreses d'inserció i les entitats del Tercer Sector

De ja fa anys, les administracions públiques exigeixen a qualsevol empresa de més de 50 treballadors que almenys el 2% de la seva plantilla la formin persones amb discapacitat, o bé que alternativament:

→ Facin donacions a aquestes entitats per l'import equivalent als salaris de les persones amb discapacitat fins a cobrir el 2% esmentat.

→ Estableixin un contracte mercantil o civil amb un centre especial de treball o amb un treballador autònom amb discapacitat, per:

- Subministrament de matèries primeres, maquinària o qualsevol altre bé necessari per al normal desenvolupament de l'empresa.
- Prestació de serveis aliens i accessoris a l'activitat normal de l'empresa.

La nova Llei 30 /2007 estableix, en la seva Disposició Addicional Sisena, la preferència en l'adjudicació a entitats del Tercer Sector en igualtat de condicions amb d'altres ofertes. I la Disposició Setena estableix la figura dels contractes reservats a centres especials de treball (CET) en el procediment d'adjudicació de contractes, o de reserva de la seva execució en el marc dels programes de treball protegit a aquells CET i empreses d'inserció en els quals almenys el 70% de la plantilla siguin persones amb discapacitat que no poden exercir la seva activitat professional en condicions normals, i per a qualsevol entitat del Tercer Sector quan es tracti de la contractació de serveis socials o assistencials.

Darrerament, s'han incorporat noves mesures de foment del procediment de reserva de la contractació per a entitats del Tercer Sector que analitzarem seguidament:

→ D'una banda, la reserva a entitats socials de contractes menors del Govern de la Generalitat per a determinades activitats. Aquesta pràctica també ha estat seguida per part de diferents administracions locals.

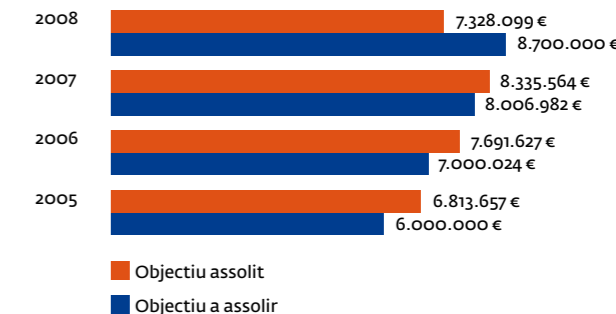
→ D'una altra, més recent i nova, la inclusió de la reserva de contractació a favor d'entitats del Tercer Sector «dels serveis accessoris i/o complementaris» en les clàusules de contractació. Això suposa l'obligació que l'empresa privada adjudicatària de determinats contractes de gestió de serveis públics, en la fase d'execució del contracte, estigui obligada a contractar determinats serveis complementaris al nucli principal de contracte de serveis públics, a centres especials de treball.

Els contractes reservats¹⁹ són una de les pràctiques més esteses a Catalunya, mitjançant els quals es reserva un percentatge del total de la contractació pública anual de determinats contractes de subministraments i de serveis a entitats socials. Per fer-ho, se segueix el procediment negociat sense publicitat per raó de la quantia, és a dir, es tracta de contractes menors. Aquestes reserves es van introduir en l'article 35 de la Llei 31/2002, de 30 de desembre, modificat per l'article 19 de la Llei 7/2004, de 16 de juliol, i per l'article 19 de la Llei 17/2007, de 21 de desembre, com un instrument de foment i gestió de determinades polítiques públiques de caràcter social.

Per a l'any 2007 el Govern de la Generalitat va establir com a objectiu a assolir una quantia de reserva de 8.006.982 d'euros. Aquest objectiu es va aconseguir amb escreix ja que, a data de 31 de desembre de 2007, la contractació amb reserva social finalment assolida va ser de 8.335.564 euros, el 104,10% de l'objectiu marcat inicialment. Per a l'any 2008 la quantitat obtinguda va ser del 84,23% respecte de la previsió inicial.

Evolució de l'acompliment dels objectius previstos per la Generalitat de Catalunya relatius a la contractació reservada al foment dels objectius socials

en euros

Ara bé, aquest procediment de reserva, recollit en la disposició addicional segona de la Llei 30/2007 de Contractes del Sector Públic, està sent objecte d'una interpretació restringida en la mesura que només s'aplica als contractes menors, amb import inferior a 18.000 €, sense IVA.

Disposició addicional setena. Contractes reservats.

Es pot reservar la participació en els procediments d'adjudicació de contractes a centres especials d'ocupació, o reservar-ne l'execució en el marc de programes d'ocupació protegida, quan almenys el 70 per cent dels treballadors afectats siguin persones amb discapacitat que, a causa de l'índole o la gravetat de les seves deficiències, no puguin exercir una activitat professional en condicions normals. A l'anunci de licitació s'ha de fer referència a aquesta disposició.

La Disposició Addicional reconeix i fomenta la pràctica legal de la contractació reservada per al foment dels objectius socials, la qual en cap cas la limita als contractes menors malgrat la interpretació restrictiva que en aquest sentit n'estan fent algunes Administracions. Caldria, per tant, que les Administracions Públiques no limitessin la contractació reservada en funció de l'import dels contractes.

¹⁹ «Memòria 2007 de la Junta Consultiva de Contractació Administrativa», Direcció General de Contractació Pública, Dep. d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya. <http://www.gencat.cat/economia>

2.2.4. Clàusules socials en la fase d'execució: les prestacions accessòries

La nova Llei 30/2007, de Contractes del Sector Públic, preveu una nova possibilitat d'incloure les clàusules socials, en qualsevol tipus de contracte, com a prestacions accessòries al contracte principal.

Això suposa que l'Administració pot demanar en la fase de publicitat que determinats serveis accessoris al contracte principal s'hagin de gestionar necessàriament mitjançant entitats del Tercer Sector Social. Aquesta possibilitat és oberta a qualsevol tipus de contracte i suposaria, per exemple, que en la construcció o l'exploració d'un servei públic, com ara un hospital o una carretera, determinats serveis, com la bugaderia de l'hospital o el manteniment de la pintura de la carretera, s'hagin de subcontractar necessàriament a una entitat del Tercer Sector Social.

Com a exemple d'aquest model de prestacions accessòries, el Departament d'Acció Social i Ciutadania ha inclòs recentment un nou model de plec de clàusules administratives particulars per regir contractes de gestió de serveis socials públics a adjudicar mitjançant procediment obert, en modalitats de concessió i concert, amb reserva de prestacions accessòries a entitats del Tercer Sector Social.

Aquesta nova modalitat suposa que a qualsevol empresa adjudicatària d'un contracte de gestió de serveis públics del Departament, se li podrà exigir, com a condició d'adjudicació del contracte, l'obligació que en la fase d'execució subcontracti determinats serveis inclosos en la gestió dels serveis públics, com ara una residència pròpia de l'ICASS, a centres especials de treball, empreses d'inserció o altres entitats del Tercer Sector que treballin per la integració de persones amb risc d'exclusió social.

Els serveis que es poden incloure com a prestacions accessòries a l'adjudicació del contracte són els següents:

- Alimentació
- Bugaderia industrial i a domicili
- Catering i restauració: inclou col·lectivitats
- Embalatge i envasament
- Embalatge i envasament: inclou retolació, serigrafia i estampació tèxtil
- Informàtica, disseny i publicitat: inclou digitalització de documents, disseny de webs i gravació de dades
- Jardineria: inclou manteniment i implantació de jardineria

- Copisteria, reprografia i impremta
- Manipulació: inclou manipulació industrial i publitramesa
- Neteja d'edificis i espai públic
- Recollida i reciclatge
- Tèxtil: uniforme empresa, equip de protecció i recollida de roba usada
- Transport, missatgeria i mudances

El fonament d'aquest plec de clàusules ve recollit en l'article 102 de la Llei 30/2007, de contractes del sector públic:

Article 102. Condicions especials d'execució del contracte.

1. Els òrgans de contractació poden establir condicions especials en relació amb l'execució del contracte, sempre que siguin compatibles amb el dret comunitari i s'indiquin a l'anunci de licitació i en el plec o en el contracte. Aquestes condicions d'execució es poden referir, en especial, a consideracions de tipus mediambiental o a consideracions de tipus social, amb la finalitat de promoure l'ocupació de persones amb dificultats particulars d'inserció en el mercat laboral, eliminar les desigualtats entre l'home i la dona en el dit mercat, combatre l'atur, afavorir la formació en el lloc de treball, o altres finalitats que s'estableixin amb referència a l'estratègia coordinada per a l'ocupació, definida a l'article 125 del Tractat constitutiu de la Comunitat Europea, o garantir el respecte als drets laborals bàsics al llarg de la cadena de producció mitjançant l'exigència del compliment de les convencions fonamentals de l'Organització Internacional del Treball.

2. Els plecs o el contracte poden establir penalitats, de conformitat amb el que preveu l'article 196.1, per al cas d'incompliment d'aquestes condicions especials d'execució, o atribuir-los el caràcter d'obligacions contractuals essencials als efectes assenyalats a l'article 206.g). Quan l'incompliment d'aquestes condicions no es tipifiqui com a causa de resolució del contracte, pot ser considerat en els plecs o en el contracte, en els termes que s'estableixin per reglament, com a infracció greu als efectes que estableix l'article 49.2.e).

En qualsevol cas serà condició d'exigibilitat a l'empresa adjudicatària que en la zona geogràfica on es troba l'equipament objecte de concurs hi hagi centres especials de treball que prestin aquests serveis.

En concret, el plec de clàusules estableix el nou annex següent:

ANNEX 6

(Sobre B)

Model de compromís d'acceptació de subcontractació (ompliu un compromís per a cada prestació a subcontractar)

El/la Sr./a, amb DNI núm., declara sota la seva responsabilitat, en nom i representació de, amb NIF/CIF, que l'empresa/entitat que representa és:

___ Centre d'inserció laboral de persones amb discapacitat, empreses d'inserció sociolaboral regulades per la Llei 27/2002, de 20 de desembre, sobre mesures legislatives per a regular les empreses d'inserció sociolaboral

___ Entitat sense ànim de lucre que tinguin com a finalitat la integració de persones amb risc d'exclusió social

I es comprometo a executar, en qualitat de subcontractista, les prestacions accessòries corresponents a del contracte de (exp. núm. / ...), en el cas que l'empresa/entitat, que ha presentat la seva oferta per a l'adjudicació del contracte, resulti adjudicatària.

(lloc i data)

Signatura del/la representant de l'empresa subcontractista

Aquesta és una mesura que si tots els departaments del Govern i els ajuntaments apliquessin podria tenir un fort impacte en la millora de les oportunitats de treball de persones amb discapacitat dels centres especials de treball i les empreses d'inserció.

També convé remarcar l'acord del ple municipal de l'Ajuntament de Barcelona d'octubre del 2008 amb el qual es pretén donar un nou impuls a la contractació social i ambiental. Entre les mesures de govern que s'hi inclouen, destaquem:

- Mecanisme: l'establiment de la reserva d'un percentatge de la contractació pública de determinades obres i determinats objectes contractuals dels contractes de subministraments i de serveis, mitjançant procediment negociat sense publicitat per raó de la quantia o mitjançant contractes menors.
- Quantia: l'Ajuntament de Barcelona —incloent-hi els seus organismes autònoms, entitats públiques empresarials i empreses municipals amb capital íntegre o majoritàriament municipal— ha d'assolir una quantia global a partir de l'exercici 2009 no inferior a cinc

milions d'euros ni superior al 20% de l'import contractat en l'exercici anterior mitjançant contractes menors o procediments negociats.

→ Tipus de contractes i condicions: alhora, es determina que els objectes contractuals susceptibles de reserva social siguin les obres i els serveis de conservació i manteniment de béns immobles; els serveis de missatgeria, correspondència i distribució; d'arts gràfiques; de neteja i bugaderia; de restauració; de recollida i transport de residus, i els serveis i els subministraments auxiliars per al funcionament de l'Administració. A més, que tots aquests siguin adjudicats com a contractes menors o per procediment negociat per raó de la quantia econòmica. També, que en aquests contractes de reserva social no es requereixi la constitució de garanties provisionals ni definitives.

2.2.5. L'ampliació de la contractació reservada en l'àmbit dels serveis socials

Tal com s'ha exposat en el punt anterior, els contractes reservats són una eina important que l'Administració està fent servir per al foment de polítiques de caràcter social, però cal tenir en compte que moltes de les entitats pertanyents al Tercer Sector no tenen cabuda en el supòsit concret de la norma que les habilita.

La disposició addicional sisena de la Llei de Contractes del Sector Públic (vegeu pàgina 113) preveu que els contractes relatius a prestacions de caràcter social o assistencial es puguin adjudicar preferentment a entitats sense afany de lucre, sempre que les proposicions igualin en els seus termes les més avantatjoses des del punt de vista dels criteris que serveixin de base per a l'adjudicació del contracte. És a dir, una preferència al seu favor en cas d'igualtat de puntuació.

Aquesta previsió també es recull en la Llei respecte a entitats amb plantilla de persones amb discapacitat superior al 2%, a entitats de promoció i inserció social i a productes de comerç just.

La Junta Consultiva de Contractació Administrativa de la Comunitat Autònoma d'Aragó (Informe 17/2008) ha donat a conèixer favorablement la possibilitat que, quan la comunitat autònoma aprovi les seves pròpies normes de contractació administrativa, s'ampliï la categoria de contractes reservats a l'àmbit dels serveis socials a entitats sense afany de lucre. En tots els casos, aquesta ampliació ha de tenir la finalitat d'una millor prestació dels fins públics i alhora s'ha d'articular una concurrència adient entre aquestes entitats d'iniciativa social.

A més, l'Informe aconsella que, en cas de regular-se aquesta modalitat, s'acordi que l'import dels contractes no superi un líndar determinat, a efectes d'evitar una distorsió indesitjable de la competència. Igualment, seguint el principi de transparència, els anuncis de licitació i d'adjudicació dels contractes objecte d'aquesta reserva hauran de fer esment expressament de tal configuració.

Literalment l'Informe diu:²⁰

IV. Sobre la posibilidad de acudir a la figura de contratos reservados. Como decíamos en el apartado II de este Informe, los criterios sociales están admitidos y fomentados por las instituciones comunitarias dado que la contratación pública no es un fin en sí misma sino que es una potestad al servicio de otros fines de interés general (como son la estabilidad laboral, medio ambiente, integración social) y que en modo alguno restringen o limitan la competencia, permitiendo dar efectividad a valores superiores actualmente recogidos en el TCE (art. 2), como bien ha recordado la Comisión Europea en su Comunicación de 15 de octubre de 2001. Así se entiende la previsión del artículo 19 la Directiva 2004/18, de permitir la existencia de contratos reservados a favor de entidades de carácter social por la que se limitaría a éstas la posibilidad de participar o se permitiría reservar su ejecución a determinadas empresas en el marco de programas de empleo protegido cuando la mayoría de los trabajadores afectados sean personas discapacitadas que, debido a la índole o a la gravedad de sus deficiencias, no puedan ejercer una actividad profesional en condiciones normales. Igualmente, en una adecuada interpretación teleológica, parece lógico entender que también podrán ser beneficiarios de la reserva las empresas que tienen por objeto la integración de personas con riesgo de exclusión social. En esta misma línea insiste la Exposición de Motivos LCSP: «Incorporando en sus propios términos y sin reservas las directrices de la Directiva 2004/18/CE, ... las principales novedades afectan a la previsión de mecanismos que permiten introducir en la contratación pública consideraciones de tipo social y medioambiental, configurándolas como condiciones especiales de ejecución del contrato o como criterios para valorar las ofertas, prefigurando una estructura que permita acoger pautas de adecuación de los contratos a nuevos requerimientos éticos y sociales, como son los de acomodación de las prestaciones a las exigencias de un "comercio justo" con los países subdesarrollados o en vías de desarrollo como prevé la Resolución del Parlamento Europeo en Comercio Justo y Desarrollo [2005/2245 (INI)], y que permitan ajustar la demanda pública de bienes y servicios a la disponibilidad real de los recursos naturales, a la articulación de un nuevo procedimiento de adjudicación, el diálogo competitivo, pensado para contratos de gran complejidad en los que la definición final de su objeto sólo puede obtenerse a través de la interacción entre el órgano de contratación y los licitadores».

De lo expuesto se deduce que nada impide que la Comunidad Autónoma de Aragón, mediante norma con rango legal, reserve determinados contratos, en el ámbito de los servicios sociales, a instituciones de iniciativa social siempre que la finalidad sea una mejor prestación de los fines públicos y se articule una adecuada concurrencia entre estas entidades de iniciativa social. En todo caso, parece aconsejable que, de regularse esta modalidad, se prevea que el importe de los contratos no supere determinado umbral a efectos de evitar una indeseable distorsión de la competencia. Igualmente, por mor del principio de transparencia los anuncios de licitación y de adjudicación de los contratos objeto de esta reserva deberán mencionar expresamente tal configuración.

Per això, la Taula d'entitats del Tercer Sector Social ha proposat a la Generalitat de Catalunya que, fent ús de les seves competències legislatives i dins del marc de la legalitat comunitària i estatal, promogui un projecte de llei perquè el Parlament de Catalunya aprovi i modifiqui els supòsits dels contractes reservats, als quals es refereix l'article 35 de la Llei 31/2002, de 30 de desembre, de mesures fiscals i administratives, ampliant-los als supòsits de contractes socials o assistencials que prestin entitats sense afany de lucre, sense perjudici que aquesta possibilitat s'inclouï també en el Projecte de llei de contractes de les administracions públiques catalanes.

2.2.6. Les clàusules socials i la lliure concurrència i competència en la jurisprudència estatal²¹

La contractació pública pot i ha de salvaguardar els seus principis bàsics de lliure concurrència i no-discriminació, però al mateix temps pot incorporar altres principis i objectius de caràcter social. Compaginar-los no sols és lícit, sinó coherent amb els principis rectors de l'ordenament eficient ja que s'optimitza el pressupost de la contractació per a actuacions finalistes, atès que s'avança en la cohesió social; a més de sinèrgic, en suposar una actuació multiplicadora d'efectes, i alhora també rendible econòmicament i comunitàriament.

La discriminació positiva troba el seu sentit quan determinades persones o col·lectius necessiten una protecció especial i es justifica, alhora, perquè es diferencia de les empreses convencionals en la seva finalitat i resultats, ja que té un major abastament que el de la rendibilitat econòmica, com també per la seva naturalesa cívica i caràcter social que contribueix al benefici de la col·lectivitat. Se cita, pel que fa a aquest tema, l'unànimement jurisprudència: → El Tribunal Constitucional en sentències 128/1987 de 5 de maig i 16 de juliol de 1983 va determinar que:

«El principio de igualdad permite el tratamiento desigual ante situaciones de hecho desiguales» i «la actuación de los poderes públicos para poner remedio a la situación de determinados grupos sociales en innegable desventaja en el ámbito laboral no puede considerarse vulneradora del principio de igualdad».

→ Altres sentències de la sala contenciosa administrativa del Tribunal Suprem:

«No toda desigualdad constituye necesariamente una discriminación ya que el alcance de la igualdad ante la Ley no impone un tratamiento igualitario absoluto». «La igualdad ante la Ley no impone un tratamiento igualitario absoluto, siempre que la desigualdad en el trato jurídico posea una justificación objetiva y razonable». «La igualdad ante la Ley no implica un tratamiento igual con abstracción de cualquier elemento fáctico diferenciador». «La infracción del principio de igualdad sólo se da ante situaciones iguales, pero no cuando exista una justificación objetiva y razonable de la desigualdad». «A supuestos iguales les corresponden consecuencias jurídicas también iguales, pero no toda desigualdad de trato legislativo respecto de la regulación de una determinada materia supone la infracción del principio de igualdad, sino tan solo las que no posean una cualificación objetiva y razonable para ello, lo que prohíbe el principio de igualdad, son desigualdades que puedan calificarse de artificiosas, arbitrarias o injustificables».

→ I finalment, una Sentència del Tribunal Constitucional de 17 de juliol de 1997 diu:

«La actuación de los poderes públicos para remediar, así, la situación de determinados grupos sociales definidos y colocados en posiciones de innegable desventaja en el ámbito laboral, por razones que resultan de tradiciones y hábitos profundamente arraigados en la sociedad y difícilmente eliminables, no puede considerarse vulneradora del principio de igualdad, aún cuando se establezca para ellos un trato más favorable, pues se trata de dar tratamiento distinto a situaciones efectivamente distintas. Desde esta perspectiva, las medidas protectoras de aquellas categorías de trabajadores que estén sometidas a condiciones especialmente desventajosas para su acceso al trabajo o permanencia en él no podrán considerarse opuestas al citado principio de igualdad, sino al contrario, dirigidas a eliminar situaciones de discriminación existentes».

2.2.7. Els beneficis de la introducció de clàusules socials en la contractació pública de serveis socials i d'atenció a les persones

Contràriament a la percepció estesa entre alguns sectors de l'Administració pública, l'aplicació de les clàusules socials no suposen un cost afegit, no dupliquen subvencions ni comporten noves partides pressupostàries específiques; més aviat, a causa de la intervenció del Tercer Sector Social tenen un impacte directe en la millora dels serveis i de manera indirecta, un impacte positiu per al conjunt de la societat, que podem resumir en els aspectes esmentats a continuació.

Els beneficis per a cada un dels col·lectius implicats en la prestació de serveis a les persones són:

→ Per als usuaris dels serveis

- Els principis d'actuació del Tercer Sector Social són l'atenció a les persones, per davant del benefici empresarial.
- L'usuari pot rebre una atenció més integral en la mesura que també rep altres serveis de la mateixa entitat, fet que crea sinèrgies i una atenció més personalitzada.
- L'usuari del servei participa en la definició del servei que rep, per tant, l'atenció és més personalitzada.
- L'atenció que rep l'usuari es basa en els principis de proximitat a la seva família i al seu entorn.
- Rep més qualitat en l'atenció ja que els recursos humans del Tercer Sector Social són més estables i hi ha menys rotació.

²⁰ Informe 17/2008, de 21 de juliol, de la Junta Consultiva de Contractació Administrativa de la Comunitat Autònoma d'Aragó. <http://portal.aragon.es>

²¹ Manual para la aplicación de cláusulas sociales, Santiago Lesmas Zabalegui, Fundación Gaztelan. <http://www.gaztelan.org>

→ Per a les administracions públiques

- Com hem dit no suposen un cost addicional, al contrari, el Tercer Sector aporta més valor a la societat en invertir els seus beneficis en la mateixa entitat, en els seus recursos humans i en la societat on treballa.
- Facilita eines vàlides d'inserció als serveis socials, que milloren la capacitat i la incidència d'aquests dispositius.
- En la mesura que en les entitats del Tercer Sector Social es contracten persones en risc d'exclusió, això suposa un estalvi real en termes de rendes mínimes d'inserció, subsidis d'atur o prestacions econòmiques específiques.
- La complementaritat dels serveis que donen les entitats i el treball en xarxa suposa més sinergies i més qualitat d'atenció.
- La despesa que comporta l'atenció a les persones es redueix a causa de la xarxa de relacions i de la coordinació amb altres serveis públics, com ara els serveis de salut, d'educació, de treball o de lleure.
- La proximitat i els vincles del Tercer Sector en l'àmbit local faciliten el diàleg amb els municipis, la participació del teixit associatiu i la creació de capital social.
- Les decisions del Tercer Sector Social es produeixen des de l'àmbit local i de proximitat, per tant, no estan dirigides per la visió del capital de les empreses, a vegades allunyat.
- Les entitats del Tercer Sector Social hi són per quedar-s'hi: no fugen quan canvien les circumstàncies socioeconòmiques.
- L'activitat econòmica del Tercer Sector Social també crea ingressos per a la mateixa Administració en termes de cotitzacions a la Seguretat Social, IRPF, impost de societats, impostos locals i IVA.

→ Per al conjunt de la societat

- Són un agent clau en la cohesió social al municipi i a la nostra societat.
- Realitza una funció de sensibilització de tota la societat al voltant de la seva missió i de les necessitats del seu entorn.
- Promou la participació de la població en els propis projectes, com a voluntaris o com a socis. I són agents actius del teixit social del municipi i de la societat.
- Estan arrelats al territori i a les seves necessitats.
- Incorporen com a empleats aquelles persones en risc d'exclusió del propi municipi i de manera coordinada amb els serveis socials municipals.
- Són defensors dels drets d'aquelles persones més vulnerables de la societat.

Tot aquest conjunt d'avantatges i valor afegit per als usuaris dels serveis, per a les administracions contractants i per a la societat, són exclusius i identitaris del Tercer Sector Social, respecte a altres operadors i empreses de serveis socials i atenció a les persones.

La Fundació Olof Palme d'Estocolm i la Fundació Engrunes de Barcelona van analitzar²² la diferència econòmica que al conjunt de les administracions els suposa una persona en situació d'exclusió, segons el cost total dels recursos que s'hi destinen, i l'ingrés que aquesta mateixa persona integrada laboralment aporta a les arques públiques. El cost per al sector públic, en el primer cas, suposa al voltant de dotze mil euros i en el segon, els ingressos per IVA, IRPF i Seguretat Social, d'entre tres mil sis-cents i sis mil euros. En conseqüència, cada lloc de treball d'inserció generat suposa una cessació de cost i un benefici per import de divuit mil euros aproximadament, argument contundent des del prisma objectiu perquè des de l'Administració pública es dissenyin i s'implantin polítiques actives d'ocupació.

2.2.8. El Registre Electrònic d'Empreses Licitadores (RELI)

Un punt cabdal que les entitats sense ànim de lucre han de tenir en compte en relació amb la introducció de clàusules socials: el Registre Electrònic d'Empreses Licitadores o RELI.

El procés de contractació pública es troba en un període de canvi en què la digitalització dels seus processos avança positivament, però encara són moltes les entitats sense afany de lucre que no estan incloses en aquest procés.

El RELI és un registre administratiu electrònic gestionat per la Junta Consultiva de Contractació Administrativa, en què hi ha dades referides a empreses que vulguin fer un contracte amb les administracions públiques.

L'objectiu del RELI és facilitar a les empreses la concurrència en procediments d'adjudicació de contractes públics. Efectivament, el RELI és dipositari de la documentació que les empreses han d'aportar en els diferents procediments de licitació de contractes públics, de tal manera que la presentació d'aquesta documentació per una sola vegada evita que s'hagi d'aportar de nou en futures licitacions.

Tot i que la inscripció en aquest Registre és voluntària, resulta preceptiva per a l'accés a la reserva social i per això s'aconsella a les entitats sense afany de lucre que s'hi inscriguin ja que:

- És vàlid per a les diferents administracions públiques: les empreses inscrites en el RELI poden participar tant en procediments de licitació de l'Administració de la Generalitat de Catalunya com en licitacions de les diferents entitats locals i altres administracions públiques catalanes, si així ho acorden i ho recullen, en aquest cas, els seus respectius plecs.
- Facilita als tècnics dels òrgans contractants la invitació de les empreses i les entitats inscrites: incorpora informació afegida de les diferents empreses inscrites, amb la finalitat que els òrgans i les meses de contractació puguin disposar d'informació útil en els processos d'invitació i selecció d'empreses en els procediments negociats per raó de quantia i contractes menors.

²² Castillo, J. B. i Pagés, R. (1997): «La marginación, un problema medioambiental»; Temes de Planificació i Gestió Ambiental, núm. 2; Ed. Fundació Olof Palmer, Universitat de Barcelona i Pagès Editors.

3. El sistema d'indicadors del valor afegit del Tercer Sector Social

3. El sistema d'indicadors del valor afegit del Tercer Sector Social

3.1. Definició i classificació

El sistema d'indicadors del valor afegit del Tercer Sector Social pretén esdevenir una eina d'avaluació integral que mesuri el valor afegit que l'activitat de les entitats del Tercer Sector Social aporta a les persones, la societat i les mateixes organitzacions. Es tracta, per tant, d'un sistema que, coherent amb les clàusules socials de la contractació, vol evidenciar de manera objectiva i quantificable el valor afegit que les entitats socials aporten en la gestió i la prestació de serveis. Existeix la consciència que el valor afegit del Tercer Sector Social va més enllà dels indicadors desenvolupats però, tot i així, s'ha considerat necessari que les organitzacions del Tercer Sector Social disposin d'una eina que els ajudi a objectivar aquest valor afegit.

Per definir els indicadors, cal tenir en compte que el Tercer Sector Social representa una realitat molt complexa i diversa en què conviuen organitzacions molt variades (fundacions, cooperatives, associacions, entitats religioses, etc.).

Per això s'ha desenvolupat una bateria d'indicadors àmplia en què cada organització es pugui veure identificada en algun indicador, però en cap cas pretén ser una llista exacta per al compliment per part de totes les organitzacions. Per tant, la importància d'aquest sistema és el factor acumulatiu o la suma de compliment dels diferents indicadors, i no el compliment de cada indicador de manera diferenciada.

El sistema d'indicadors del valor afegit del Tercer Sector Social definit consta de 34 indicadors classificats segons tres grans tipus d'indicadors:

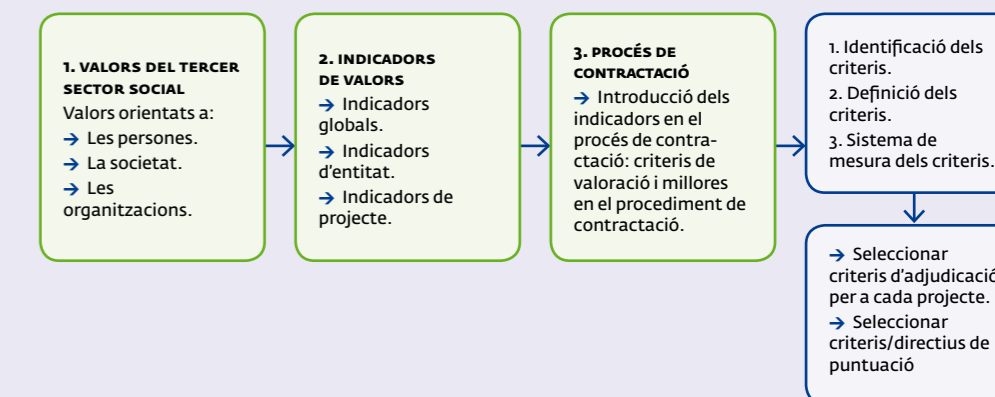
Aquests indicadors no solament han de ser objectius, sinó que alhora han de ser aplicables a les organitzacions del Tercer Sector i, en la mesura del possible, concretar-se en variables quantificables precises que evidencin el valor afegit del sector.

Sistema d'indicadors de valors del Tercer Sector Social

Indicadors GLOBALS de sector	Indicadors d'ENTITAT	Indicadors de PROJECTE
<p>→ Es tracta d'aquells indicadors que pretenen posar en relleu els fets diferencials del Tercer Sector Social i el impacte de la seva activitat.</p> <p>→ Per exemple: Volum d'ocupació del Tercer Sector Social.</p>	<p>→ Es tracta d'aquells indicadors que pretenen posar en relleu els fets diferencials de cada entitat del Tercer Sector Social i el valor afegit de la seva activitat.</p> <p>→ Per exemple: Participació de l'usuari en la definició i millora de serveis (nombre d'hores de reunions).</p>	<p>→ Es tracta d'aquells indicadors que pretenen posar en relleu l'aportació diferencial de cada entitat en el projecte objecte del concurs.</p> <p>→ Per exemple: Dimensió comunitària del projecte.</p>

Aplicació pràctica

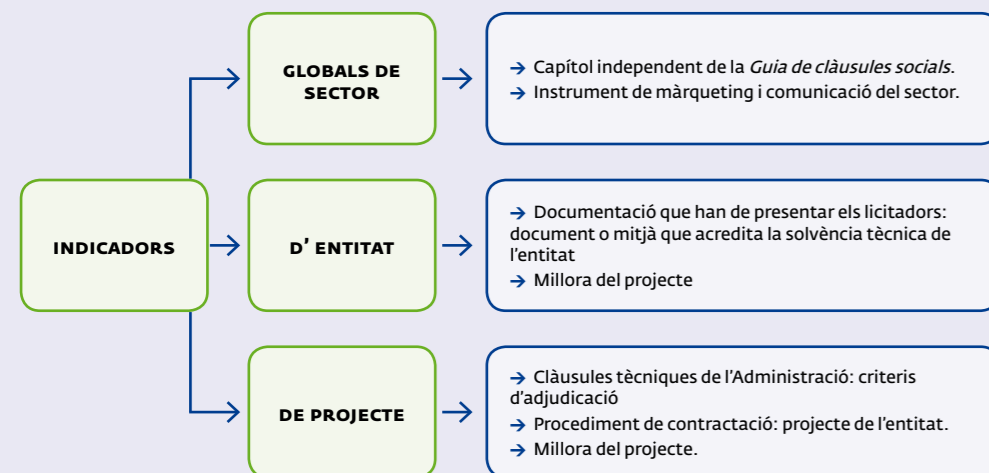
El procés d'introducció dels indicadors en el procés de contractació, en coherència amb les clàusules socials, ha seguit el procés que es veu a continuació i que es detalla en els capítols següents:

L'aplicació pràctica, i per tant, la utilitat d'aquests indicadors és diferent per a cada tipus d'indicador, de manera que podem dir que tenen una funció important i necessària per posar en relleu el valor afegit del Tercer Sector Social.

Tal com reflecteix l'esquema següent:

Utilitat dels indicadors

1. Els indicadors globals de sector són un conjunt de variables iguals per a totes les entitats que conformen el Tercer Sector, i per a aquestes esdevenen una eina per potenciar la visibilitat i la imatge del Tercer Sector.

2. Els indicadors d'entitat són un conjunt de variables de què disposa cada entitat i que, segons la seva naturalesa, circumstàncies i preferències, pot escollir aquells indicadors que més la representin:

→ La integració d'aquests indicadors en la memòria de l'entitat permetrà potenciar i fer més objectius alguns dels seus trets diferencials, i donar a conèixer la seva solvència tècnica com a entitat prestadora de serveis.

→ Alhora, alguns d'aquests indicadors poden ser inclosos per l'entitat com a millores dels projectes que presenta a procediment de contractació.

3. Els indicadors de projecte són un conjunt de variables que fan referència a projectes de serveis socials concrets.

→ Els òrgans de contractació pública, en els processos de contractació de serveis d'atenció a les persones, poden incloure clàusules tècniques que es verifiquin mitjançant els indicadors.

→ L'entitat pot incloure en el seus projectes els indicadors que més s'ajustin a l'objecte del contracte del procediment de contractació al qual es presenta en cada cas.

Un exemple il·lustratiu de com una organització pot incorporar els indicadors d'entitat (aquells que més s'ajustin a la seva identitat i característiques) en la seva memòria:

Fundació Pro gent gran

Indicadors	Valor actual
Volum de persones sensibilitzades en valors i drets socials	730 persones sensibilitzades
Voluntariat en l'entitat	45.148 hores de voluntariat (25 voluntaris a temps complet/ any)
Índex de treballadors amb nivell educatiu superior	100%
La primacia de les persones i la missió per sobre del lucre en la política de l'organització	SI
Volum de la base social	491 socis i donants

Sistema d'indicadors del valor afegit del Tercer Sector Social

Tipus	Núm.	Indicadors	Tipus	Núm.	Indicadors
Sector	1.1	Volum pressupostari del Tercer Sector Social	Projecte	3.1	Dimensió comunitària del projecte
	1.2	Pes del finançament privat en el pressupost del Tercer Sector Social		3.2	Volum de persones en risc o en situació d'exclusió social contractades per a l'execució del projecte
	1.3	Volum econòmic aportat per la base social		3.3	Participació de l'usuari en el disseny i millora del servei
	1.4	Volum econòmic de l'aportació de la base social per usuari		3.4	Complementarietat de serveis
	1.5	Pes del Tercer Sector Social en l'economia catalana		3.5	Voluntariat en el projecte
	1.6	Volum d'ocupació del Tercer Sector Social		3.6	Informació i sensibilització social sobre la matèria objecte del projecte
	1.7	Volum de treball voluntari del Tercer Sector Social		3.7	Participació democràtica en el projecte
	1.8	Pes dels voluntaris en la població catalana		3.8	Participació amb l'Administració en la identificació de noves necessitats
	1.9	Pes de la base social del Tercer Sector Social		3.9	Volum d'acords per al treball en xarxa
	1.10	Volum d'usuaris del Tercer Sector Social		3.10	Coneixement del territori local
Entitat	2.1	Ràtio d'usuaris/beneficiaris en situació d'exclusió social	3.11	Adaptació a la identitat sociocultural local	
	2.2	Volum de persones sensibilitzades en valors i drets socials	3.12	Transferència de coneixement en el projecte	
	2.3	Volum de serveis propis i accessibles	3.13	Retorn social local	
	2.4	Voluntariat en l'entitat			
	2.5	Taxa de contractació indefinida			
	2.6	Volum de la base social de l'organització			
	2.7	Participació i treball en xarxa			
	2.8	La primacia de les persones i la missió per sobre del lucre en la política de l'organització			
	2.9	Incidència de les actuacions innovadores			
	2.10	Transferència de coneixement			
	2.11	Retorn social			

3.2. Els deu indicadors globals del Tercer Sector Social

Els deu indicadors del conjunt del sector definits són:

Tipus	Núm.	Indicadors
Sector	1.1	Volum pressupostari del Tercer Sector Social
	1.2	Pes del finançament privat en el pressupost del Tercer Sector Social
	1.3	Volum econòmic aportat per la base social
	1.4	Volum econòmic de l'aportació de la base social per usuari
	1.5	Pes del Tercer Sector Social en l'economia catalana
	1.6	Volum d'ocupació del Tercer Sector Social
	1.7	Volum de treball voluntari del Tercer Sector Social
	1.8	Pes dels voluntaris en la població catalana
	1.9	Pes de la base social del Tercer Sector Social
	1.10	Volum d'usuaris del Tercer Sector Social

font: elaboració pròpia

1.1 Volum pressupostari del Tercer Sector Social

Descripció: quantificació dels valors pressupostaris absoluts de totes les entitats del Tercer Sector Social de Catalunya.

Fórmula de càlcul: Σ dels pressupostos anuals de totes les entitats del Tercer Sector Social a Catalunya.

Unitat de mesura: milions d'euros.

Valor actual: 5.500 M€.

Font d'informació: Anuari 2009 del Tercer Sector Social de Catalunya.

Periodicitat de recollida: bianual.

1.2 Pes del finançament privat en el pressupost del Tercer Sector Social

Descripció: percentatge que els fons de totes les entitats del Tercer Sector Social de Catalunya procedents de quotes de socis, donants regulars, fundacions, quotes d'usuaris i pagaments de serveis representen respecte al volum pressupostari total del Tercer Sector Social.

Fórmula de càlcul: Σ del percentatge mitjà del pressupost que representen els fons organitzatius privats.

Unitat de mesura: %.

Valor actual: 51%.

Font d'informació: Anuari 2009 del Tercer Sector Social de Catalunya.

Periodicitat de recollida: bianual.

1.3 Volum econòmic aportat per la base social en el pressupost del Tercer Sector Social

Descripció: sumatori de l'aportació econòmica directa que realitzen els socis/voluntaris/donants.

Fórmula de càlcul: Σ dels fons procedents de quotes de socis i donants i donacions privades.

Unitat de mesura: milions d'euros.

Valor actual: 34% del finançament privat.

Font d'informació: Anuari 2009 del Tercer Sector Social de Catalunya.

Periodicitat de recollida: bianual.

1.4 Volum econòmic de l'aportació de la base social per usuari

Descripció: aportació econòmica directa proporcionada per la base social a cada usuari del Tercer Sector Social.

Fórmula de càlcul: volum econòmic aportat per la base social / total d'usuaris del sector.

Unitat de mesura: euros per usuari.

Càlcul del valor actual:

Volum econòmic aportat per la base social: 5.500 M€.

Total d'usuaris del sector: 1.700.000.

Valor actual = 5.500.000 / 1.700.000 = 3,23 € per usuari i any.

Font d'informació: Anuari 2009 del Tercer Sector Social de Catalunya.

Periodicitat de recollida: bianual.

1.5 Pes del Tercer Sector Social en l'economia catalana

Descripció: volum pressupostari anual de totes les entitats del Tercer Sector Social de Catalunya respecte al producte interior brut català.

Fórmula de càlcul: volum pressupostari del Tercer Sector Social català / producte interior brut català.

Unitat de mesura: % PIB català.

Valor actual: >2,8% del PIB català.

Font d'informació: Anuari 2009 del Tercer Sector Social de Catalunya.

Periodicitat de recollida: bianual.

1.6 Volum d'ocupació del Tercer Sector Social

Descripció: quantificació del nombre de persones contractades per totes les entitats del Tercer Sector Social de Catalunya.

Fórmula de càlcul: Σ del nombre de persones contractades (equivalència temps complet) per totes les entitats del Tercer Sector Social a Catalunya.

Unitat de mesura: nombre de treballadors.

Valor actual: 100.093 treballadors/es.

Font d'informació: Anuari 2009 del Tercer Sector Social de Catalunya.

Periodicitat de recollida: bianual.

1.7 Volum d'hores de voluntariat del Tercer Sector Social

Descripció: quantificació del nombre de persones voluntàries (dedicant part del seu temps) a totes les entitats del Tercer Sector Social de Catalunya.

Fórmula de càlcul: Σ del nombre de persones que dediquen temps voluntari a les entitats del Tercer Sector Social a Catalunya.

Unitat de mesura: hores per usuari i any.

Càlcul del valor actual: Nre. de voluntaris = 245.000; total de la mitjana d'hores de voluntariat setmanals = 2.321.375; total d'hores per usuari i any = (2.321.375 x 52 setmanes) / 1.700.000 usuaris = 71 hores / usuari i any.

Font d'informació: Anuari 2009 del Tercer Sector Social de Catalunya.

Periodicitat de recollida: bianual.

1.8 Pes dels voluntaris en la població catalana

Descripció: percentatge del nombre de persones voluntàries en relació amb el total de població catalana.

Fórmula de càlcul: volum de persones voluntàries / volum de població a Catalunya.

Unitat de mesura: %.

Valor actual: >4,13% de la població catalana de setze anys i més (6.010.762 persones).

Font d'informació: Anuari 2009 del Tercer Sector Social de Catalunya.

Periodicitat de recollida: bianual.

1.9 Pes de la base social del Tercer Sector Social

Descripció: quantificació del nombre de persones que pertanyen a les entitats del Tercer Sector Social de la població de Catalunya.

Fórmula de càlcul: nombre de voluntaris + nombre d'usuaris del total d'entitats del Tercer Sector Social.

Càlcul = 245.000 voluntaris + 1.700.000 usuaris = 1.945.000 persones conformen la base social del Tercer Sector Social.

Valor actual: 1.945.000 persones.

Unitat de mesura: numèric.

Font d'informació: Anuari 2009 del Tercer Sector Social de Catalunya.

Periodicitat de recollida: bianual.

1.10 Volum d'usuaris del Tercer Sector Social

Descripció: quantificació de persones que reben serveis de les entitats del Tercer Sector Social de Catalunya.

Fórmula de càlcul: Σ del nombre d'usuaris de les entitats del Tercer Sector Social de Catalunya (estimació realitzada en el Llibre blanc del Tercer Sector Social).

Valor actual: 1.700.000 de persones usuàries.

Unitat de mesura: numèric.

Font d'informació: Anuari 2009 del Tercer Sector Social de Catalunya.

Periodicitat de recollida: bianual.

3.3. Els onze indicadors d'entitat

Els onze indicadors d'entitat definits són:

Tipus	Núm.	Indicadors
Entitat	2.1	Ràtio d'usuaris/beneficiaris en situació d'exclusió social
	2.2	Volum de persones sensibilitzades en valors i drets socials
	2.3	Volum de serveis propis i accessibles
	2.4	Voluntariat en l'entitat
	2.5	Taxa de contractació indefinida
	2.6	Volum de la base social de l'organització
	2.7	Participació i treball en xarxa
	2.8	La primàcia de les persones i la missió per sobre del lucre en la política de l'organització
	2.9	Incidència de les actuacions innovadores
	2.10	Transferència de coneixement
	2.11	Retorn social

2.1 Ràtio d'usuaris en situació d'exclusió social

Valor de referència: la dignitat humana (valors orientats a les persones).

Descripció: quantificació del volum d'usuaris/beneficiaris de les actuacions de l'entitat en situació d'exclusió social respecte al volum total d'usuaris/beneficiaris de l'entitat. Es consideraran persones en situació d'exclusió social aquelles que compleixin els criteris d'exclusió social establerts pel VI Informe sobre exclusión y desarrollo social en España 2008 (annex inclòs en el capítol 3.6).

Fórmula de càlcul: $(\Sigma \text{ d'usuaris en situació d'exclusió social} / \Sigma \text{ d'usuaris totals}) \times 100$.

Unitat de mesura: %.

Font d'informació: memòries dels projectes de l'entitat.

Periodicitat de recollida: anual.

2.2 Volum de persones sensibilitzades en valors i drets socials

Valor de referència: l'educació en drets socials (valors orientats a les persones).

Descripció: quantificació dels participants de les actuacions de sensibilització i coneixement dels valors i els drets socials realitzades per l'entitat.

Fórmula de càlcul: Σ del nombre de participants en actuacions a favors dels drets socials.

Unitat de mesura: persones.

Font d'informació: memòries d'activitats.

Periodicitat de recollida: anual.

2.3 Volum de serveis propis i accessibles

Valor de referència: la solidaritat (valors orientats a les persones).

Descripció: quantificació del nombre de serveis de l'entitat (no concertats exclusivament amb l'Administració) gratuïts o amb reducció de preu, en relació amb el cost, per a l'usuari/beneficiari. Exemple: servei de seguiment posterior a la recepció d'altres serveis dels infants que han assolit la majoria d'edat.

Fórmula de càlcul: Σ del nombre de serveis gratuïts o rebaixats.

Unitat de mesura: nombre de serveis.

Font d'informació: memòries d'activitats.

Periodicitat de recollida: anual.

2.4 Voluntariat en l'entitat

Valor de referència: la voluntarietat – proximitat relacional (valors orientats a les persones).

Descripció: volum d'hores dedicades per voluntaris en el si de l'entitat i/o en les seves actuacions.

Fórmula de càlcul: Σ del nombre d'hores dedicades pels voluntaris de l'entitat.

Unitat de mesura: hores.

Font d'informació: memòria de l'entitat i documentació acreditativa del treball actiu dels voluntaris.

2.5 Taxa de contractació indefinida

Valor de referència: la voluntarietat – proximitat relacional (valors orientats a les persones).

Descripció: relació entre el nombre de contractes indefinits de l'entitat respecte al nombre de persones en plantilla de l'entitat en el darrer any.

Fórmula de càlcul: $(\Sigma \text{ del nombre de contractes indefinits} / \Sigma \text{ del nombre total de contractes de l'entitat}) \times 100$.

Unitat de mesura: %.

Font d'informació: informació de RH de l'entitat i informació de l'índex de temporalitat de Catalunya (Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya/Idescat).

Periodicitat de recollida: anual.

2.6 Volum de la base social de l'organització

Valor de referència: la implicació social (valors orientats a la societat).

Descripció: quantificació del volum de la base social (socis, voluntaris i donants) de l'entitat.

Fórmula de càlcul: Σ del nombre de socis, voluntaris i donants.

Unitat de mesura: nombre de persones.

Font d'informació: memòria de l'entitat i/o altres documents de l'entitat.

Periodicitat de recollida: anual.

2.7 Participació i treball en xarxa

Valor de referència: la participació democràtica (valors orientats a la societat).

Descripció: quantificació del nombre de xarxes del Tercer Sector Social a les quals l'entitat es troba adherida i amb què col·labora activament mitjançant grups de treball o altres mecanismes similars.

Fórmula de càlcul: Σ del nombre de xarxes del Tercer Sector Social a les quals es troba adherida l'entitat.

Unitat de mesura: xarxes del Tercer Sector Social.

Font d'informació: memòria de l'entitat.

Periodicitat de recollida: anual.

2.8 La primacia de les persones i la missió per sobre del lucre en la política de l'organització

Valor de referència: la primacia de les persones i la missió per sobre del lucre (valors orientats a les organitzacions).

Descripció: existència d'un apartat dels estatuts de la mateixa entitat que posi de manifest la primacia de les persones i de l'objecte social per sobre del lucre, i que al mateix temps es tracti d'una entitat que no pertanyi a una corporació empresarial.

Fórmula de càlcul: afirmació/negació.

Unitat de mesura: sí/no.

Font d'informació: estatuts i reglaments.

Periodicitat de recollida: anual.

2.9 Incidència de les actuacions innovadores

Valor de referència: la primacia de les persones i la missió per sobre del capital (valors orientats a les organitzacions).

Descripció: quantificació del nombre d'usuaris/beneficiaris directes de les actuacions innovadores de l'entitat. (S'entén per actuacions innovadores aquelles que atenen noves demandes o fent servir nous procediments produeixen resultats de millora en el si de la mateixa entitat, els seus usuaris o la societat en general.)

Fórmula de càlcul: \sum del nombre d'usuaris directes de les activitats innovadores.

Unitat de mesura: usuaris/beneficiaris.

Font d'informació: memòria de l'entitat i/o memòria d'activitats.

Periodicitat de recollida: anual.

2.10 Transferència de coneixement

Valor de referència: la primacia de les persones i la missió per sobre del capital (valors orientats a les organitzacions).

Descripció: quantificació dels resultats formals de la recerca de l'entitat durant els darrers tres anys (publicacions en revistes del sector i/o comunicacions formals en congressos, jornades, etc., entre les quals no es comptabilitzen aquelles publicacions i/o comunicacions fetes en els mitjans de comunicació propis de l'organització).

Fórmula de càlcul: \sum del nombre de publicacions + \sum del nombre de comunicacions formals.

Unitat de mesura: publicacions i/o comunicacions.

Font d'informació: memòries de l'entitat i documentació acreditativa que avaluï dites publicacions i/o comunicacions.

Periodicitat de recollida: anual.

2.11 Retorn social

Valor de referència: l'absència de lucre (valors orientats a les organitzacions).

Descripció: volum de beneficis de l'entitat aplicats a la detecció de noves necessitats socials, la innovació i la millora dels serveis, i/o la professionalització del personal respecte al total de beneficis de l'entitat.

Fórmula de càlcul: volum de beneficis de retorn social / total del volum de beneficis.

Unitat de mesura: %.

Font d'informació: memòria econòmica de l'entitat i memòries d'activitat.

Periodicitat de recollida: anual.

3.4. Els tretze indicadors de projecte

Els tretze indicadors de projecte definits són:

Tipus	Núm.	Indicadors
Projecte	3.1	Dimensió comunitària del projecte
	3.2	Volum de persones en risc o en situació d'exclusió social contractades per a l'execució del projecte
	3.3	Participació de l'usuari en el disseny i millora del servei
	3.4	Complementarietat de serveis
	3.5	Voluntariat en el projecte
	3.6	Informació i sensibilització social sobre la matèria objecte del projecte
	3.7	Participació democràtica en el projecte
	3.8	Participació amb l'Administració en la identificació de noves necessitats
	3.9	Volum d'acords per al treball en xarxa
	3.10	Coneixement del territori local
	3.11	Adaptació a la identitat sociocultural local
	3.12	Transferència de coneixement en el projecte
	3.13	Retorn social local

3.1 Dimensió comunitària del projecte

Valor de referència: la dignitat humana (valors orientats a les persones).

Descripció: quantificació del nombre total d'activitats obertes a la comunitat incloses en el projecte i/o del nombre total d'activitats que els usuaris/beneficiaris del projecte duen a terme a la comunitat.

Fórmula de càlcul:

→ \sum del nombre total d'activitats del projecte obertes a la comunitat.

→ \sum del nombre total d'activitats de la comunitat incloses en el projecte.

Unitat de mesura: nombre d'activitats.

Font d'informació: documentació acreditativa de les especificacions tècniques amb una definició detallada de la metodologia i el plantejament tècnic del projecte; acreditació de la participació dels usuaris en activitats de la comunitat expedida per les organitzacions que duen a terme aquestes activitats.

3.2 Volum de persones en risc o en situació d'exclusió social contractades per a l'execució del projecte

Valor de referència: la dignitat humana (valors orientats a les persones).

Descripció: quantificació del nombre de persones del col·lectiu en risc o en situació d'exclusió (persones que pertanyen als col·lectius explicitats en la disposició addicional sisena de la Llei 30/2007 de contractes del sector públic) que l'entitat es compromet a contractar i/o subcontractar per a l'execució del projecte.

Fórmula de càlcul: \sum del nombre de treballadors que pertanyen a col·lectius en risc o en situació d'exclusió.

Unitat de mesura: treballadors.

Font d'informació: memòria de l'entitat, contractes laborals signats amb persones en risc o en situació d'exclusió social en els darrers dos anys, i documentació acreditativa de les especificacions tècniques amb una definició detallada de la metodologia i el plantejament tècnic del projecte.

3.3 Participació de l'usuari en el disseny i la millora del servei

Valor de referència: la solidaritat (valors orientats a les persones).

Descripció: volum d'hores de reunions amb usuaris/beneficiaris per al disseny, la definició i la millora del servei objecte del projecte que l'entitat es compromet a realitzar.

Fórmula de càlcul: Σ del nombre d'hores de reunions amb usuaris/beneficiaris que l'entitat es compromet a realitzar.

Unitat de mesura: nombre d'hores.

Font d'informació: documentació acreditativa de les especificacions tècniques amb una definició detallada de la metodologia i el plantejament tècnic del projecte (protocols de participació, etc.).

3.4 Complementarietat de serveis

Valor de referència: la solidaritat (valors orientats a les persones).

Descripció: volum de serveis complementaris/addicionals en l'atenció a les necessitats de les persones destinatàries del projecte (pel contingut o el públic al qual s'adreça; per diversos membres d'una mateixa família) que l'entitat realitza o es compromet a realitzar en el si del projecte.

Fórmula de càlcul: Σ del nombre de serveis complementaris al projecte que l'entitat realitza o es compromet a realitzar en el si del projecte.

Unitat de mesura: serveis.

Font d'informació: cartera de serveis de l'entitat i documentació acreditativa de les especificacions tècniques amb una relació detallada dels serveis que realitza o es compromet a realitzar l'entitat.

3.5 Voluntariat en el projecte

Valor de referència: la voluntarietat–proximitat relacional (valors orientats a les persones).

Descripció: volum d'hores d'atenció directa o indirecta als usuaris dutes a terme per voluntaris que l'entitat es compromet a aportar.

Fórmula de càlcul: Σ del nombre d'hores d'atenció per part de voluntaris.

Unitat de mesura: nombre d'hores.

Font d'informació: memòria de l'entitat i documentació acreditativa de les especificacions tècniques amb una relació detallada dels voluntaris que prestaran l'atenció.

3.6 Informació i sensibilització social sobre la matèria objecte del projecte

Valor de referència: la implicació social (valors orientats a la societat).

Descripció: volum d'activitats de divulgació local (conferències, sessions, etc.) per a la informació i la sensibilització sobre la matèria objecte del projecte que l'entitat es compromet a dur a terme durant el desenvolupament d'aquest.

Fórmula de càlcul: Σ del nombre d'activitats d'informació i sensibilització.

Unitat de mesura: nombre d'activitats.

Font d'informació: documentació acreditativa de les especificacions tècniques amb una relació detallada de les activitats que realitza o es compromet a realitzar l'entitat.

3.7 Participació democràtica en el projecte

Valor de referència: la participació democràtica (valors orientats a la societat).

Descripció: aplicació de metodologies i mecanismes de diàleg i participació dels agents implicats (òrgan contractant, professionals prestadors de serveis, usuaris i voluntaris) en el desenvolupament del projecte.

Fórmula de càlcul: afirmació o negació mitjançant la revisió dels documents formals de l'entitat.

Unitat de mesura: sí/no.

Font d'informació: documentació acreditativa de les especificacions tècniques amb una definició detallada de la metodologia i el plantejament tècnic del projecte.

3.8 Participació amb l'Administració en la identificació de noves necessitats

Valor de referència: la participació democràtica i el treball en xarxa (valors orientats a la societat).

Descripció: participació en grups de treball municipals, comarcals, etc. (de la demarcació territorial corresponent) per a la identificació de noves necessitats en la matèria objecte del projecte, a la qual l'entitat es compromet en el desenvolupament del projecte.

Fórmula de càlcul: afirmació o negació mitjançant la revisió dels documents formals de l'entitat.

Unitat de mesura: sí/no.

Font d'informació: documentació acreditativa de les especificacions tècniques amb una definició detallada de la metodologia i el plantejament tècnic del projecte.

3.9 Volum d'acords per al treball en xarxa

Valor de referència: el treball en xarxa (valors orientats a la societat).

Descripció: nombre d'acords del Tercer Sector Social per al desenvolupament del servei objecte del contracte.

Fórmula de càlcul: Σ del nombre d'acords amb altres organitzacions del Tercer Sector Social.

Unitat de mesura: nombre d'acords.

Font d'informació: documentació acreditativa de les especificacions tècniques amb una definició detallada de la metodologia i el plantejament tècnic del projecte.

3.10 Coneixement del territori local

Valor de referència: l'arrelament al territori (valors orientats a la societat).

Descripció: l'entitat ha de demostrar el coneixement del territori on es desenvolupa el projecte (barri, districte, municipi, ciutat, demarcació, etc.) amb la realització d'un o diversos projectes en aquell mateix territori durant els darrers tres anys.

Fórmula de càlcul: afirmació o negació mitjançant la revisió dels documents formals de l'entitat.

Unitat de mesura: sí/no.

Font d'informació: memòries de l'entitat.

3.11 Adaptació a la identitat sociocultural local

Valor de referència: l'arrelament al territori (valors orientats a la societat).

Descripció: existència d'adaptacions específiques del projecte a la realitat cultural dels territoris en què es desenvolupa.

Fórmula de càlcul: afirmació/negació.

Unitat de mesura: sí/no.

Font d'informació: documentació acreditativa de les especificacions tècniques amb una definició detallada de la metodologia i el plantejament tècnic del projecte.

3.12 Transferència de coneixement en el projecte

Valor de referència: la primacia de les persones i la missió per sobre del capital (valors orientats a la societat).

Descripció: realització d'un treball de recerca amb un resultat formal (una publicació en una revista del sector i/o una comunicació formal en congressos, jornades, etc.) que l'entitat es compromet a dur a terme durant el desenvolupament del projecte.

Fórmula de càlcul: afirmació/negació.

Unitat de mesura: sí/no.

Font d'informació: memòria de l'entitat i documentació acreditativa de les especificacions tècniques amb una definició detallada de la metodologia i el plantejament tècnic del projecte.

3.13 Retorn social local

Valor de referència: l'arrelament al territori (valors orientats a la societat).

Descripció: volum d'actuacions en el si del projecte o en altres projectes, que l'entitat es compromet a finançar i/o desenvolupar (fons propis) en el mateix territori.

Fórmula de càlcul: Σ del nombre d'actuacions pròpies de l'entitat en el mateix territori que l'entitat es compromet a finançar i/o desenvolupar.

Unitat de mesura: nombre d'actuacions.

Font d'informació: memòries de l'entitat.

3.5. Quan cal introduir criteris socials en la contractació: les fases del procés de contractació

La incorporació d'aspectes socials en la contractació és una qüestió complexa però reconeguda per les diferents normatives que els apliquen.

Segons la Directiva 2004/18/CE del Parlament Europeu i el Consell del 31 de març de 2004:

«Considerando 46: [...] el poder adjudicador podrá regirse por criterios destinados a satisfacer exigencias sociales que, en particular, respondan a necesidades —definidas en las especificaciones del contrato— propias de las categorías de población especialmente desfavorecidas a las que pertenezcan los beneficiarios/usuarios de las obras, suministros y servicios que son objeto del contrato.»

Segons la Llei de contractes del sector públic:

«Article 134. Criteris de valoració de les ofertes.

1. Per valorar les proposicions i determinar l'oferta econòmicament més avantatjosa s'han d'atendre criteris directament vinculats a l'objecte del contracte, com ara la qualitat, el preu, la fórmula utilitzable per revisar les retribucions lligades a la utilització de l'obra o a la prestació del servei, el termini d'execució o lliurament de la prestació, el cost d'utilització, les característiques mediambientals o vinculades amb la satisfacció d'exigències socials que responguin a necessitats, definides en les especificacions del contracte, pròpies de les categories de població especialment desafavorides a les quals pertanyin els usuaris o beneficiaris de les prestacions a contractar, la rendibilitat, el valor tècnic, les característiques estètiques o funcionals, la disponibilitat i cost dels recanvis, el manteniment, l'assistència tècnica, el servei postvenda o altres de semblant.»

En el quadre següent es poden visualitzar les diferents fases del procediment de contractació en les quals resulta possible la incorporació de criteris socials.

1. Identificació de les necessitats i idoneïtat del contracte

Referència legislativa: article 22 de la Llei 30/2007 de contractes del sector públic.

Es tracta de definir el servei que es vol contractar. Els organismes públics només poden subscriure contractes que siguin necessaris per al compliment i la realització dels seus fins. Els poder públics defineixen lliurement l'objecte del contracte respectant el dret comunitari i els principis de lliure circulació de mercaderies i serveis.

Aquesta fase pot resultar crucial en l'aplicació de clàusules socials en la contractació pública, atès que, segons la normativa i les directives comunitàries relatives a aquesta matèria, els criteris d'adjudicació i les condicions d'execució del contracte han d'estar directament vinculats a l'objecte del contracte i ser-hi proporcionals. Per això, no tan sols és possible incorporar criteris socials en aquesta fase del procediment, sinó que és convenient perquè valida la posterior incorporació de criteris de valoració o condicions d'execució de caràcter social.

2. Expedient de contractació

Referència legislativa: article 93 de la Llei 30/2007 de contractes del sector públic.

L'expedient de contractació es refereix a la totalitat de l'objecte del contracte i ha d'estar motivada la necessitat de realització del contracte per l'organisme públic corresponent.

En aquesta fase es preveu l'explicació de la necessitat o la conveniència de l'objecte del contracte per als objectius públics. Per tant, es tracta d'explicitar per què una Administració pública considera que la incorporació de criteris socials formarà part del contracte com a objecte principal o accessori d'aquest i que aquestes característiques estaran integrades en les condicions d'execució, les especificacions tècniques o els criteris de valoració.

3. Plec de clàusules particulars

Referència legislativa: article 99 de la Llei 30/2007 de contractes del sector públic.

En els plecs de clàusules administratives particulars s'hi han d'incloure els pactes i les condicions definidors dels drets i les obligacions de les parts del contracte.

4. Plec de prescripcions tècniques

Referència legislativa: article 101 de la Llei 30/2007 de contractes del sector públic.

Representen les característiques tècniques que s'han de definir de manera objectiva i que són d'obligat compliment.

L'Administració contractant té en consideració criteris d'exclusió i solvència tècnica professional i financera per seleccionar aquells licitadors més idonis les ofertes dels quals seran avaluades.

Una vegada definit i justificat l'objecte del contracte, es fixen les característiques tècniques que els licitadors han de complir perquè la seva oferta s'ajusti als requeriments d'aquest. Han de ser paràmetres mesurables que constitueixin els criteris mínims per acceptar o rebutjar una oferta.

Per no constituir un obstacle injustificat a la competència i al comerç, els criteris introduïts han d'estar lligats a l'objecte del contracte; és a dir, han d'estar detallats en la documentació de contractació tot garantint l'accés igualitari de tots els potencials oferents.

Si es fa referència a estàndards predefïnits, les ofertes que no tinguin l'estàndard però poden demostrar-ne l'equivalència han de ser incloses en el procediment. Els licitadors poden fer servir qualsevol mitjà per provar-ne l'equivalència amb l'estàndard i correspon a l'Administració comprovar que dita equivalència no existeix (art. 61 de la Directiva 2004/18/EC).

En aquesta fase també es decideixen els criteris de valoració de la proposta, específicament el valor del preu i dels altres criteris de valoració que s'aplicaran en el moment de l'adjudicació. És, per tant, un altre moment crític del procés per incloure les clàusules socials.

5. Licitació

Referència legislativa: articles 122 a 134 de la Llei 30/2007 de contractes del sector públic.

Es du a terme el procediment d'adjudicació mitjançant el procediment obert o restringit, o excepcionalment negociat o de diàleg competitiu. Aquest procediment disposarà de la publicitat necessària realitzada mitjançant un anunci d'informació prèvia amb la finalitat de donar a conèixer els contractes que tinguin projectats d'adjudicar en el període dels dotze mesos següents. Per a la realització de la licitació s'ha d'establir un període de temps raonable per a la realització d'ofertes i sol·licituds de participació, atenent a la complexitat del contracte en qüestió.

És una fase formal, que determina els terminis per a la presentació de les ofertes.

Com ja s'ha fet esment amb anterioritat, la normativa de contractacions en l'àmbit dels serveis socials permet que, en determinats casos després de la fase de licitació per procediment obert o restringit, es pugui fer servir el procediment negociat quan no hi hagi altres proveïdors de serveis socials en el territori que puguin prestar els serveis socials objecte del contracte. Ara bé, aquesta opció haurà de ser sempre prèvia a la justificació de l'òrgan contractant.

6. Selecció i adjudicació

Referència legislativa: articles 134 de la Llei 30/2007 de contractes del sector públic.

Per valorar les proposicions i determinar l'oferta econòmicament més avantatjosa s'han d'atendre criteris directament vinculats a l'objecte del contracte, com ara la qualitat, el preu, la fórmula utilitzable per revisar les retribucions lligades a la utilització de l'obra o a la prestació del servei, el termini d'execució o el lliurament de la prestació, el cost d'utilització, les característiques mediambientals o vinculades a la satisfacció d'exigències socials que responguin a necessitats, definides en les especificacions del contracte, pròpies de les categories de població especialment desfavorides a les quals pertanyin els usuaris o beneficiaris de les prestacions a contractar, la rendibilitat, el valor tècnic, les característiques estètiques o funcionals, la disponibilitat i el cost dels recanvis, el manteniment, l'assistència tècnica, el servei postvenda o d'altres de semblants. Quan només s'utilitzi un criteri d'adjudicació, aquest ha de ser, necessàriament, el del preu més baix.

7. Formalització del contracte

Referència legislativa: article 140 de la Llei 30/2007 de contractes del sector públic.

Els contractes que subscriguin les administracions públiques s'han de formalitzar en un document administratiu. No obstant això, el contractista pot sol·licitar que el contracte s'elevi a escriptura pública.

8. Execució del contracte

Referència legislativa: article 102 de la Llei 30/2007 de contractes del sector públic.

Un cop s'ha escollit l'oferta més avantatjosa i s'ha adjudicat el contracte s'entra en la fase d'execució. L'òrgan de contractació pot establir condicions especials d'execució del contracte sempre que siguin compatibles amb la legislació vigent i s'hagin inclòs en el plec de condicions, en l'anunci de licitació o en el contracte corresponent.

9. Seguiment i avaluació

En aquesta fase, les administracions hauran de vetllar perquè l'adjudicatari compleixi les obligacions en la fase d'execució, en la qual se li pot exigir que contracti determinats serveis a entitats del Tercer Sector.

El pas d'un model de finançament mitjançant subvencions a un sistema de contractació de places o serveis públics suposa un canvi molt significatiu en l'àmbit del serveis socials.

El model de subvenció com a aportació gracieble de l'Administració, que finançava parcialment un servei, no requeria un seguiment de l'execució del contracte, que no anava sovint més enllà de la justificació de la despesa.

El concert en l'àmbit dels serveis socials, en canvi, suposa que és l'entitat del Tercer Sector la que presta els serveis per delegació i en nom de l'Administració pública contractant, per tant, aquesta funció de seguiment més enfocada a la part qualitativa del servei en la fase d'execució del contracte prendrà en el futur una importància decisiva.

En la mesura que el concert suposa la gestió de serveis públics a càrrec de tercers, aquesta nova funció de seguiment i avaluació és bona per al Tercer Sector Social en tant que aquest podrà demostrar el seu valor afegit en els termes dels indicadors que recull aquesta guia de clàusules socials i, d'altra banda, suposarà el control i l'avaluació del compliment de determinades millores que sovint ofereixen empreses mercantils i que no els són pròpies, com ara el voluntariat.

Aquesta fase de seguiment i avaluació també haurà de permetre que les empreses titulars de gestió de serveis públics subcontractin entitats del Tercer Sector com les prestacions accessòries, segons s'ha comentat en l'apartat 2.2.4.

3.6. Les sis clàusules socials en els contractes de serveis socials. Com i quan introduir-les en el procés de contractació

Tot i que les clàusules socials es poden introduir en molts dels processos de compra pública, tan sols es tractaran les clàusules socials en la contractació pública de serveis socials i, per tant, s'obviaran aquells aspectes que facin referència a contractes d'obres, contractes d'execució i gestió de serveis diversos, etc. A continuació, es defineixen un seguit de clàusules socials perquè siguin introduïdes en la contractació de serveis socials; les quals incorporen:

→ La seva descripció i justificació.

→ Les fases del procés de contractació en les quals poden ser introduïdes. Cal destacar que les clàusules socials introduïdes com a criteris de valoració/adjudicació fan referència al desenvolupament del servei objecte del contracte i no a aspectes més genèrics, com per exemple la solvència tècnica del licitador.

→ Els indicadors que permeten verificar-ne l'acompliment.

3.6.1. Les sis clàusules socials

Clàusula social 1: Ajustament dels serveis a les necessitats dels grups receptors

Les condicions del contracte han de formular-se de manera que els serveis objecte del contracte es desenvolupin tot garantint la resposta millor i més adient a les necessitats dels grups receptors. Per això, el plec de clàusules administratives ha de tenir en compte, no tan sols el compliment de les característiques tècniques bàsiques del servei, sinó altres característiques pròpies de la configuració i la prestació del servei i també altres actuacions paral·leles al servei que poden impactar positivament en el seu desenvolupament, com per exemple:

→ L'accessibilitat d'un servei per part de les persones amb discapacitat.

→ En cas dels contractes de serveis adreçats a grups determinats (persones immigrants, dones joves amb necessitats d'ocupació, etc.), es poden tenir en compte les capacitats dels licitants per respondre a les necessitats específiques dels grups, valorant, per exemple, la complementarietat de serveis oferta per les empreses o les entitats licitadores.

→ També, en cas de contractes de serveis adreçats a grups determinats, es pot considerar com un criteri d'adjudicació la participació de persones d'aquest grup en el desenvolupament del servei per garantir l'adaptació dels serveis a les necessitats dels grups receptors.

Clàusules socials	Indicadors	Fases del procés		
		Criteri de valoració/d'adjudicació	Millora	Núm.
Ajustament dels serveis a les necessitats dels grups receptors	Participació de l'usuari en el disseny i millora del servei	x		3.3
	Complementarietat de serveis	x		3.4
	Participació amb l'Administració en la identificació de noves necessitats	x		3.8
	Volum d'acords per al treball en xarxa	x		3.9
	Adaptació a la identitat sociocultural local	x		3.11
	Transferència de coneixement en el projecte	x		3.12
	Volum de serveis propis i accessibles		x	2.3
	Participació i treball en xarxa		x	2.7
	Incidència de les actuacions innovadores		x	2.9
	Transferència de coneixement		x	2.10

Clàusula social 2: Afavoriment de la qualitat en l'ocupació

Les condicions del contracte han de formular-se de manera que l'òrgan de contractació tingui en compte no solament un bon preu, sinó altres aspectes, com ara la relació qualitat-preu o la promoció de serveis de qualitat i, en conseqüència, millors condicions laborals per al personal. Algunes d'aquestes condicions laborals de qualitat són:

→ Les qualificacions professionals, l'experiència, la motivació i la formació dels professionals de l'organització, les quals esdevenen fonamentals per aconseguir un servei de qualitat. Si una organització disposa d'un personal ben qualificat amb possibilitats d'ascens, és degut al fet que proporciona llocs de treball satisfactoris i salaris adequats. Unes taxes d'absentisme baixes impliquen un personal motivat i content amb el seu entorn de treball.

Clàusules socials	Indicadors	Fases del procés			Núm.
		Criteri d'admissió	Criteri de valoració/d'adjudicació	Millora	
Afavoriment de la qualitat en les condicions laborals	Taxa de contractació indefinida			x	2.5

Clàusula social 3: Promoció de l'ocupació de determinats grups

Les condicions del contracte han de formular-se de manera que l'òrgan de contractació tingui en compte no sols un bon preu, sinó altres aspectes, com ara la relació qualitat-preu o l'ocupació de persones amb dificultats per a la seva integració sociolaboral:

→ L'òrgan de contractació pot valorar i puntuar positivament el compromís del licitador per a la contractació de persones de determinats grups (persones en risc d'exclusió, persones en atur del territori objecte del contracte, etc.). Aquest compromís, en el moment d'adjudicar-se el contracte, és condició d'execució necessària.

→ Alhora, en licitacions en què l'objecte de contracte es dirigeixi específicament a col·lectius en risc d'exclusió i/o el seu entorn, es pot valorar positivament l'experiència dels licitadors amb territoris i/o col·lectius similars.

Clàusules socials	Indicadors	Fases del procés			Núm.
		Criteri de valoració/d'adjudicació	Millora		
Promoció de l'ocupació de determinats grups	Volum de persones en risc o en situació d'exclusió social contractades per a l'execució del projecte	x			3.2

Clàusula social 4: Proximitat a la comunitat local

La proximitat en l'àmbit dels serveis socials es concep com un valor afegit, atès que afavoreix la individualització dels processos d'intervenció i l'adaptació a les necessitats reals de les persones i a la realitat social i territorial en la qual viuen, alhora que permet mobilitzar i potenciar els recursos disponibles en el mateix territori. Tot i això, cal destacar que no es tracta d'afavorir les empreses locals en l'adjudicació de contractes públics, sinó de valorar alguns aspectes de la proximitat per a la prestació de serveis en determinats contractes de serveis socials.

Clàusules socials	Indicadors	Fases del procés		
		Criteri de valoració/d'adjudicació	Millora	Núm.
Proximitat a la comunitat local	Dimensió comunitària del projecte	x		3.1
	Informació i sensibilització social sobre la matèria objecte del projecte	x		3.6
	Coneixement del territori local	x		3.10
	Retorn social local	x		3.13

Clàusula social 5: Inclusió de beneficis a la societat

Les condicions del contracte poden formular-se de manera que es valorin els beneficis que el Tercer Sector i les entitats sense afany de lucre proporcionen a la societat. La valoració positiva d'aquestes organitzacions troba el seu sentit quan determinades persones o col·lectius necessiten una protecció especial i es justifica, al mateix temps, perquè es diferencien de les empreses convencionals en la seva finalitat i resultats, amb un major abast que el de la rendibilitat econòmica, com també per la seva naturalesa cívica i social, que hi contribueix en benefici de la col·lectivitat.

3. El sistema d'indicadors del valor afegit del Tercer Sector Social

Clàusules socials	Indicadors	Fases del procés		
		Criteri de valoració/d'adjudicació	Millora	Núm.
Inclusió de beneficis a la societat	La primàcia de les persones i la missió per sobre del lucre en la política de l'organització		x	2.8
	Ràtio d'usuaris/beneficiaris en situació d'exclusió social		x	2.1
	Volum de persones sensibilitzades en valors i drets socials		x	2.2
	Retorn social		x	2.11

Clàusula social 6: Promoció de la participació

Els valors, les pràctiques i els coneixements de participació ciutadana enriqueixen la qualitat de vida democràtica. Concretament, en l'àmbit dels serveis socials, es fa necessari mantenir i desenvolupar processos i espais on els ciutadans participin en el disseny i l'execució de les polítiques socials i dels projectes socials.

Clàusules socials	Indicadors	Fases del procés		
		Criteri de valoració/d'adjudicació	Millora	Núm.
Promoció de la participació	Voluntariat en el projecte	x		3.5
	Participació democràtica en el projecte	x		3.7
	Volum de la base social de l'organització		x	2.6
	Voluntariat en l'entitat		x	2.4

L'òrgan de contractació, en el plec de clàusules administratives, pot considerar la participació com una característica positiva pròpia del servei i/o de l'entitat que el desenvolupa i que pot impactar favorablement en el seu disseny i execució.

3.6.2. Criteris per a la valoració i la puntuació de les clàusules socials segons els tipus de serveis

Segons la legislació vigent, la ponderació dels criteris d'adjudicació definits per a cada contracte no tenen uns barems màxims ni mínims establerts i, per tant, és cada òrgan adjudicador el que determina el pes relatiu que es dona a cada criteri. Quan es tracta de la ponderació relativa de diversos criteris, la llei tan sols determina:

1. Donar més importància als criteris que es puguin valorar amb l'aplicació de fórmules (establertes en els plecs).
2. Establir un valor a cada criteri amb l'amplitud adequada.

Article 134. Criteris de valoració de les ofertes.

2. [...] En la determinació dels criteris d'adjudicació s'ha de donar preponderància als que facin referència a característiques de l'objecte del contracte que es puguin valorar mitjançant xifres o percentatges obtinguts a través de la mera aplicació de les fórmules establertes en els plecs.
4. Quan es prengui en consideració més d'un criteri, s'ha de precisar la ponderació relativa atribuïda a cadascun d'aquests, que es pot expressar fixant una banda de valors amb una amplitud adequada. En cas que el procediment d'adjudicació s'articuli en diverses fases, també s'ha d'indicar en quines d'aquestes s'aniran aplicant els diferents criteris, així com el límit mínim de puntuació exigida al licitador per continuar en el procés selectiu. Quan, per raons degudament justificades, no sigui possible ponderar els criteris escollits, aquests s'han d'enumerar per ordre decreixent d'importància.

La puntuació ha d'estar en concordança amb la naturalesa de la prestació i no resultar determinant sobre el barem total per no atribuir a l'entitat adjudicadora una llibertat incondicional d'elecció. Segons la jurisprudència, els criteris socials establerts com a criteris d'adjudicació han de tenir un pes relatiu del 20-25% del total del barem.²⁴

Tot i això, i tenint en compte la importància que els criteris socials tenen en el disseny i la prestació de serveis socials, es considera possible i adient que els òrgans contractants de serveis socials donin al criteri econòmic pur una importància relativa:

- El criteri purament econòmic ha de suposar com a màxim el 10% de la puntuació total dels criteris d'adjudicació, tenint present que aquest model ja l'estan posant en pràctica alguns òrgans contractants en contractes de serveis socials (vegeu capítol 6: Bones pràctiques).
- El criteri purament econòmic només es considerarà quan la igualtat de puntuació amb altres criteris ho justifiqui.

²⁴ Guía de contratación pública sostenible: Incorporación de criterios sociales (2008), Santiago Lesmes Zabalegui, Fundación Centro de Recursos Ambientales de Navarra e IDEAS. <http://www.comprapublicaetica.org>

Alhora, les clàusules socials tenen una importància relativa segons el tipus de servei social objecte del contracte. Per això, i per facilitar la futura introducció i puntuació de les clàusules socials en els processos de contractació de serveis socials, s'ha realitzat una prioritització orientativa de les clàusules socials per a cadascun dels diferents tipus de serveis socials. Els dos eixos de la classificació són:

→ Tipus de servei: es consideren sis tipus de serveis tenint en compte la seva definició més àmplia. Aquests sis tipus de serveis s'han definit a partir de la cartera de serveis socials 2008-2009 del Departament d'Acció Social i Ciutadania, tenint en consideració la necessitat de

reduir la llista de serveis al màxim. Per això, s'han desestimat alguns tipus de serveis perquè eren poc representatius (en volum i/o pressupost) i altres serveis similars s'han fusionat en un únic servei (tot i que es donen per a col·lectius diversos i a partir de centres i recursos diferents).

→ Clàusules socials: sis clàusules socials definides en les pàgines anteriors.

La puntuació establerta descriu una prioritització, de manera que el primer és el més valorat i el sisè, l'últim.

Sistema de puntuació orientatiu de les clàusules socials segons els tipus de serveis

Tipus de serveis	Ajustament dels serveis a les necessitats dels grups receptors	Afavoriment de la qualitat en les condicions laborals	Promoció de l'ocupació de determinats grups	Proximitat a la comunitat local	Inclusió de beneficis a la societat	Promoció de la participació
Serveis d'assessorament i suport	1r	3r	6è	2n	4t	5è
Serveis d'atenció domiciliària	1r	2n	4t	3r	5è	6è
Serveis de centre de dia	1r	4t	3è	2n	5è	6è
Serveis de centre residencial	1r	4t	3è	2n	5è	6è
Serveis de centre residencial	2n	4t	1r	3r	6è	5è
Serveis de centre residencial	5è	4t	6è	1r	3è	2n

4. Les deu conclusions finals

4. Les deu conclusions finals

El valor afegit del Tercer Sector en la prestació de serveis públics. Guia pràctica de clàusules socials en la contractació pública de serveis socials i d'atenció a les persones es publica quasi 2 anys després de la publicació de la Llei 30/2007 de Contractes del Sector Públic que desenvolupa la Directiva Europea 2004/18 sobre coordinació dels procediments d'adjudicació dels contractes públics d'obres, subministraments i serveis, i que té com a objectiu, entre d'altres, consolidar un mercat de serveis a escala europea. Les conclusions principals d' *El valor afegit del Tercer Sector en la prestació de serveis públics* són les següents:

1 La nova Llei 30/2007 de Contractes del Sector Públic estableix un conjunt de principis, normes i articles que, entre d'altres, tenen les finalitats següents:

- D'una banda, reconèixer la necessitat que la contractació pública segueixi criteris de sostenibilitat social, econòmica i mediambiental.
- D'una altra, reconèixer un espai propi i específic per a l'aplicació de clàusules socials en els procediments de contractació pública en benefici de les entitats del Tercer Sector o no lucratives.

Per això *El valor afegit del Tercer Sector en la prestació de serveis públics* considera que les Administracions Públiques, en tot els seus nivells, han de ser coherents en l'aplicació d'aquests criteris i en la introducció de clàusules socials en la contractació de serveis socials i d'atenció a les persones.

2 En aquest àmbit i d'acord amb l'evolució del marc legal de la contractació pública, les Administracions Públiques han promogut i aplicat mesures diverses en els darrers anys:

- L'adjudicació directa a causa de la manca d'oferta alternativa o de l'especialització del servei a contractar.
- La inclusió de clàusules socials en les clàusules tècniques particulars dels contractes, de manera que el preu no sigui l'únic criteri a considerar.

- Els contractes reservats, és a dir, l'establiment com a criteri d'admissió l'adjudicació a Centres Especials de Treball, Empreses d'Inserció o entitats del Tercer Sector que tinguin com a objectiu el treball per a la inclusió social i la inserció laboral.
- La inclusió de clàusules socials en la contractació com a criteri o exigència d'execució dels projectes d'obres, serveis o subministraments, per tal que determinats serveis o subministraments siguin prestats obligatòriament per entitats del Tercer Sector Social.

3 La Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya ha impulsat la present publicació *El valor afegit del Tercer Sector en la prestació de serveis públics* amb la finalitat de demostrar de manera objectiva i contrastada, mitjançant un sistema d'indicadors, el valor afegit que el Tercer Sector aporta a la societat en la prestació de serveis socials i d'atenció a les persones.

Es tracta d'una iniciativa innovadora, i en línia amb les tendències i els objectius actuals de la Unió Europea i de països anglosaxons. I per això, en el context de la nova Llei 30/2007 de Contractes del Sector Públic, la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya ha volgut avançar en l'esforç de facilitar eines a les Administracions i al mateix Tercer Sector per aplicar adequadament les clàusules socials i poder mesurar de manera objectiva el valor afegit del sector.

4 La iniciativa d'*El valor afegit del Tercer Sector en la prestació de serveis públics* també es justifica per altres factors dels darrers anys:

- L'evolució del model de finançament dels serveis socials de la subvenció a la concertació i a la compra de serveis i de places.
- L'entrada creixent de l'empresa privada mercantil en l'àmbit dels serveis socials i d'atenció a les persones en l'actual context d'important creixement de la despesa pública en serveis socials.
- El risc que el preu esdevingui el criteri únic o dominant en la compra de serveis socials per part de les Administracions, i que prevalgui sobre el valor afegit per als usuaris i per a la societat que aporten les entitats del Tercer Sector.

5 El valor afegit del Tercer Sector en la prestació de serveis públics estableix indicadors d'aquest valor afegit a partir dels valors del sector, estructurats en tres nivells:

- Indicadors de valor del Tercer Sector Social com a conjunt.
- Indicadors de valor de cada entitat.
- Indicadors de valor del projecte.

Els primers indicadors mostren el pes específic del Tercer Sector Social en la societat catalana, mentre que els d'entitat i els de projecte són els que cal tenir en compte en els procediments de contractació.

6 Hi ha set indicadors de valor del Tercer Sector Social com a conjunt, que permeten mostrar la rellevància estratègica del sector en la societat catalana, puix que atén més d'1,7 milions de persones, dóna ocupació a 100.093 persones contractades, i representa el 2,8 del PIB de Catalunya. A més, el Tercer Sector Social ofereix 71 hores de voluntariat a l'any per a cada persona atesa, i compta amb una base social de socis i donants d'1.945.000 persones.

Per això podem afirmar que el Tercer Sector Social té un fort impacte qualitatiu en la societat en la mesura que crea cohesió, transmet valors, és un instrument de participació, i retorna a la societat tots els seus beneficis.

7 Hi ha onze indicadors de valor afegit de les entitats, que permeten posar de relleu el valor afegit propi de cada organització no lucrativa. En la fase de contractació, aquests indicadors de valor afegit serveixen per demostrar la solvència tècnica de l'entitat, com ara la ràtio d'usuaris en situació d'exclusió social, l'accessibilitat i la complementarietat de determinats serveis per al mateix perfil d'usuaris, la taxa de contractació indefinida, la transferència del coneixement i, especialment, el retorn a la societat dels beneficis obtinguts per l'organització.

8 Hi ha tretze indicadors de valor afegit dels projectes, que també es proposa de tenir-los en compte en els procediments de contractació, com a criteris qualitatius de valoració o bé com a millores de l'oferta, i que cal que estiguin incorporats en les clàusules tècniques particulars dels contractes.

9 Hi ha sis clàusules socials que han estat identificades i classificades, les quals aporten criteris de valoració qualitatiu de les ofertes de les entitats del Tercer Sector:

- L'ajustament dels serveis a les necessitats dels usuaris.
- L'afavoriment de la qualitat en l'ocupació.
- La promoció de l'ocupació de determinats col·lectius en risc d'exclusió.
- La proximitat a la comunitat local on es presta el servei.
- La inclusió de beneficis addicionals per a la societat en la gestió del projecte o servei.
- La promoció de la participació en la gestió del projecte o servei.

10 La nova Llei 30/2007 de Contractes del Sector Públic també ha tingut com a conseqüència que algunes administracions públiques en el moment de valorar les diferents propostes econòmiques presentades tinguin en compte el preu ofertat sense que inclogui l'IVA corresponent.

En la mesura que les entitats del Tercer Sector realitzen activitats preferentment exemptes de l'IVA, aquestes no tenen el dret a deduir-se l'IVA suportat en les seves adquisicions de béns i serveis, convertint-se així en consumidores finals de l'IVA suportat i, per tant, sense possibilitat de deduir-se l'IVA suportat en els seus costos.

En opinió de la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, aquesta nova pràctica situa el Tercer Sector en discriminació negativa respecte a les empreses, en la mesura que aquestes poden ofertar preus inferiors gràcies a la recuperació de part de l'IVA suportat en la seva compra de béns i serveis.

5. El posicionament de la Taula del Tercer Sector sobre les clàusules socials i l'IVA en la contractació

5. El posicionament de la Taula del Tercer Sector sobre les clàusules socials i l'IVA en la contractació

5.1. Posicionament de la Taula del Tercer Sector sobre les clàusules socials

Document de bases sobre el Tercer Sector i les clàusules socials en la prestació de serveis a les persones (aprovat per l'Assemblea General de la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya el 14 de juliol de 2008)

1 Les entitats de la Taula d'entitats del Tercer Sector Social considerem que el valor diferencial fonamental que aportem les entitats del Tercer Sector Social en la prestació de serveis públics és l'absència de lucre i la tradició en la prestació de serveis d'aquestes característiques que vinculen la ciutadania.

2 Aquesta absència de lucre i la trajectòria fan possible dos altres valors diferencials molt importants:

- a. La reinversió social dels beneficis.
- b. El foment de la participació i la cohesió social.

3 Sobre aquesta base, en els processos de contractació de serveis a les persones hem d'avançar, en primer lloc, en la concertació de serveis, desenvolupant al màxim la llei de contractes vigent, atesa la nostra tradició de prestació de serveis. D'altra banda, en la prestació a través de contractes reivindiquem la introducció de les clàusules socials següents:

- a. En els criteris d'admissió:
 - La verificació prèvia de si la contractació és la via correcta i/o necessària en cada cas.
 - La valoració administrativa de la naturalesa jurídica o lucrativa com un element diferencial i avantatjós per al servei a prestar i per a la societat en general.
 - La puntuació de la solvència social mitjançant la consideració dels valors socials objectivables que aportem les entitats no lucratives, concretant cada administració les prioritats socials a considerar. En aquest sentit es podrien considerar, entre d'altres, la presència de

voluntariat, la participació de les organitzacions en òrgans de representació (com a coneixement i generació de valors socials) o la qualitat laboral tant de col·lectius amb dificultats especials com normalitzats.

b. En els criteris d'adjudicació:

- Que es mesurin els objectius socials dels projectes a través d'indicadors.
- Que només es consideri el preu a igualtat de puntuació en altres criteris i en tot cas que el factor preu suposi com a màxim el 10% de la puntuació total, i que es punteï proporcionalment les baixes i la viabilitat econòmica de les ofertes.
- Per evitar greuges comparatius i respectar la voluntat de la legislació fiscal (exempció de l'IVA per a ONL), que es tingui en compte que l'IVA de les entitats no lucratives és zero i que, per tant, es considerin sempre els preus finals amb l'IVA inclòs, sigui quin sigui el tipus de servei i qui presti aquest servei. Les comparatives de les diferents ofertes cal que es facin sempre amb l'IVA inclòs.
- Que la durada dels contractes sigui d'un mínim de dos anys.
- Que en les condicions de pagament es compleixi la legislació i que, per tant, l'Administració pagui com a màxim a seixanta dies, i que el seu incompliment comporti automàticament interessos de demora sense necessitat de reclamacions específiques.
- Que en les clàusules de revisió de preus dels contractes, s'hi prevegin les modificacions de costos derivades dels convenis laborals.

c. En els criteris de seguiment i control:

- Que s'exigeixi signar sempre la totalitat del projecte tècnic i econòmic aprovat.
- Que es faci un seguiment i control del desenvolupament del projecte tècnic i dels objectius a assolir.
- Que es denunciïn els incompliments i que es presenti justificació de les possibles condicions socials a què es pugui estar obligat, juntament amb els informes tècnics.
- Que el seguiment i el control es fonamentin en l'execució de l'activitat més que en les verificacions administratives i burocràtiques.

5.2. L'IVA en la contractació pública i les entitats sense afany de lucre

Les entitats de caràcter social que desenvolupen activitats exemptes d'IVA presenten una problemàtica específica quant a la tributació per l'IVA, que deriva del fet que no tenen dret a deduir l'IVA suportat en les seves adquisicions de béns i serveis, de manera que són tractades com un consumidor final. Aquesta situació es veu agreujada per la interpretació que, en ocasions, s'està fent de la legislació sobre contractació pública, de manera que, a l'efecte de valorar les propostes econòmiques, es realitza tenint en compte el preu ofertat sense que inclogui l'IVA.

L'IVA de les activitats socials a Espanya

La Llei 37/1992, de l'impost sobre el valor afegit (LIVA), determina, per motius d'interès públic, l'exempció d'una sèrie d'activitats que, entre d'altres, són les següents:

- Activitats sanitàries: els serveis hospitalaris o d'assistència mèdica (privada o pública). Lliurament de sang, fluids, teixits i elements del cos humà. Transport de malalts.
- Activitats d'ensenyament en qualsevol dels seus graus i nivells educatius prestats en el marc de centres docents. També s'hi pot incloure el transport d'alumnes i els menjars.
- Les activitats d'assistència social realitzades per centres públics o per entitats de caràcter social.
- Les activitats socioculturals dutes a terme per entitats de caràcter social.
- Les activitats d'esport prestades per entitats de caràcter social.

De l'enumeració anterior cal remarcar que algunes exempcions són de caràcter general; en d'altres, l'exempció només s'aplica quan han estat prestades per «entitats de caràcter social», enumerant-se en l'article 20.3 de la LIVA els requisits que han de complir les entitats privades per ser considerades de caràcter social. Són els següents:

- 1) No tenir finalitat lucrativa i dedicar, si escau, els beneficis eventualment obtinguts al desenvolupament d'activitats exemptes d'idèntica naturalesa.
- 2) Els càrrecs de president, patró o representant legal han de ser gratuïts i no poden tenir interès en els resultats econòmics de l'explotació per si mateixos o a través d'una persona interposada.
- 3) Els socis, els comuners, els partícips de les entitats o els seus familiars fins a segon grau no poden ser els principals destinataris de les operacions exemptes ni gaudir de condicions especials.

Aquest règim d'exempció és rogat, de manera que les entitats han de sol·licitar expressament la concessió a l'Administració tributària. El fet d'haver de sol·licitar l'exempció ha portat a pensar que podria ser renunciable. No obstant això, l'Administració entén que aquesta exempció no és de caràcter renunciable sinó que, una vegada reconeguda per l'Administració tributària, manté la seva eficàcia mentre concorrin els requisits que van fonamentar-ne el reconeixement, ja que es presumeix que els actes de reconeixement realitzats per l'Administració són una mera comprovació del compliment dels requisits condicionants del benefici fiscal, i els seus efectes es mantenen mentre se segueixin complint tots els requisits i les condicions legals que defineixen l'exempció.

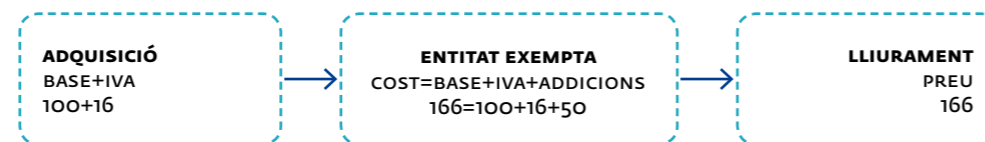
Efectes del règim de l'IVA d'entitats exemptes

L'exempció de l'IVA aplicable a les entitats que duen a terme activitats d'assistència social i que estan reconegudes com a establiments de caràcter social, implica que no tenen dret a deduir l'IVA suportat en les adquisicions de béns i serveis necessaris per a la realització de les activitats. Això els suposa un desavantatge comparatiu amb la resta d'entitats, ja que l'IVA suportat no deduïble representa un sobrecost en el compte de resultats.

Així, l'efecte de l'exempció es visualitza en l'apartat següent:

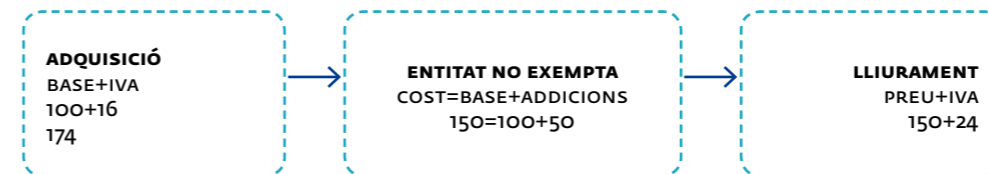
Entitat exempta:

Atès que les entitats que realitzen activitats exemptes no poden deduir l'IVA suportat en les seves adquisicions, l'han de comptabilitzar com a cost. Això fa que el seu preu final sense l'IVA sigui superior al que tindria si no gaudís d'exempció. En el diagrama que figura a continuació representem també numèricament la situació en què té lloc una compra subjecta de 100 i l'entitat incorpora addicions per 50:

Entitat no exempta:

Contràriament, en les entitats en règim general l'IVA és deduïble de manera que el seu cost està únicament integrat pel preu sense l'IVA, cosa que els permet que el seu preu de lliurament sense l'IVA sigui inferior, encara que el preu amb l'IVA sigui superior:

Del que s'ha exposat queda evident que, amb uns mateixos inputs i incorporacions, el preu sense l'IVA de les entitats exemptes és superior; malgrat això, el cost per a l'Administració contractant és superior en el cas d'una entitat no exempta.

Aquest efecte és contrari a l'inicialment pretès per la normativa europea i la seva transposició per part de l'Estat espanyol; normes que van establir el règim d'exempcions per afavorir les entitats sense finalitats lucratives en la prestació de serveis de tipus socials, de manera que l'IVA no fos un cost per al destinatari dels serveis.

Recentment, el Consell d'Estat ha criticat aquesta situació en diversos dictàmens, en els quals ha conclòs que l'actual normativa de l'IVA comporta que les entitats exemptes siguin tractades com a consumidors finals en la mesura que no poden deduir-se l'IVA suportat.

Plantejament de la problemàtica de l'IVA en la contractació pública

L'entrada en vigor de la Llei 30/2007, de contractes del sector públic, i la interpretació que respecte a les entitats parcialment exemptes s'està fent, en algunes ocasions suposa que:

- El valor a tenir en compte per l'Administració en procediments de contractacions és l'import total sense l'IVA.
- Aquest valor sense l'IVA s'està aplicant tant a l'efecte de determinar el lliurament per concorrer als contractes públics (pressupost màxim de licitació) com a l'efecte de valorar les ofertes presentades.

La forma d'actuació explicada situa les entitats exemptes en clar desavantatge, atès que, en no poder deduir l'IVA suportat, el seu cost és superior al de les entitats subjectes i no exemptes.

L'efecte de l'exposat en la contractació pública és el següent:

Efecte per:	Efecte per:	Entitat exempta
Igual preu amb l'IVA	Major resultat	Menor cost
Igual preu sense l'IVA	Menor resultat	Major cost

La interpretació en el sentit que el preu a comparar ha de ser l'IVA inclòs coincideix amb la regulació que es recull en l'article 88. U. 2n paràgraf de la Llei 30/2007, LIVA, que estableix que en els lliuraments i les prestacions de serveis els destinataris dels quals siguin ens públics «s'entendrà sempre que els subjectes passius de l'impost, en formular les seves propostes econòmiques, encara que siguin verbals, hi han inclòs l'impost sobre el Valor Afegit...».

L'aplicació del criteri consistent en el fet que els preus a tenir en compte són amb «l'IVA exclòs» comporta les distorsions següents:

1. En fixar el topall per licitar com a import total sense l'IVA posiciona d'inici les entitats exemptes en una situació de desavantatge, atès que el major cost que suporten per l'IVA en les seves adquisicions comporta que el preu dels serveis que han d'oferir sigui superior al de les entitats no exemptes, que sí que hauran deduït l'IVA suportat, cosa que les fa menys competitives a l'hora de concorrer a les licitacions, tot i que el seu preu final amb IVA inclòs sigui inferior. Així, per licitar en igualtat de condicions caldria comparar preus finals amb l'IVA inclòs, tal com era normal en les contractacions anteriorment. Alternativament, es podria fer que, a aquests efectes, les entitats que estan exemptes poguessin minorar el seu preu en l'import de les quotes de l'IVA suportades en els seus inputs.
2. L'adjudicació segons preus abans de l'aplicació de l'IVA, a més de comparar costos sota criteris desiguals (convé insistir que les entitats exemptes tenen com a major cost l'IVA suportat), suposa l'aplicació d'un criteri restrictiu que no es preveu en la Llei de contractes del sector públic, la qual cosa comporta una discriminació negativa.
3. A més, en considerar el topall de licitació sense l'IVA pot barrar l'entrada de les entitats exemptes com a licitadores, de manera que queden excloses aquelles propostes que serien més favorables per a l'ens públic, atès que no repercutiran en l'IVA.

4. El tractament dels preus amb l'IVA inclòs és també el criteri previst per la Llei de l'IVA quan estableix que les propostes de prestacions a ens públics sempre s'han d'entendre que han inclòs l'IVA, i que l'impost no ha de suposar un increment de l'import contractat.

5. L'Administració ha d'adjudicar els contractes a l'oferta que li sigui «econòmicament més avantatjosa». Tenint en compte que, per a l'Administració, el total de l'import pagat constitueix un cost (tant el principal com l'IVA), per a l'adjudicació s'hauria d'atendre el total a pagar, sense discriminar si correspon a l'IVA o no; altrament, incompliria la Llei de contractes del sector públic.

6. Les adjudicacions de contractes del sector públic han de tenir presents consideracions de tipus social als efectes de valorar les ofertes. Els criteris de topall i adjudicació amb l'IVA exclòs, no sols incompleixen el manament de discriminació positiva que pretenia la normativa de l'IVA, sinó que, com s'ha exposat, donen lloc a una discriminació negativa en contra de les entitats de caràcter social.

7. En la mateixa línia de fonamentació de les exempcions, cal assenyalar que el Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees entén que l'exempció pretén reduir el cost per a l'usuari dels serveis d'interès general de caire social. Així, en la Sentència de l'Assumpte C-498/03, de 26 de maig de 2005, va declarar que «[...] dites exempcions, en garantir un tracte més favorable en matèria de l'IVA a determinades prestacions de serveis d'interès general realitzades en el sector social, tracten de reduir el cost d'aquests serveis i de fer-los més accessibles als particulars que puguin beneficiar-se de les referides exempcions».

8. Una altra conseqüència negativa per a la mateixa Administració resulta del fet que les entitats exemptes destinen els seus possibles guanys a la realització d'activitats de caire social que, altrament, haurien d'assumir les autoritats públiques.

9. En el mateix sentit actua el fet que aquestes entitats fan una funció social en un doble vessant: la tipologia social dels serveis que presten a la comunitat i la creació d'ocupació sovint destinada a la població en risc d'exclusió.

Conclusions

La consideració del preu sense l'IVA en la licitació pública constitueix una forma de procedir que:

1) Suposa fer una discriminació negativa envers les entitats exemptes que ni la Llei 30/2007 ni la Directiva 2004/18/CE preveuen. És més, quan volen distingir preus amb l'IVA i sense, ho expliciten.

2) La comparació de preus sense l'IVA és contrària al principi d'adjudicació, segons el qual s'ha de fer a l'oferta econòmicament més avantatjosa per al poder adjudicador.

3) És contrària a l'esperit que regeix la creació de les exempcions en l'IVA, ja que la finalitat és reduir el cost d'aquests serveis, tal com ho indica la normativa de l'IVA (tant interna com comunitària) i la interpretació que resulta de la jurisprudència del Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees.

De tot el que s'ha dit anteriorment, s'ha de concloure que l'aplicació pràctica de la normativa de contractació del sector públic situa les entitats exemptes en una situació de desavantatge pel fet que han d'incorporar l'IVA com a cost. D'aquesta manera, les entitats sense afany de lucre que compleixen funcions de caràcter social estan discriminades negativament, i el que és més paradoxal és que aquesta actuació paral·lelament redunda en un major cost per a l'Administració contractant.

Per tant, en aquest àmbit la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya considera que s'hauria de tornar als criteris interpretatius anteriors segons els quals els llindars de licitació i els criteris d'adjudicació es basen en preus amb l'IVA, és a dir, l'oferta econòmicament més avantatjosa que regeix en la Llei de contractes del sector públic.

6. Annexos

6. Annexos

6.1. Exemples de bones pràctiques en la contractació i de clàusules socials en les diferents fases del procés de contractació

Bones pràctiques en relació amb les fases del procediment de contractació.

A) Fase de definició de l'objecte del contracte:

Adigsa,²⁵ com a empresa pública del Departament de Medi Ambient i Habitatge, estableix les clàusules socials següents en el plec de bases:

→ Objecte del contracte i condició d'execució. La particularitat d'aquest cas consisteix en el fet que la clàusula social establerta s'inclou primerament en l'objecte del contracte. Adigsa aprofita un important volum de contractació per afavorir la inserció sociolaboral de persones amb dificultats d'accés a l'ocupació mitjançant la inclusió d'aquesta clàusula social com una exigència obligatòria en la fase d'execució del contracte; d'aquesta manera, exigeix un compromís per part de l'empresa licitadora i suposa, a la pràctica, la reserva de llocs de treball destinats a persones en risc o en situació d'exclusió social.

B) Criteris d'adjudicació, millores i/o criteris de preferència en l'adjudicació:

L'Ajuntament de Pamplona,²⁶ en el procediment de contractació per al servei d'ajuda a domicili, va incorporar entre els criteris d'adjudicació clàusules socials, com ara la contractació de col·lectius amb dificultats d'accés a l'ocupació i el fet de ser entitat sense ànim de lucre.

→ Criteris d'adjudicació en què l'oferta econòmica rep una puntuació màxima de 15 punts, mentre que altres criteris que inclouen clàusules socials suposen els 85 punts restants: tipologia d'organització (màxim 20 punts), contractació de personal desafavorit (màxim

25 punts), millores al servei (màxim 25 punts), programes de formació i altres atencions socials i/o condicions laborals (màxim 15 punts).

L'Ajuntament de Barcelona, en el plec de clàusules administratives particulars del contracte administratiu especial per al suport a les famílies contra la violència masclista,²⁷ inclou:

→ La preferència en l'adjudicació del contracte per les proposicions presentades per les entitats sense afany de lucre, amb personalitat jurídica, sempre que la seva finalitat o activitat tingui relació directa amb l'objecte del contracte.

→ Els criteris d'adjudicació següents avaluables de manera automàtica: el compromís de participar en grups de treball municipals sobre la matèria objecte del present procediment de contractació, i el compromís d'efectuar xerrades de sensibilització a població interessada sobre la matèria objecte del present procediment de contractació (3 i 2 punts, respectivament, davant una puntuació total de 45 punts).

La Diputació de Barcelona, en el plec de clàusules administratives particulars del contracte de serveis per al Programa d'accions de promoció de la gent gran dels municipis de la província de Barcelona, incorpora:²⁸

→ Una puntuació màxima de 51 punts als criteris d'adjudicació següents avaluables de manera automàtica: ampliació de l'equip tècnic mínim (màxim 24 punts), millora econòmica dels preus unitaris de licitació (màxim 17 punts), ampliació del nombre de reunions com a espai de coordinació de l'equip de treball (màxim 10 punts).

→ Una puntuació màxima de 49 punts als criteris d'adjudicació següents, que depenen d'un judici de valor: pla de treball, estratègia, metodologia (màxim 27 punts); sistema de coordinació entre empresa/entitat destinatària i els serveis d'acció social (12 punts) i disseny d'un sistema d'indicadors d'avaluació (10 punts).

²⁷ Plec de clàusules administratives particulars del contracte administratiu especial per al suport a les famílies contra la violència masclista (lliurat per la Direcció de Serveis de Participació i Associacionisme).

²⁸ Plec de clàusules administratives particulars del contracte de serveis de la Diputació de Barcelona per al Programa d'accions de promoció de la gent gran dels municipis de la província de Barcelona. http://www.diba.cat/licitacions/fitxers/serveis_231008.pdf

²⁵ http://www.lamegi.org/recursos/pliego_de_bases_adigsa.pdf

²⁶ <http://www.lamegi.org/recursos/pamplonadescripcion.pdf>

L'Ajuntament de Barcelona, en el plec de clàusules administratives particulars del contracte especial per a la gestió dels punts d'informació i atenció a les dones (PIAD) existents als deu districtes municipals²⁹, inclou:

→ La preferència en l'adjudicació del contracte per les propostions presentades per les entitats sense afany de lucre, amb personalitat jurídica, sempre que la seva finalitat o activitat tingui relació directa amb l'objecte del contracte.

→ Un criteri d'adjudicació que depèn d'un judici de valor i que té a veure amb la qualitat de les condicions laborals: nombre de mesures adoptades per a la fidelització del personal (màxim de 5 punts davant d'una puntuació total de 32 punts).

El Departament d'Acció Social i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya, en els contractes per a la gestió de residències i centres de dia de gent gran dependent i en els contractes per a la concertació de places de serveis residencials per a persones amb discapacitat, incorpora diversos criteris d'adjudicació que suposen el 13,6% de la puntuació total (la proposta econòmica puntua el 9%).

→ Recursos humans: mesures per afavorir la conciliació de la vida familiar i laboral (0,5 punts), programa de prevenció de l'absentisme i seguiment de les baixes laborals (0,5 punts), propostes de contractació laboral de la borsa d'inclusió social del municipi (0,5), propostes de convenis en pràctiques amb centres docents relacionats amb l'àmbit d'atenció (0,5 punts), i reciclatge i formació específica, si escau.

→ Organització del treball: programa anual de formació, amb calendari detallat de les àrees, amb la durada dels cursos i el nombre d'hores de formació destinats a cada treballador/ra (1 punt); mecanismes de participació dels treballadors/res, recollida de suggeriments, grups de millora, assemblees, etc. (0,8 punts).

→ Programa de millora de la qualitat: estudis de satisfacció de les persones usuàries i dels seus familiars: valoració de resultats (0,5 punts).

→ Participació: mecanismes de participació individual i col·lectiva de les persones usuàries i dels seus familiars: processos i activitats (1 punt); proposta del programa d'interrelació amb l'entorn: nombre de col·laboracions externes i continguts (0,5 punts); programa de voluntariat: objectius, contingut i activitats (0,5 punts).

→ Objectiu: suports i canals de divulgació i continguts d'informació externa del servei, com ara fulletons, web i memòries objecte del contracte (0,5 punts).

L'Ajuntament de Burlada, en el plec de clàusules administratives particulars per a l'adjudicació del servei d'ajuda a domicili, va aplicar com a criteris d'adjudicació:³⁰

→ Empreses d'economia social o sense ànim de lucre (màxim 20% dels punts).

→ Empreses que integren un mínim del 30% de personal de col·lectius desfavorits (màxim 25% dels punts).

La Comunitat de Madrid, en el procediment de contractació per a la gestió d'una residència i pisos tutelats per a persones amb malaltia mental crònica, incorpora en el plec de prescripcions administratives:³¹

→ Una preferència d'adjudicació, en igualtat de condicions amb les econòmicament més avantatjoses, per a les empreses que, sense estar subjectes a obligació per llei, acreditin en la seva plantilla més del 2% de treballadors amb discapacitat. I també per a les empreses dedicades específicament a la promoció i la inserció laboral de persones en exclusió social, amb un compromís formal d'ocupar el 30% o més dels llocs de treball amb persones en aquesta situació a què es refereix l'apartat 2 de la disposició addicional sisena de la LCSP.

→ Una puntuació màxima de 25 punts per a les empreses que presentin les millores següents: un major nombre d'hores de formació continuada del personal d'atenció del centre (màxim 12 punts) respecte al mínim establert en els plecs, la implantació d'un sistema de qualitat basat en el model EFQM per a la gestió de l'objecte del present contracte (màxim 8 punts) i el compromís d'integració laboral de persones amb discapacitat (màxim 5 punts).

La Conselleria d'Habitatge i Afers Socials del Govern basc, en el plec de clàusules administratives particulars del contracte per a la prestació dels treballs necessaris per a l'atenció del servei d'integració i convivència intercultural Biltzen, dóna:

→ A l'oferta econòmica una puntuació màxima de 10 sobre 100, mentre que la qualitat tècnica del projecte rep una puntuació màxima de 50 punts i la metodologia del treball que es du a terme, els 40 punts restants.³²

La Conselleria d'Habitatge i Afers Socials del Govern basc, en el contracte per al disseny d'una campanya de sensibilització a la població adulta sobre el consum d'alcohol, incorpora en el plec de clàusules administratives:³³

→ Una preferència d'adjudicació, en igualtat de condicions amb les econòmicament més avantatjoses, per a les organitzacions que tinguin el major percentatge de persones amb discapacitat (<2%), les empreses dedicades específicament a la promoció i la inserció laboral de persones en situació d'exclusió social, les empreses reconegudes com a organitzacions de comerç just en els contractes que tinguin com a objecte productes en els quals existeixin alternatives de comerç just, i en el cas de contractes relatius a prestacions socials o assistencials les entitats sense afany de lucre (en l'aplicació de la preferència tindran prioritat les empreses que reuneixin més característiques).

La Comunitat Autònoma de Madrid, en el plec de clàusules administratives particulars del contracte de gestió per al centre de rehabilitació laboral per a persones amb malaltia mental crònica a la zona nord de la Comunitat de Madrid,³⁴ incorpora:

→ Dues preferències d'adjudicació, en igualtat de condicions amb les econòmicament més avantatjoses: a) les organitzacions que, sense estar subjectes a obligació, en el moment tinguin en la seva plantilla un nombre de treballadors amb discapacitat superior al 2%; b) les organitzacions dedicades específicament a la promoció i la inserció laboral de persones en situació d'exclusió social valorant el seu compromís formal de contractar no menys del 30% dels seus llocs de treball amb persones pertanyents a aquests col·lectius (apartat 2 de la disposició addicional sisena de la LCSP).

→ Una puntuació màxima de 25 punts per als projectes que presentin les millores següents: millores en el programa de formació del personal (màxim 12 punts) respecte a la formació establerta en els plecs: 6 punts per cada 10 hores anuals en formació continuada per al personal d'atenció dels centres de l'objecte de contracte; compromís d'integració laboral de persones amb discapacitat (màxim 5 punts): 3 punts per contracte indefinit i 2 punts per contracte temporal.

C) Condicions d'execució:

La Conselleria d'Habitatge i Afers Socials del Govern basc, en el contracte per al disseny d'una campanya de sensibilització a la població adulta sobre el consum d'alcohol, incorpora en el plec de clàusules administratives:³⁵

→ Unes condicions especials d'execució de tipus social: el contractista ha d'incloure la perspectiva de gènere i evitar els elements de discriminació sexista en l'ús del llenguatge i la imatge, i en el contingut dels cursos incorporarà la igualtat d'oportunitats entre homes i dones (en el cas que es desenvolupin).

L'Ajuntament de Sevilla (i totes les seves delegacions, organismes autònoms, empreses municipals i altres organismes amb participació majoritària de l'Ajuntament) incorporen clàusules socials de qualitat en l'ocupació a totes les contractacions públiques d'obres i serveis amb una quantia superior a 150.000 euros i un termini estimat d'execució igual o superior a nou mesos.³⁶ Aquestes clàusules són obligacions de caràcter especial que s'hi inclouen com a condicions especials d'execució del contracte:

→ Inserció laboral de persones que es troben en especial dificultat en l'accés a l'ocupació: l'adjudicatari es compromet a contractar almenys el 10% de persones provinents de col·lectius aturats que es troben en especial dificultat per accedir a l'ocupació, respecte al total de persones necessàries per executar el contracte.

→ Accés de la dona a l'ocupació i en condicions d'igualtat: tot adjudicatari que disposi d'una representació de dones en plantilla desequilibrada (<40% de la plantilla), haurà de fer durant l'execució del contracte almenys una nova contractació d'una dona o transformar una contractació temporal en indefinida.

→ Estabilitat de l'ocupació: durant l'execució del contracte l'organització adjudicatària haurà de complir i acreditar almenys el 30% de la plantilla adscrita al servei amb contractació indefinida.

→ Foment d'accions que faciliten la conciliació de la vida laboral i familiar: les organitzacions adjudicatàries duran a terme durant l'execució del contracte accions de sensibilització, formació i orientació dins de la jornada laboral per a les persones treballadores.

²⁹ Plec de clàusules administratives particulars del contracte administratiu especial per a la gestió dels punts d'informació i atenció a les dones (PIAD) existents als 10 districtes municipals. <http://w3.bcn.es/V61>

³⁰ La contratación pública en la lucha contra la exclusión. Propuesta de la Asociación Aragonesa de Empresas de Inserción, 2004. www.areinet.org/documentos

³¹ Plec de clàusules administratives particulars per al procediment de contractació de gestió d'una residència i pisos tutelats per a persones amb malaltia mental crònica de la CAM. <http://www.madrid.org/cs>

³² Plec de clàusules administratives particulars per a la prestació dels treballs necessaris per a l'atenció del servei d'integració i convivència intercultural Biltzen. <http://www.euskadi.net>

³³ Plec de clàusules administratives particulars per al disseny d'una campanya de sensibilització a la població adulta sobre el consum d'alcohol. <http://www.euskadi.net>

³⁴ Plec de clàusules administratives particulars del contracte de gestió per al centre de rehabilitació laboral per a persones amb malaltia mental crònica a la zona nord de la Comunitat de Madrid.

³⁵ Plec de clàusules administratives particulars per al disseny d'una campanya de sensibilització a la població adulta sobre el consum d'alcohol. <http://www.euskadi.net>

³⁶ Clàusules de qualitat social a l'Ajuntament de Sevilla. <http://www.sevilla.org>

6.2. Exemples de plecs de clàusules socials per tipus de serveis: servei d'atenció domiciliària, gestió de centre residencial d'acció educativa i centre de rehabilitació laboral

A continuació, es presenten tres models de plecs il·lustratius, els quals es basen en plecs de contractes reals però que incorporen algunes de les clàusules socials definides en la present publicació. N'hem eliminat les referències concretes perquè no siguin identificables. Es tracta, doncs, d'uns exemples que pretenen dibuixar l'aplicació concreta de les clàusules socials per a la contractació d'alguns dels serveis socials més freqüents:

1. La gestió del servei d'atenció domiciliària.
2. La gestió integral d'un centre residencial d'acció educativa per a infants i/o adolescents.
3. La gestió integral d'un centre de rehabilitació laboral per a persones amb malaltia mental crònica.

1) La gestió del servei d'atenció domiciliària

PLEC DE CLÀUSULES D'EXPLOTACIÓ QUE HA DE REGIR EL CONTRACTE DE GESTIÓ DEL SERVEI D'ATENCIÓ DOMICILIÀRIA DELS SERVEIS SOCIALS BÀSICS DE... PER A TRAMITACIÓ ORDINÀRIA, PROCEDIMENT OBERT.

CLÀUSULA xx. CRITERIS DE VALORACIÓ DE LES OFERTES

Puntuació de la totalitat dels criteris: fins a 95 punts.

1. Avaluable de manera automàtica fins a 60 punts.
Qüestions tècniques, fins a 40 punts.
Qüestions econòmiques, fins a 20 punts.
2. Que depenen d'un judici de valor fins a 35 punts.

1. Els criteris vinculats a l'objecte del contracte avaluable de manera automàtica i que serviran de base per a l'adjudicació del contracte, per ordre decreixent d'importància, són els següents:

QÜESTIONS TÈCNiques, fins a 40 punts.

→ Participació de l'usuari en el disseny i la millora del servei: nombre d'hores de reunions amb usuaris/beneficiaris per al disseny, la definició i la millora del servei objecte del projecte que l'entitat es compromet a dur a terme. Fins a 14 punts, a raó de 0,10 punts per hora de reunió.

→ Complementarietat de serveis: volum de serveis complementaris/addicionals en l'atenció a les necessitats de les persones destinatàries del projecte (pel contingut o el públic al qual s'adreça) que l'entitat realitza o es compromet a realitzar en el si del projecte. Fins a 13 punts, a raó de 2,5 punts per servei complementari.

→ Voluntariat en el projecte: volum d'hores d'atenció directa o indirecta als usuaris dutes a terme per voluntaris que l'entitat es compromet a aportar. Fins a 13 punts, a raó de 0,10 punts per hora de voluntariat.

QÜESTIONS ECONÒMIQUES, fins a 20 punts.

La millora en l'oferta econòmica es valorarà conforme a la fórmula següent:

Essent:

R = resultat de punts obtinguts.

PRP = percentatge de reducció sobre el preu màxim net del contracte (18,8818 euros/hora d'atenció personal domiciliària i 15,7318 euros/hora de neteja de la llar).

PMR = percentatge màxim de reducció objecte de puntuació (6%).

El percentatge màxim de reducció que serà objecte de puntuació per a cada zona es fixa en el 6% del preu de licitació màxim per hora de servei.

2. Els criteris vinculats a l'objecte del contracte que depenen d'un judici de valor i que serviran de base per a la seva adjudicació, per ordre decreixent d'importància, són els següents:

QÜESTIONS TÈCNiques, fins a 35 punts.

Projecte tècnic del servei. S'entén com un projecte d'organització i gestió del SAD, en relació amb la zona per a la qual es licita. La seva extensió serà com a màxim de 50 folis en una sola cara, i ha d'estar correctament paginat i amb l'índex corresponent. S'haurà de presentar original i dues còpies, una de les quals en suport CD-ROM.

Es valorarà exclusivament allò que complementi les prescripcions tècniques i suposi innovacions respecte a l'organització plantejada en el present plec d'explotació del servei. Els diferents aspectes que es consideraran objecte de valoració són els següents:

→ Projecte de gestió de qualitat amb indicació de mecanismes de control i avaluació de la gestió del servei, atenció al client, i formació i consolidació de la plantilla (amb especial menció als professionals que desenvolupen la tasca en la modalitat socioeducativa)..... fins a 5 punts.

→ Participació amb l'Administració en la identificació de noves necessitats: participació en grups de treball municipals, comarcals... (de la demarcació territorial corresponent) per a la identificació de noves necessitats en la matèria objecte del projecte a la qual es compromet l'entitat en el desenvolupament del projecte fins a 5 punts.

→ La gestió, la metodologia i el funcionament del servei fins a 5 punts.

→ Descripció detallada de les millores tecnològiques adreçades als coordinadors/es tècnics per a la realització de la seva tasca de seguiment dels usuaris en els domicilis i en els espais de coordinació que permetin tenir la informació a temps real i de manera automàtica fins a 5 punts.

→ Per una descripció detallada d'un codi deontològic fins a 5 punts.

→ Transferència de coneixement: realització d'un treball de recerca referent al SAD amb un resultat formal (una publicació en una revista del sector i/o una comunicació formal en congressos, jornades, etc.) que l'entitat es compromet a dur a terme durant el desenvolupament del projecte fins a 5 punts.

2) La gestió integral d'un centre residencial d'acció educativa per a infants i/o adolescents d'un municipi de xxx

MODEL DE PLEC DE CLÀUSULES ADMINISTRATIVES PARTICULARS PER REGIR CONTRACTES DE GESTIÓ DE SERVEIS PÚBLICS, MODALITATS CONCESSIÓ I CONCERT, A ADJUDICAR MITJANÇANT PROCEDIMENT OBERT.

Criteris objectius per a l'adjudicació del contracte de la gestió integral del centre xxx del municipi xxx amb una capacitat de xx places residencials d'acció educativa per a infants i/o adolescents dependents de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència del Departament d'Acció Social i Ciutadania.

Els criteris de valoració que s'aplicaran per valorar les ofertes presentades, fins a un màxim de 100 punts, són els següents:

1. Metodologia de treball

La puntuació màxima és de 54 punts. Es valorarà la relació i la descripció dels serveis objecte del contracte en funció del desglossament que consta en els subcriteris següents, d'acord sempre amb les especificacions fetes en el plec de prescripcions tècniques.

1.1 Definició i organització (fins a 17 punts).

1.1.1 Objectius generals i específics: corresponen a la missió i a les finalitats de protecció.

→ totalment 3,5

→ molt 2,5

→ bastant 1,5

→ poc 0,5

→ gens 0

1.1.2 Serveis bàsics i opcionals: els recursos mínims d'aplicació són coherents i existeixen programes complementaris. Les titulacions són les adequades.

→ Totalment: 3,5

→ Molt: 2,5

→ Bastant: 1,5

→ Poc: 0,5

→ Gens: 0

1.1.3 Serveis propis i accessibles: desenvolupa serveis (no concertats exclusivament amb l'Administració) gratuïts o amb reducció de preu, en relació amb el cost, per a l'usuari/beneficiari. Exemple: servei de seguiment posterior a la recepció d'altres serveis dels infants que han assolit la majoria d'edat.

→ 3 o més serveis: 3,5

→ 2 serveis: 2,5

→ 1 servei: 1

→ Cap: 0

1.1.4 Definició de la missió: s'adreça amb realisme a l'encàrrec institucional.

→ Totalment: 3,5

→ Molt: 2,5

→ Bastant 1,5

→ Poc: 0,5

→ Gens: 0

1.1.5 Organigrama: la seva formulació segueix una estructura adequada per al compliment de la missió, i els objectius, els rols i les funcions estan definits i diferenciats.

→ Totalment: 3,0

→ Molt: 2,5

→ Bastant 1,5

→ Poc: 0,5

→ Gens: 0

1.2 Recursos humans (fins a 17 punts).

1.2.1 Programa de formació del personal. Presentació del pla de formació del centre.

→ El pla de formació garanteix als treballadors una formació mínima superior a 30 hores anuals.....7 punts.

→ La formació garantida és de 30 hores anuals..... 5 punts.

→ La formació garantida és de 15-30 hores anuals..... 3 punts.

→ La formació garantida és inferior a 15 hores anuals..... 0,5 punts.

1.2.2 Promoció de l'ocupació de determinats grups: es valorarà el compromís del licitador en l'ocupació de col·lectius amb necessitats especials: persones en risc o en situació d'exclusió. Es valorarà fins a un màxim de 10 punts per l'aportació d'un o diversos llocs de treball a temps complet o a temps parcial segons el barem següent:

→ 3 punts per cada lloc de treball ofert a temps complet.

→ 2 punts per cada lloc de treball ofert a temps parcial.

1.3 Funcionament general (fins a 25 punts).

1.3.1 Projecte educatiu del centre.

→ Actualitzat i flexible als requeriments de la DGAIA fins a 4 punts.

→ Aprovat en el seu moment, però pendent de revisió 1,5 punts.

1.3.2 Pla d'atenció individualitzada i procés d'elaboració i aplicació (PEI).

→ Formulació del PEI com un procés dinàmic, detallat i avaluable d'acord amb les necessitats de l'infant/adolescent fins a 4 punts.

→ Presentació del PEI 1,5 punts.

1.3.3 Normes de funcionament o reglament de règim interior.

→ Actualitzat, emana del PEC i respon als criteris de la DGAIA fins a 4 punts.

→ Aprovat en el seu moment, però pendent de revisió 1,5 punts.

1.3.4 Treball en xarxa.

→ Nombre de xarxes del Tercer Sector a les quals l'entitat està adherida i amb les quals col·labora activament mitjançant grups de treball o altres mecanismes similars fins a 4 punts.

1.3.5 Participació amb l'Administració en la identificació de noves necessitats.

→ Compromís de participar en grups de treball municipals, comarcals... (de la demarcació territorial corresponent) per a la identificació de noves necessitats en la matèria objecte i en el desenvolupament del projecte fins a 4 punts.

1.3.6 Dimensió comunitària: quantificació del nombre total d'activitats obertes a la comunitat incloses en el projecte i/o del nombre total d'activitats que els usuaris/beneficiaris del projecte duen a terme en la comunitat.

→ Nombre d'activitats ofertes a la comunitat/nombre total d'activitats $\geq 75\%$ 5 punts.

→ Nombre d'activitats ofertes a la comunitat/nombre total d'activitats 25-50%... 2,5 punts.

→ Nombre d'activitats ofertes a la comunitat/nombre total d'activitats $< 25\%$ 0 punts.

2. Oferta econòmica.

La puntuació màxima és de 30 punts. Es valorarà de manera que l'oferta més econòmica rebi la màxima puntuació. La resta d'ofertes rebran una puntuació proporcional a la més econòmica, que es determinarà aplicant la fórmula següent:

PUNTUACIÓ = oferta més econòmica x puntuació màxima oferta

3. Millores addicionals.

La puntuació màxima és d'11 punts. Es valoraran, si escau, altres millores proposades que perfeccionin els requisits establerts en el plec de prescripcions tècniques en funció de la seva utilitat per a la prestació del servei. Concretament, es tindrà en compte l'aportació de programes complementaris al residencial —amb aportació o sense de més professionals, que, en tot cas, seran diferents de la figura de l'educador— i que no siguin paral·lels a la xarxa homologada actual de serveis socials, sociosanitaris o sanitaris. Igualment, es podrà tenir present altres aportacions complementàries que millorin la prestació del servei en el desenvolupament del present contracte, com ara el nivell educatiu dels treballadors de l'entitat o la participació democràtica en el projecte. Alhora, també es podran considerar altres aportacions addicionals que millorin la prestació d'aquest servei en el futur, com ara la incidència de les actuacions innovadores en l'àmbit dels serveis socials que dugui a terme el licitador o la transferència de coneixement respecte als serveis a les persones que presta i/o els grups receptors d'aquests serveis.

3) La gestió integral d'un centre de rehabilitació laboral per a persones amb malaltia mental crònica

PLIEGO DE CLÁUSULAS ADMINISTRATIVAS PARTICULARES QUE HA DE REGIR EN EL CONTRATO DE GESTIÓN DE SERVICIO PÚBLICO, MODALIDAD CONCIERTO, TITULADO CENTRO DE REHABILITACIÓN LABORAL PARA PERSONAS CON ENFERMEDAD MENTAL CRÓNICA EN XXX, A ADJUDICAR POR PROCEDIMIENTO ABIERTO MEDIANTE PLURALIDAD DE CRITERIOS.

Criterios objetivos de adjudicación del contrato.

Los licitadores deberán aportar la información y documentación acreditativa en relación con todos aquellos aspectos susceptibles de ser valorados de acuerdo con los presentes criterios. Se considerarán obligaciones contractuales los compromisos de mejora que

ofrezcan los licitadores, en el caso de resultar adjudicatarios, que hayan dado lugar al otorgamiento de puntuación. La no presentación de documentación acreditativa o documento de compromiso formalmente suscrito por el licitador, impedirá valorar la mejora ofertada.

1. Valoración del proyecto de gestión. Puntuación máxima: 35 puntos.

El proyecto técnico que presenten las empresas o entidades licitantes para la gestión de los servicios objeto del presente contrato se valorará en función de que la propuesta de organización y funcionamiento que se plantee suponga un desarrollo amplio, coherente y metodológico y organizativamente más articulado de lo establecido en el pliego de prescripciones técnicas como base de la organización y funcionamiento de la atención a los usuarios. No se valorarán ni puntuarán aquellos proyectos que supongan una mera reproducción de los contenidos y aspectos técnicos reflejados y establecidos en el pliego de prescripciones técnicas. Sobre esta base y hasta un máximo de 35 puntos, se valorarán principalmente los siguientes elementos de los proyectos técnicos de gestión presentados por las empresas licitantes:

1.1 Organización global del funcionamiento de los centros (máxima: 12 puntos).

Se otorgarán hasta 12 puntos en función del mayor grado de adecuación, concreción y coherencia técnica en la organización global del funcionamiento de los centros objeto del presente contrato, incluyendo los aspectos de coordinación con otros recursos tanto específicos como comunitarios.

Esta puntuación se otorgará atendiendo a lo siguiente:

→ Mayor grado de adecuación, concreción y coherencia técnica en la organización global del funcionamiento: hasta 10 puntos.

→ Mayor grado de adecuación, concreción y coherencia técnica en los aspectos de coordinación con otros recursos tanto específicos como comunitarios: hasta 2 puntos.

1.2 Programación y desarrollo de las actividades de atención específica recogida en el pliego de prescripciones técnicas (máxima: 10 puntos).

Se otorgarán hasta 10 puntos en función del mayor grado de adecuación, desarrollo metodológico, protocolización y coherencia técnica en la programación de las actividades a realizar en los centros objeto del presente contrato:

→ Mayor grado de adecuación y desarrollo metodológico: hasta 5 puntos.

→ Mayor grado de protocolización y coherencia técnica: hasta 5 puntos.

1.3 Programación y desarrollo de las actividades de atención social, atención familiar y relación con el entorno (máxima: 10 puntos).

Se otorgarán hasta 10 puntos en función del mayor grado de adecuación, concreción, desarrollo y coherencia técnica en la programación de las actividades de atención social, atención familiar y relación con el entorno.

Esta puntuación se otorgará atendiendo a lo siguiente:

→ Mayor grado de adecuación y concreción de las actividades de atención social y atención familiar: hasta 6 puntos.

→ Mayor grado de adecuación desarrollo y coherencia técnica de la programación de las actividades de relación con el entorno: hasta 4 puntos.

1.4 Otros aspectos técnicos complementarios que se puedan reflejar que redunden en la calidad de la atención prestada y en el buen funcionamiento de la misma: hasta 8 puntos.

Principalmente se tendrán en cuenta aquellos aspectos relacionados con el ajuste de los servicios a las necesidades de sus grupos receptores.

2. Oferta económica. Puntuación máxima: 35 puntos.

Se valorará en este apartado la oferta económica que realicen los licitadores. Por ofertar un importe inferior al previsto en el pliego de cláusulas administrativas se podrán otorgar hasta 35 puntos, que se asignarán en función de la oferta de menor importe de las admitidas a licitación. Partiendo de dicha oferta se hallará la baja económica superior, a la que se asignará la máxima puntuación. El resto de las puntuaciones se otorgarán proporcionalmente.

A los efectos de lo previsto en el artículo 136 de la Ley 30/2007, de 30 de octubre, de contratos del sector público, se considerará como anormal o desproporcionada la baja de toda proposición cuyo porcentaje exceda en 10 unidades a la media aritmética de los porcentajes de baja de todas las proposiciones presentadas.

3. Mejoras. Puntuación máxima: 25 puntos.

3.1 Compromiso de proximidad con la comunidad local. Se valorará hasta un máximo de 12 puntos las mejoras, que por encima de lo establecido en el pliego de prescripciones técnicas, oferten las entidades licitantes en la adaptación de los programas objeto del concierto a la realidad social y territorial en la que se desarrolla.

Se otorgarán hasta 12 puntos de acuerdo a lo siguiente:

→ 4 puntos por cada actividad de divulgación local (conferencias, sesiones, etc.) para la información y sensibilización sobre la materia objeto del contrato que el licitador se comprometa a realizar.

3.2 Compromiso de integración laboral de determinados grupos. Puntuación máxima: 13 puntos.

Se valorará el compromiso de apoyo a la integración laboral de los colectivos con especiales necesidades que puedan plantear las empresas licitantes a través de la oferta de puestos de trabajo para ser ocupados por:

→ personas en riesgo o en situación de exclusión social;

→ personas con discapacidad, y preferentemente del colectivo objeto de atención del presente contrato, bien en el propio centro o en cualquier otro puesto de trabajo que puedan ofertar las empresas licitantes.

Se valorará hasta un máximo de 13 puntos, por la aportación de uno o varios puestos de trabajo a tiempo completo, o a tiempo parcial, según lo siguiente:

→ 3 puntos por cada puesto de trabajo ofertado a tiempo completo.

→ 2 puntos por cada puesto de trabajo ofertado si es a tiempo parcial.

6.3. Recull de normativa aplicable a escala comunitària, estatal i catalana

Les administracions públiques estan subjectes a la legislació de contractes públics nacional i comunitària, i en el cas de Catalunya també a la normativa catalana.

Normativa comunitària

Pel que fa a la legislació comunitària, actualment regeixen:³⁷

→ Comunicació de la Comissió de 15 d'octubre de 2001, sobre contractes públics i integració d'aspectes socials.

→ Directiva 17/2004/CE.

→ Directiva 18/2004/CE.

Les principals orientacions del dret comunitari sobre l'ús de les clàusules socials són:

1. Admissió com a criteri de selecció, sempre que suposin un mitjà demostratiu de la capacitat tècnica de l'empresa.

2. Admissió com a criteri per determinar l'oferta econòmicament més avantatjosa, sempre que comportin un avantatge econòmic i resultin directament vinculades a l'objecte del contracte.

3. Admissió com a condició d'execució, sempre que no tinguin un efecte discriminatori directe o indirecte respecte als licitadors.

Normativa comunitària

Comunicación interpretativa de la Comisión sobre la legislación comunitaria de contratos públicos y las posibilidades de integrar aspectos sociales en estos contratos.

RESUMEN

→ El objeto de la presente Comunicación, que completa la Comunicación de la Comisión «Los contratos públicos en la Unión Europea», adoptada por la Comisión el 11 de marzo de 1998 [1], pretende clarificar el abanico de posibilidades que ofrece el marco jurídico comunitario vigente para integrar aspectos sociales en los contratos públicos. Esta Comunicación se inserta asimismo entre las acciones anunciadas en la Agenda de política social, adoptada con ocasión del Consejo de Niza de diciembre de 2000 [2]. Dicha Agenda forma parte del enfoque integrado europeo destinado a conseguir la renovación económica y social esbozada en Lisboa.

Concretamente, su finalidad es lograr una interacción positiva y dinámica entre medidas económicas, de empleo y sociales que se apoyen mutuamente.

[1] COM(98) 143.

[2] «Agenda de política social», COM(2000) 379 de 28.6.2000.

→ La introducción de otras posibilidades y, en especial, el recurso a prácticas que trasciendan de los límites del actual régimen de las Directivas sobre contratación pública requerirían la intervención del legislador comunitario.

→ Siempre que sean compatibles con el Derecho comunitario, todas las normas nacionales vigentes en el ámbito social, incluidas aquellas que incorporan al ordenamiento jurídico interno la reglamentación social comunitaria, son vinculantes para los poderes adjudicadores. Entre dichas normas se incluyen, en particular, las disposiciones relativas a los derechos de los trabajadores y a las condiciones de trabajo.

→ El no respeto de determinadas obligaciones sociales puede conllevar la exclusión de los licitadores en algunos casos. Corresponde a cada Estado miembro determinar en cuáles.

→ Es ante todo en la fase de ejecución, es decir una vez adjudicado, cuando un contrato público puede constituir para los poderes adjudicadores un medio de fomentar la persecución de objetivos sociales. En efecto, éstos pueden imponer al titular del contrato la observancia de cláusulas contractuales relativas a la forma de ejecución del contrato que sean compatibles con el Derecho comunitario. Estas cláusulas pueden englobar medidas en favor de determinadas categorías de personas y actuaciones positivas en materia de empleo.

→ Las Directivas sobre contratación pública ofrecen, por lo demás, distintas posibilidades a la hora de tomar en consideración, con motivo de un procedimiento de contratación, aspectos sociales que guarden relación con los productos o prestaciones solicitados, especialmente a definir las especificaciones técnicas y los criterios de selección.

→ En lo que respecta a los contratos que no entran en el ámbito de aplicación de las Directivas, los compradores públicos pueden libremente perseguir objetivos sociales a la hora de celebrar sus contratos, siempre que se atengan a las normas y los principios generales del Tratado CE. Corresponde a los Estados miembros determinar si los poderes adjudicadores pueden, o incluso deben, perseguir tales objetivos a través de los contratos públicos.

Directiva 2004/17/CE del Parlamento Europeo y del Consejo, de 31 de marzo de 2004, sobre la coordinación de los procedimientos de adjudicación de contratos en los sectores del agua, de la energía, de los transportes y de los servicios postales.

³⁷ Portal d'accés al dret de la Unió Europea. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ>

(55) La adjudicación del contrato debe efectuarse con arreglo a criterios objetivos que garanticen el respeto de los principios de transparencia, no discriminación e igualdad de trato y la evaluación de las ofertas en condiciones de competencia efectiva. Por tanto, conviene admitir solo la aplicación de dos criterios de adjudicación: el del precio más bajo y el de la oferta económicamente más ventajosa.

Para garantizar el respeto del principio de igualdad de trato en la adjudicación de los contratos, conviene establecer la obligación consagrada por la jurisprudencia de garantizar la transparencia necesaria que permita a todos los licitadores informarse razonablemente de los criterios y modalidades que se aplicarán para determinar la oferta económicamente más ventajosa. Por consiguiente, será responsabilidad de las entidades adjudicadoras indicar los criterios de adjudicación del contrato y la ponderación relativa de cada uno de dichos criterios con la suficiente antelación para que los licitadores los conozcan en el momento de preparar sus ofertas. Las entidades adjudicadoras podrán prescindir de indicar la ponderación de los criterios de adjudicación del contrato en casos debidamente justificados, que deben estar en condiciones de motivar, cuando la ponderación no pueda establecerse con antelación, en particular habida cuenta de la complejidad del contrato. En tales casos, deben indicar los criterios por orden de importancia decreciente.

Cuando las entidades adjudicadoras decidan adjudicar un contrato al licitador económicamente más ventajoso, deben evaluar las ofertas para determinar cuál ofrece la mejor relación calidad/precio. A tal fin, deben determinar los criterios económicos y cualitativos que, en conjunto, permitan determinar la oferta económicamente más ventajosa para la entidad adjudicadora. La determinación de dichos criterios depende del objeto del contrato, ya que deben permitir que el nivel de rendimiento ofrecido por cada oferta se evalúe a la luz del objeto del contrato, tal como se define en las especificaciones técnicas, y que se mida la relación calidad/precio de cada oferta. A fin de garantizar la igualdad de trato, los criterios para la adjudicación del contrato deben hacer posible la comparación y evaluación objetiva de las ofertas. Si se cumplen dichas condiciones, los criterios económicos y cualitativos para la adjudicación del contrato, como la satisfacción de los requisitos medioambientales, permitirán que la entidad adjudicadora satisfaga las necesidades del público afectado, tal como se manifiesta en las especificaciones del contrato. Bajo las mismas condiciones, una entidad adjudicadora podrá utilizar criterios orientados a satisfacer los requisitos sociales, en particular en respuesta a las necesidades, definidas en las especificaciones del contrato, de los grupos de población particularmente desfavorecidos a los cuales pertenecen los beneficiarios/usuarios de las obras, los suministros o los servicios objeto del contrato.

Artículo 38. Condiciones de ejecución del contrato.

Las entidades adjudicadoras podrán estipular condiciones especiales relativas a la ejecución del contrato siempre que sean compatibles con el Derecho comunitario y se indiquen en el anuncio utilizado como medio de convocatoria de licitación o en el pliego de condiciones. Las condiciones que regulen la ejecución de un contrato podrán referirse, en particular, a consideraciones de tipo social y medioambiental.

Directiva 2004/18/CE del Parlamento Europeo y del Consejo, de 31 de marzo de 2004, sobre coordinación de los procedimientos de adjudicación de los contratos públicos de obras, de suministro y de servicios.

(46) La adjudicación del contrato debe efectuarse basándose en criterios objetivos que garanticen el respeto de los principios de transparencia, no discriminación e igualdad de trato, así como la evaluación de las ofertas en condiciones de competencia efectiva. Por consiguiente, conviene admitir únicamente la aplicación de dos criterios de adjudicación, a saber, el del precio más bajo y el de la oferta económicamente más ventajosa.

A fin de garantizar la observancia del principio de igualdad de trato en la adjudicación de los contratos, conviene establecer la obligación -consagrada por la jurisprudencia- de asegurar la transparencia necesaria para que cualquier licitador pueda informarse razonablemente de los criterios y modalidades que se aplicarán para determinar la oferta económicamente más ventajosa. Corresponde pues a los poderes adjudicadores indicar los criterios de adjudicación, así como la ponderación relativa atribuida a cada uno de dichos criterios, e indicarlo con antelación suficiente a fin de que los licitadores tengan conocimiento de ello para realizar sus ofertas. Los poderes adjudicadores podrán prescindir de indicar la ponderación de los criterios de adjudicación en casos debidamente justificados, que deben poder motivar, cuando esa ponderación no pueda establecerse previamente, debido, en particular, a la complejidad del contrato. En esos casos deben indicar los criterios por orden de importancia decreciente.

Cuando los poderes adjudicadores opten por adjudicar el contrato a la oferta económicamente más ventajosa, deben evaluar las ofertas con vistas a determinar cuál de ellas presenta la mejor relación calidad/precio. Para ello definirán criterios económicos y cualitativos que en su conjunto deben permitir determinar la oferta económicamente más ventajosa para el poder adjudicador. La determinación de esos criterios dependerá del objeto del contrato, de modo que los mismos permitan evaluar el nivel de rendimiento de cada oferta respecto del objeto del contrato tal como se define en las especificaciones técnicas, así como evaluar la relación calidad/precio de cada oferta.

A fin de garantizar la igualdad de trato, los criterios de adjudicación deben permitir comparar las ofertas y evaluarlas de manera objetiva. Si se reúnen estas condiciones, determinados criterios de adjudicación económicos y cualitativos, como los que se refieren al cumplimiento de las exigencias medioambientales, podrán permitir que el poder adjudicador satisfaga las necesidades del público afectado, tal como se definieron en las especificaciones del contrato. En estas mismas condiciones, el poder adjudicador podrá regirse por criterios destinados a satisfacer exigencias sociales que, en particular, respondan a necesidades -definidas en las especificaciones del contrato- propias de las categorías de población especialmente desfavorecidas a las que pertenezcan los beneficiarios/usuarios de las obras, suministros y servicios que son objeto del contrato.

Artículo 26. Condiciones de ejecución del contrato.

Los poderes adjudicadores podrán exigir condiciones especiales en relación con la ejecución del contrato siempre que éstas sean compatibles con el Derecho comunitario y se indiquen en el anuncio de licitación o en el pliego de condiciones. Las condiciones en que se ejecute un contrato podrán referirse, en especial, a consideraciones de tipo social y medioambiental.

Normativa espanyola

La normativa estatal sobre contractació és de referència per a tots els contractes formalitzats per les diferents administracions públiques de l'Estat i, per tant, determina el marc normatiu de les clàusules socials en la contractació pública dins del territori català.

La Llei 30/2007, de 30 d'octubre, de contractes del sector públic,³⁸ és la nova legislació bàsica en matèria de contractes. Pel que fa a la seva repercussió a Catalunya, cal destacar dos aspectes fonamentals:

→ Admet opcions de desenvolupament autonòmic, especialment en relació amb la preparació i amb l'execució dels contractes.

→ Incorpora en les diferents fases del cicle contractual normes sobre aspectes socials vinculats a la contractació pública.

La Llei incorpora nous aspectes directament relacionats amb la introducció de clàusules socials:

1. Integració de les diferents clàusules socials en la definició de l'objecte del contracte:

→ Els plecs de prescripcions tècniques es definiran tenint en compte criteris d'accessibilitat universal i de disseny per a tots, tal com són definits aquests en la Llei 51/2003 d'igualtat d'oportunitats, no-discriminació i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat.

2. Prohibicions per contractar. S'inclouen:

→ Els delictes contra els drets dels treballadors.

→ Les infraccions greus en matèria d'integració laboral i d'igualtat d'oportunitats i no-discriminació de les persones amb discapacitat.

→ Les infraccions molt greus en matèria social, incloses les infraccions en matèria de prevenció de riscos laborals.

→ L'incompliment de les condicions especials d'execució previstes en matèria social en el contracte si aquest ho tipifica com a causa de resolució.

3. Solvència:

→ La declaració sobre la plantilla mitjana anual de l'empresa [...], excepte en els contractes de subministrament.

4. Criteris d'adjudicació:

→ Incorpora la menció dels aspectes socials, si bé es condiona la seva inclusió com a criteris d'adjudicació quan responguin a necessitats, definides en les especificacions del contracte, pròpies de les categories de població especialment desafavorides a les quals pertanyin els usuaris o beneficiaris de les prestacions a contractar.

→ Es preveu que, en el procediment de les ofertes amb valors anormals o desproporcionats, l'afectat ha de justificar que la seva oferta ha tingut en compte les disposicions socials, mediambientals i fiscals.

→ Clàusules de preferència en l'adjudicació a igualtat de condicions (DA 6): contractació d'empreses que tinguin en plantilla persones amb discapacitat o en situació d'exclusió social i amb entitats sense afany de lucre.

³⁸ Departament d'Economia i Finances, Generalitat de Catalunya. <http://www.gencat.net/economia>

5. Condicions especials d'execució dels contractes (article 102):

Requeriments per al seu establiment en les contractacions:

→ Que siguin compatibles amb el dret comunitari;

→ Que s'indiquin en l'anunci de licitació o en el plec o en el contracte.

Podran referir-se, en especial, a consideracions de tipus social amb la finalitat de:

→ Promoure l'ocupació de persones amb dificultats particulars o d'inserció en el mercat laboral.

→ Eliminar les desigualtats entre l'home i la dona en el mercat laboral.

→ Combatre l'atur.

→ Afavorir la formació en el lloc de treball.

→ Altres finalitats.

Els plecs o el contracte podran:

→ Establir penalitats per al cas d'incompliment d'aquestes condicions.

→ Atribuir a aquestes condicions el caràcter d'obligacions contractuals essencials als efectes que el seu incompliment sigui considerat causa de resolució del contracte.

→ Considerar l'incompliment com a infracció greu (a efecte de les prohibicions per contractar).

Normativa espanyola

Llei 30/2007, de 30 d'octubre, de contractes del sector públic.

Article 49. Prohibicions de contractar.

1. No poden contractar amb el sector públic les persones en què es doni alguna de les circumstàncies següents:

a) Haver estat condemnades mitjançant sentència ferma per delictes d'associació il·lícita, corrupció en transaccions econòmiques internacionals, tràfic d'influències, suborn, frau i exaccions il·legals, delictes contra la hisenda pública i la Seguretat Social, delictes contra els drets dels treballadors, malversació i receptació i conductes afins, delictes relatius a la protecció del medi ambient, o a una pena d'inhabilitació especial per a l'exercici de professió, ofici, indústria o comerç. La prohibició de contractar inclou les persones jurídiques, els administradors o representants de les quals, vigent el seu càrrec o representació, es trobin en la situació esmentada per actuacions realitzades en nom o a benefici de les persones jurídiques esmentades, o en les quals concorrin les condicions, qualitats o relacions que requereixi la corresponent figura de delictes per ser-ne subjecte actiu.

c) Haver estat sancionades amb caràcter ferm per infracció greu en matèria de disciplina de mercat, en matèria professional o en matèria d'integració laboral i d'igualtat d'oportunitats i no-discriminació de les persones amb discapacitat o per infracció molt greu en matèria

social, incloses les infraccions en matèria de prevenció de riscos laborals, d'acord amb el que disposa el text refós de la Llei sobre infraccions i sancions en l'ordre social, aprovat pel Reial decret legislatiu 5/2000, de 4 d'agost, o en matèria mediambiental, d'acord amb el que estableix el Reial decret legislatiu 1302/1986, de 28 de juny, d'avaluació d'impacte ambiental; la Llei 22/1988, de 28 de juliol, de costes; la Llei 4/1989, de 27 de març, de conservació dels espais naturals i de la flora i fauna silvestres; la Llei 11/1997, de 24 d'abril, d'envasos i residus d'envasos; la Llei 10/1998, de 21 d'abril, de residus; el text refós de la Llei d'aigües, aprovat pel Reial decret legislatiu 1/2001, de 20 de juliol, i la Llei 16/2002, d'1 de juliol, de prevenció i control integrats de la contaminació.

Article 101. Regles per al establiment de prescripcions tècniques.

1. Les prescripcions tècniques, en la mesura que sigui possible, s'han de definir tenint en compte criteris d'accessibilitat universal i de disseny per a tothom, tal com es defineixen aquests termes en la Llei 51/2003, de 2 de desembre, d'igualtat d'oportunitats, no-discriminació i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat, i, sempre que l'objecte del contracte afecti o pugui afectar el medi ambient, aplicant criteris de sostenibilitat i protecció ambiental, d'acord amb les definicions i principis que regulen els articles 3 i 4, respectivament, de la Llei 16/2002, d'1 de juliol, de prevenció i control integrats de la contaminació. Si no és possible definir les prescripcions tècniques tenint en compte criteris d'accessibilitat universal i de disseny per a tothom, s'ha de motivar suficientment aquesta circumstància.

2. Les prescripcions tècniques han de permetre l'accés en condicions d'igualtat dels licitadors, sense que puguin tenir per efecte la creació d'obstacles injustificats a l'obertura dels contractes públics a la competència.

Article 102. Condicions especials d'execució del contracte.

1. Els òrgans de contractació poden establir condicions especials en relació amb l'execució del contracte, sempre que siguin compatibles amb el dret comunitari i s'indiquin a l'anunci de licitació i en el plec o en el contracte. Aquestes condicions d'execució es poden referir, en especial, a consideracions de tipus mediambiental o a consideracions de tipus social, amb la finalitat de promoure l'ocupació de persones amb dificultats particulars d'inserció en el mercat laboral, eliminar les desigualtats entre l'home i la dona en el dit mercat, combatre l'atur, afavorir la formació en el lloc de treball, o altres finalitats que s'estableixin amb referència a l'estratègia coordinada per a l'ocupació, definida en l'article 125 del Tractat constitutiu de la Comunitat Europea, o garantir el respecte als drets laborals bàsics al llarg de la cadena de producció mitjançant l'exigència del compliment de les convencions fonamentals de l'Organització Internacional del Treball.

2. Els plecs o el contracte poden establir penalitats, de conformitat amb el que preveu l'article 196.1, per al cas d'incompliment d'aquestes condicions especials d'execució, o atribuir-los el caràcter d'obligacions contractuals essencials als efectes assenyalats en l'article 206.g).

Quan l'incompliment d'aquestes condicions no es tipifiqui com a causa de resolució del contracte, pot ser considerat en els plecs o en el contracte, en els termes que s'estableixin per reglament, com a infracció greu als efectes que estableix l'article 49.2.e).

Article 103. Informació sobre les obligacions relatives a la fiscalitat, protecció del medi ambient, ocupació i condicions laborals

1. L'òrgan de contractació pot assenyalar en el plec l'organisme o organismes dels quals els candidats o licitadors poden obtenir la informació pertinent sobre les obligacions relatives a la fiscalitat, a la protecció del medi ambient, i a les disposicions vigents en matèria de protecció de l'ocupació, condicions de treball i prevenció de riscos laborals, que són aplicables als treballs efectuats a l'obra o als serveis prestats durant l'execució del contracte.

2. L'òrgan de contractació que faciliti la informació a què es refereix l'apartat 1 ha de sol·licitar als licitadors o als candidats en un procediment d'adjudicació de contractes que manifestin que, en l'elaboració de les seves ofertes, han tingut en compte les obligacions derivades de les disposicions vigents en matèria de protecció de l'ocupació, condicions de treball i prevenció de riscos laborals, i protecció del medi ambient. Això no obsta per a l'aplicació del que disposa l'article 136 sobre verificació de les ofertes que incloguin valors anormals o desproporcionats.

Disposició addicional vint-i-unena. Garantia d'accessibilitat per a persones amb discapacitat.

En l'àmbit de la contractació pública, la determinació dels mitjans de comunicació admissibles, el disseny dels elements instrumentals i la implantació dels tràmits procedimentals s'han de fer tenint en compte criteris d'accessibilitat universal i de disseny per a tothom, tal com són definits aquests termes en la Llei 51/2003, de 2 de desembre, d'igualtat d'oportunitats, no-discriminació i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat.

Article 134. Criteris de valoració de les ofertes.

1. Per valorar les proposicions i determinar l'oferta econòmicament més avantatjosa s'han d'atendre criteris directament vinculats a l'objecte del contracte, com ara la qualitat, el preu, la fórmula utilitzable per revisar les retribucions lligades a la utilització de l'obra o a la prestació del servei, el termini d'execució o lliurament de la prestació, el cost d'utilització, les característiques mediambientals o vinculades amb la satisfacció d'exigències socials que responguin a necessitats, definides en les especificacions del contracte, pròpies de les categories de població especialment desafavorides a les quals pertanyin els usuaris o beneficiaris de les prestacions a contractar, la rendibilitat, el valor tècnic, les característiques estètiques o funcionals, la disponibilitat i cost dels recanvis, el manteniment, l'assistència tècnica, el servei postvenda o d'altres de semblants. Quan només s'utilitzi un criteri d'adjudicació, aquest ha de ser, necessàriament, el del preu més baix.

2. Els criteris que han de servir de base per a l'adjudicació del contracte els determina l'òrgan de contractació i s'han de detallar a l'anunci, en els plecs de clàusules administratives particulars o en el document descriptiu. En la determinació dels criteris d'adjudicació s'ha de donar preponderància als que facin referència a característiques de l'objecte del contracte que es puguin valorar mitjançant xifres o percentatges obtinguts a través de la mera aplicació de les fórmules establertes en els plecs. Quan en una licitació que se segueixi per un procediment obert o restringit s'atribueixi als criteris avaluable de forma automàtica per aplicació de fórmules una ponderació inferior a la corresponent als criteris la quantificació dels quals depengui d'un judici de valor, s'ha de constituir un comitè que disposi d'un mínim de tres membres, format per experts no integrats en l'òrgan proponent del contracte i amb qualificació apropiada, al qual correspon avaluar les ofertes conforme a aquests últims criteris, o encomanar l'avaluació a un organisme tècnic especialitzat, degudament identificat en els plecs.

L'avaluació de les ofertes conforme als criteris quantificables mitjançant la mera aplicació de fórmules s'ha de fer després d'efectuar prèviament la d'aquells altres criteris en què no es doni aquesta circumstància, i se n'ha de deixar constància documental. Les normes de desplegament d'aquesta Llei han de determinar els supòsits i les condicions en què s'ha de fer pública l'avaluació prèvia, així com la forma en què s'han de presentar les proposicions per fer possible aquesta valoració separada.

3. La valoració de més d'un criteri és procedent, en particular, en l'adjudicació dels contractes següents:

a) Aquells els projectes o pressupostos dels quals no hagin pogut ser establerts prèviament i hagin de ser presentats pels licitadors.

b) Quan l'òrgan de contractació consideri que la definició de la prestació és susceptible de ser millorada per altres solucions tècniques, a proposar pels licitadors mitjançant la presentació de variants, o per reduccions en el termini d'execució.

c) Aquells per a l'execució dels quals faciliti l'òrgan, organisme o entitat contractant materials o mitjans auxiliars la bona utilització dels quals exigeixi garanties especials per part dels contractistes.

d) Aquells que requereixin l'ús de tecnologia especialment avançada o l'execució dels quals sigui particularment complexa.

e) Contractes de gestió de serveis públics.

f) Contractes de subministraments, llevat que els productes que s'han d'adquirir estiguin perfectament definits perquè estan normalitzats i no sigui possible variar els terminis de lliurament ni introduir modificacions de cap classe en el contracte, i que, per tant, el preu sigui l'únic factor determinant de l'adjudicació.

g) Contractes de serveis, llevat que les prestacions estiguin perfectament definides tècnicament i no sigui possible variar els terminis de lliurament ni introduir modificacions de cap classe en el contracte, i que, per tant, el preu sigui l'únic factor determinant de l'adjudicació.

4. Quan es prengui en consideració més d'un criteri, s'ha de precisar la ponderació relativa atribuïda a cadascun d'aquests, que es pot expressar fixant una banda de valors amb una amplitud adequada. En cas que el procediment d'adjudicació s'articuli en diverses fases, també s'ha d'indicar en quines d'aquestes s'aniran aplicant els diferents criteris, així com el lliurament mínim de puntuació exigida al licitador per continuar en el procés selectiu. Quan, per raons degudament justificades, no sigui possible ponderar els criteris escollits, aquests s'han d'enumerar per ordre decreixent d'importància.

5. Els criteris escollits i la seva ponderació s'han d'indicar a l'anunci de licitació, en cas que s'hagi de publicar.

Disposició addicional sisena. Contractació amb empreses que tinguin a la plantilla persones amb discapacitat o en situació d'exclusió social i amb entitats sense ànim de lucre.

1. Els òrgans de contractació poden assenyalar en els plecs de clàusules administratives particulars la preferència en l'adjudicació dels contractes per a les proposicions presentades per les empreses públiques o privades que, en el moment d'acreditar la solvència tècnica, tinguin a la plantilla un nombre de treballadors amb discapacitat superior al 2 per cent, sempre que aquestes proposicions igualin en els seus termes les més avantatjoses des del punt de vista dels criteris que serveixin de base per a l'adjudicació. Si diverses empreses licitadores de les que han empatat quant a la proposició més avantatjosa acrediten que tenen relació laboral amb persones amb discapacitat en un percentatge superior al 2 per cent, té preferència en l'adjudicació del contracte el licitador que disposi del percentatge superior de treballadors fixos amb discapacitat a la seva plantilla.

2. Igualment es pot establir la preferència en l'adjudicació de contractes, en igualtat de condicions amb les que siguin econòmicament més avantatjoses, per a les proposicions presentades per aquelles empreses dedicades específicament a la promoció i inserció laboral de persones en situació d'exclusió social, regulades a la disposició addicional novena de la Llei 12/2001, de 9 de juliol, de mesures urgents de reforma del mercat de treball per a l'increment de l'ocupació i la millora de la seva qualitat, i es valora el compromís formal del licitador de contractar no menys del 30 per cent dels seus llocs de treball amb persones que pertanyin als col·lectius següents, la situació dels quals ha de ser acreditada pels serveis socials públics competents:

- a) Perceptors de rendes mínimes d'inserció, o qualsevol altra prestació de la mateixa naturalesa o similar, segons la denominació adoptada en cada comunitat autònoma.
- b) Persones que no puguin accedir a les prestacions a què fa referència el paràgraf anterior, per falta del període exigida de residència o empadronament, o per a la constitució de la unitat perceptora, o per haver exhaurit el període màxim de percepció legalment establert.
- c) Joves de més de divuit anys i de menys de trenta, procedents d'institucions de protecció de menors.
- d) Persones amb problemes de drogoaddicció o alcoholisme que es trobin en processos de rehabilitació o reinserció social.
- e) Interns de centres penitenciaris la situació penitenciària dels quals els permeti accedir a una ocupació, com també alliberats condicionals i exreclusos.
- f) Persones amb discapacitat.

3. En la mateixa forma i condicions es pot establir aquesta preferència en l'adjudicació dels contractes relatius a prestacions de caràcter social o assistencial per a les proposicions presentades per entitats sense ànim de lucre, amb personalitat jurídica, sempre que la seva finalitat o activitat tingui relació directa amb l'objecte del contracte, segons es desprengui dels seus respectius estatuts o regles fundacionals i figurin inscrites en el registre oficial corresponent. En aquest cas l'òrgan de contractació pot requerir a aquestes entitats la presentació del detall relatiu a la descomposició del preu ofert en funció dels seus costos.

4. Els òrgans de contractació poden assenyalar en els plecs de clàusules administratives particulars la preferència en l'adjudicació dels contractes que tinguin com a objecte productes en els quals hi hagi alternativa de comerç just per a les proposicions presentades per aquelles entitats reconegudes com a organitzacions de comerç just, sempre que les proposicions igualin en els seus termes les més avantatjoses des del punt de vista dels criteris que serveixin de base per a l'adjudicació.

Disposició addicional setena. Contractes reservats.

Es pot reservar la participació en els procediments d'adjudicació de contractes a centres especials d'ocupació, o reservar-ne l'execució en el marc de programes d'ocupació protegida, quan almenys el 70 per cent dels treballadors afectats siguin persones amb discapacitat que, a causa de l'índole o la gravetat de les seves deficiències, no puguin exercir una activitat professional en condicions normals. A l'anunci de licitació s'ha de fer referència a aquesta disposició.

Normativa catalana

L'Estatut d'autonomia de Catalunya estableix la competència de la Generalitat respecte als contractes de les administracions públiques catalanes:³⁹

Article 159.3

Correspon a la Generalitat, amb relació als contractes de les administracions públiques de Catalunya:

- a) La competència exclusiva sobre organització i competències en matèria de contractació dels òrgans de les administracions públiques catalanes i sobre les regles d'execució, modificació i extinció dels contractes de l'Administració, en allò que no estigui afectat per l'article 149.1.18 de la Constitució.
- b) La competència compartida en tot allò que no és atribuït a la competència exclusiva de la Generalitat per la lletra a).

La reserva social en la legislació catalana es regeix per les lleis següents:⁴⁰

- Article 35 de la Llei 31/2002, de 30 de desembre, de mesures fiscals i administratives.
- Modificat per l'article 19 de la Llei 7/2004, de 16 de juliol, de mesures fiscals i administratives, i per l'article 19 de la Llei 17/2007, de 21 de desembre, de mesures fiscals i administratives.

Aquesta primera Llei del 2002 dota de més contingut la qüestió de les clàusules socials en el marc de la contractació administrativa de la Generalitat, i les posteriors reformes amplien les mesures de foment dels objectius socials de la contractació pública, incloent-hi les empreses d'inserció sociolaboral.

L'article 19 de la Llei 7/2004 modifica l'article 35 de la Llei 31/2002, el punt primer del qual queda redactat de la manera següent: «[...] els departaments, organismes autònoms i empreses públiques de la Generalitat han de reservar determinats contractes administratius d'obres, subministraments i serveis a centres d'inserció laboral de disminuïts, empreses d'inserció sociolaboral regulades per la Llei 27/2002, de 20 de desembre [...], o a entitats sense afany de lucre que tinguin com a finalitat la integració laboral o social de persones amb risc d'exclusió social». En el punt 2 d'aquest article 35 modificat s'estableix quins són els objectes contractuals susceptibles d'aquesta reserva (obres i serveis de conservació i manteniment de béns immobles, serveis de missatgeria, arts gràfiques, neteja, restauració

i recollida i transport de residus, com també serveis i subministraments auxiliars), mentre que el punt 5 exigeix que les entitats a les quals es refereix el punt 1 s'han d'inscriure prèviament en el Registre de Licitadors de la Generalitat. Finalment, s'ha de destacar que el punt 6 imposa un límit quantitatiu a la reserva social que pot aplicar cada departament, de manera que l'import fixat no pot superar el 20% de l'import contractat en l'exercici anterior mitjançant contractes menors o procediments negociats que tinguin per objecte les prestacions definides en l'apartat 2 d'aquest article.

Normativa catalana

Articles de la Llei 31/2002, de 30 de desembre, de mesures fiscals i administratives

→ Nota: el text d'aquest article recull les modificacions establertes per l'article 19 de la Llei 7/2004, de 16 de juliol, de mesures fiscals i administratives, i de la Llei 17/2007, de 21 de desembre, de mesures fiscals i financeres.

Article 35. Foment dels objectius socials en la contractació.

1. En els termes establerts per aquest article, els departaments, els organismes autònoms i les empreses públiques de la Generalitat han de reservar determinats contractes administratius d'obres, subministraments o serveis a centres d'inserció laboral de disminuïts, empreses d'inserció sociolaboral regulades per la Llei 27/2002, de 20 de desembre, sobre mesures legislatives per a regular les empreses d'inserció sociolaboral, o a entitats sense afany de lucre que tinguin com a finalitat la integració laboral o social de persones amb risc d'exclusió socials, sempre que compleixin els requisits establerts per les normes de l'Estat i de la Generalitat que els siguin aplicables i que llur finalitat o llur activitat, d'acord amb llurs normes reguladores, estatuts o regles fundacionals, tingui relació directa amb l'objecte del contracte.
2. Els objectes contractuals susceptibles de reserva són les obres i els serveis de conservació i manteniment de béns immobles; els serveis de missatgeria, correspondència i distribució, d'arts gràfiques, de neteja de bugaderia, de restauració i de recollida i transport de residus, i els serveis i els subministraments auxiliars per al funcionament de l'Administració. No obstant això, els òrgans de contractació poden ampliar la reserva a altres objectes contractuals, depenent de l'adequació de les prestacions a les peculiaritats dels centres, les empreses i les entitats a què es refereix aquest article.

³⁹ Estatut d'autonomia de Catalunya, 2006. <http://www.gencat.net/generalitat/cat/estatut>

⁴⁰ Els objectius socials en la normativa de la Generalitat de Catalunya. <http://www.gencat.cat/economia>

3. Els contractes reservats són exclusivament els adjudicats com a contracte menor o per procediment negociat per raó de la quantia econòmica, d'acord amb els límits establerts per la legislació de contractes de les administracions públiques. Amb els mateixos límits quantitatius aplicables als procediments negociats, els òrgans de contractació poden no utilitzar els procediments derivats del sistema de contractació centralitzada quan es pretengui adjudicar, mitjançant reserva social, alguna de les prestacions a què fa referència l'apartat 2.

4. Els contractes reservats s'han de sotmetre sempre al règim jurídic establert per la normativa reguladora de la contractació pública, sense que en cap cas es pugui requerir la constitució de garanties provisionals o definitives.

«5. Les entitats a què fa referència l'apartat 1 que vulguin ésser contractades en compliment de les mesures regulades per aquest article s'han d'inscriure prèviament en el Registre electrònic d'empreses licitadores de la Generalitat, en les condicions determinades per via reglamentària». (Modificat per la Llei 17/2007, de 21 de desembre, de mesures fiscals i financeres).

6. El Govern ha de fixar, a l'inici de cada exercici, la quantia econòmica de la reserva social que ha d'aplicar cada departament, incloent-hi els organismes o les empreses públiques vinculades o dependents. L'import fixat no ha de superar el 20% de l'import contractat l'exercici anterior mitjançant contractes menors o negociats per raó de la quantia en els contractes que tenen per objecte les prestacions a què fa referència el primer incís de l'apartat 2.

7. Les entitats que integren l'Administració local de Catalunya poden aplicar la reserva social establerta per aquest article en els termes que estableix l'acord corresponent del ple de la corporació.

6.4. Indicadors d'exclusió social de Foessa per al càlcul de la població exclosa atesa per les entitats socials ⁴¹

Ejes de exclusión	Dimensiones	Aspectos	Núm.	Indicadores
Económico	Participación en la producción	Empleo	1	Hogares cuyo sustentador principal está en paro desde hace un año o más.
			2	Hogares cuyo sustentador principal tiene un empleo de exclusión: vendedor a domicilio, venta ambulante marginal, empleadas de hogar no cualificadas, peones agrícolas eventuales temporeros, recogedores de cartón, reparto de propaganda, mendicidad.
			3	Hogares cuyo sustentador principal tiene un empleo de exclusión: que no tiene cobertura de la Seguridad Social (empleo irregular).
			4	Hogares sin ocupados, ni pensionistas contributivos, ni de baja, ni con prestaciones contributivas por desempleo del INEM.
			5	Hogares con personas en paro y sin haber recibido formación ocupacional en el último año.
			6	Hogares con todos los activos en paro.
	Participación del producto social	Ingresos	7	Pobreza extrema: ingresos inferiores al 30% de la renta familiar mediana equivalente (3.360 €/año).
		Privación	8	Hogares que no cuentan con algún bien considerado básico por más del 95% de la sociedad (agua corriente, agua caliente, electricidad, evacuación de aguas residuales, baño completo, cocina, lavadora, frigorífico) por no poder permitírselo.
Político (ciudadanía)	Derechos políticos	Participación política	9	Derecho de elegir a tus representates políticos y a ser elegido: hogares con alguna persona de 18 o más años, de nacionalidad extracomunitaria.
			10	Capacidad efectiva de ser considerado y de influir en el proceso de toma de decisiones colectivas: no participan en las elecciones por falta de interés y no son miembros de ninguna entidad ciudadana.
	Derechos sociales: acceso a los SPS	Educación	11	Hogares con menores de 3 a 15 años no escolarizados.
			12	Hogares en los que nadie de 16 a 64 años tiene estudios: de 16 a 44, sin completar EGB, ESO o graduado escolar; de 45 a 64, menos de 5 años en la escuela.
			13	Hogares con alguna persona de 65 años o más que no sabe leer y escribir.
		Vivienda	14	Infravivienda: chabola, bajera, barracón, prefabricado o similar.
			15	Deficiencias graves en la construcción, ruina, etc.
			16	Humedades, suciedad y olores (insalubridad).
			17	Hacinamiento grave (<15 m/persona).
			18	Tenencia en precario (facilitada gratuitamente por otras personas o instituciones, realquilada, ocupada ilegalmente).

⁴¹ VI Informe sobre exclusión y desarrollo social en España 2008, Fundación Foessa.

Ejes de exclusión	Dimensiones	Aspectos	Núm.	Indicadores
Político (ciudadanía)	Derechos sociales: acceso a los SPS	Vivienda	19	Entorno muy degradado.
			20	Barreras arquitectónicas con discapacitados físicos en el hogar.
			21	Gastos excesivos de la vivienda (ingresos – gastos vivienda < umbral pobreza extrema).
		Salud	22	Alguien sin cobertura sanitaria.
			23	Han pasado hambre en los 10 últimos años con frecuencia o la están pasando ahora.
			24	Todos los adultos con minusvalía, enfermedad crónica o problemas graves de salud que les generan limitaciones para las actividades de la vida diaria.
			25	Hogares con personas dependientes (que necesitan ayuda o cuidados de otras personas para realizar las actividades de la vida diaria) y que no la reciben.
			26	Hogares con enfermos que no han usado los servicios sanitarios en un año.
			27	Hogares que han dejado de comprar medicinas, seguir tratamientos o dietas por problemas económicos.
			Lazos sociales, relaciones sociales	Conflicto social, anomia social
29	Hogares con relaciones muy malas, malas o más bien malas.			
Conductas asociales	30	Hogares con personas que tienen o han tenido en los 10 últimos años problemas con el alcohol, con otras drogas o con el juego.		
	31	Alguien ha sido o está a punto de ser madre adolescente sin pareja.		
Aislamiento social	Conductas delictivas	32		Hogares con personas que tienen o han tenido en los 10 últimos años problemas con la justicia (antecedentes penales).
	Sin apoyo familiar	33		Personas sin relaciones en el hogar y que no cuentan con ningún apoyo para situaciones de enfermedad o dificultad.
	Conflicto vecinal	34	Hogares con malas o muy malas relaciones con los vecinos.	
		Institucionalizados	35	Hogares con personas en instituciones: hospitales y pisos psiquiátricos, centros de drogodependencias, de menores, penitenciarios, para transeúntes o mujeres.

6.5. Bibliografía i referències

Bibliografía de referència

- Anuari 2009 del Tercer Sector Social a Catalunya, Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya. <http://www.tercersector.cat>
- Llibre blanc del Tercer Sector civicosocial, 2002. Generalitat de Catalunya 2002. <http://www.tercersector.cat>
- Institut d'Estadística de Catalunya. <http://www.idescat.cat/>
- Public Administration Select Committee: Public Services and the Third Sector: Rhetoric and Reality; Eleventh Report of Session 2007–08.
- Articles «Measurement of social capital in the UK», Penny Babb, agost 2005, Office for National Statistics; i «Measurement of social capital in the UK», Rosalyn Harper and Maryanne Kelly, desembre 2003, Office for National Statistics.
- Memòria 2007 de la Junta Consultiva de Contractació Administrativa, Direcció General de Contractació Pública, Dep. d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya. <http://www.gencat.cat/economia/>
- Informe 17/2008, de 21 de juliol, de la Junta Consultiva de Contractació Administrativa de la Comunitat Autònoma d'Aragó. <http://portal.aragon.es>
- Manual para la aplicación de cláusulas sociales, Santiago Lesmas Zabalegui, Fundación Gaztelan. <http://www.gaztelan.org>
- Guía de contratación pública sostenible: Incorporación de criterios sociales (2008), Santiago Lesmes Zabalegui, Fundación Centro de Recursos Ambientales de Navarra i IDEAS. <http://www.comprapublicaetica.org>
- Estatut d'autonomia de Catalunya 2006. <http://www.gencat.net/generalitat/cat/estatut/>
- Els objectius socials en la normativa de la Generalitat de Catalunya. <http://www.gencat.cat/economia/ambits/contractacio/jcca/>
- Portal d'accés al dret de la Unió Europea. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ>
- Departament d'Economia i Finances, Generalitat de Catalunya. <http://www.gencat.net/economia>
- VI Informe sobre exclusión y desarrollo social en España 2008, Fundación Foessa.

Altres bibliografies consultades

- «Serveis públics i Tercer Sector Social; retòrica i realitat». Informe de la Comissió d'Administració Pública del Parlament de la Gran Bretanya de 26 de juny de 2008. <http://www.parliament.the-stationery-office.com>

- Guía CARPE de compra responsable (2004), Silke Moschitz (Secretaria d'Eurocities); Ciutats Europees per al Consum Responsable. <http://www.comprapublicaetica.org>
- Social Clauses Project, Responses to Consultation. Cabinet Office, Office of the Third Sector. http://www.cabinetoffice.gov.uk/third_sector.aspx
- Commande publique et accès à l'emploi des personnes qui en sont éloignées. Guide à l'attention des acheteurs publics, abril 2007. <http://www.publictenders.be>
- Community benefits in public procurement, Scottish Government, febrer 2008. <http://www.scotland.gov.uk>
- Indicadors de qualitat de l'ocupació de la UE: «Comunicación de la Comisión al Consejo, al Parlamento Europeo y al Comité Económico y Social Europeo y al Comité de las Regiones - Mejora de la calidad del empleo: examen de los progresos recientes». <http://eur-lex.europa.eu/>
- Joc d'eines d'ajuda a entitats socials del Regne Unit per presentar i guanyar contractes del sector públic: Ditookit. <http://www.s-p-i-n.co.uk>
- Guia d'indicadors socials i cooperatius: Key Social and Co-operative Performance Indicators, guidance document, National Centre for Business and Sustainability for Co-operative, Regne Unit, maig 2004.
- Informe de la situació del Tercer Sector al Regne Unit: Is Social Enterprise at a crossroads?, COI Strategic Consultancy and Research Division for Social Enterprise Team, Office of the Third Sector, setembre 2008.
- Measuring community capacity building, The Aspen Institute Rural Economic Policy Program, version 3-96.
- Services à la personne. Evolutions, organisation et conditions de travail. Frédéric Dumalin, Nadia Rahou. Anact, Réseau Edicions, maig 2008.
- «Cláusulas sociales y mercados tutelados: herramientas para la competitividad de las empresas de inserción». Ciriéc España, revista d'economia pública, social i cooperativa, núm. 59, octubre 2007.
- Dictamen exploratori sobre les clàusules socials en els plecs de contractació pública del 2006, Consell Econòmic i Social de Barcelona.
- Pla de suport al Tercer Sector Social 2008-2010, Departament d'Acció Social i Ciutadania, Generalitat de Catalunya.
- «El tamaño del Tercer Sector desde el punto de vista económico y sociológico», Revista Española del Tercer Sector, núm. 1, desembre 2005, Fundación Luis Vives.
- El sector no lucrativo en España, José I. Ruiz Olabuénaga, Fundació BBV, 2000.

6.6. Agraïments

A les set persones i organitzacions de la Taula participants en el Comitè de seguiment del projecte:

- Adela Camí, Federació d'Entitats d'Atenció i d'Educació a la Infància i l'Adolescència
- Àngels Guiteras, membre de la Junta Directiva de la Taula. Federació Catalana d'Associacions d'Ajuda al Drogodependent
- Antoni Majó, membre de l'equip tècnic de la Taula
- Helena Fontanet, Creu Roja
- Maribel Duaso, Coordinadora de Tallers per a Persones amb Discapacitat Psíquica de Catalunya
- Toni Codina, director general de la Taula
- Xema Gil, Fundació Catalana de l'Esplai

Als consultors contractats per la Taula per a l'elaboració i la redacció de la publicació:

- Ricard Valls, Mireia Ingelmo i Yolanda Rueda

Als consultors contractats per la Taula per a la redacció del capítol sobre l'IVA:

- Antoni Mustera i Arantxa Hernández, Addvante

A les persones i les organitzacions del Tercer Sector Social que han compartit el treball de consulta i de reflexió de la publicació:

- Als setze membres del Grup de Prestació de Serveis de la Taula
- Als cinc tècnics/ques d'entitats que van participar en el taller sobre indicadors:
 - Joan Segarra, Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya
 - Mònica Plana, Associació Benestar i Desenvolupament
 - Anna Vila Rull, Creu Roja Catalunya
 - Susanna Martínez, Fundació IReS i Entitats Catalanes d'Acció Social
 - Miguel A. Sencianes, Federació d'Entitats d'Atenció i d'Educació a la Infància i l'Adolescència

A les tretze persones de l'àmbit de la contractació pública i de l'àmbit dels serveis socials i d'atenció a les persones de nou organitzacions del sector públic que han aportat opinions i suggeriments:

- Neus Colet i Olga Garcia, Direcció General de Contractació Pública, Departament d'Economia i Finances, Generalitat de Catalunya
- Juli Ausàs, Secretaria General, Departament d'Acció Social i Ciutadania, Generalitat de Catalunya
- Àngel Lázaro, ICASS, Generalitat de Catalunya
- Jordi Serra, Associació Catalana de Municipis i Comarques
- Ivan Arcas, Federació de Municipis de Catalunya
- Núria Font, Valentí Bertran i Anna Jardí, Àrea de Benestar Social, Diputació de Barcelona
- José Fernández i Montserrat Gispert, Ajuntament de Barcelona
- Vanessa Català, Consorci d'Acció Social de Catalunya
- Mònica Rodríguez, Agència de Salut Pública de Barcelona

Als experts de l'àmbit de contractació de serveis socials i d'atenció a les persones dels tres sindicats amb més presència en l'àmbit d'actuació del Tercer Sector Social (CCOO, UGT i USOC), que també han fet arribar les seves aportacions al document.

En col·laboració amb

Suport a l'edició

